

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

“ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

θέμα: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

University of Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International Relations

Master program in Governance and Public Policies

**Pre- and post- pandemic Greek tourism: Is there a need for change
in tourism model? The case of Arcadia.**

KARAGIORGAS EFTHYMIOS

Corinth , JANUARY 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών για την καθοδήγηση και την υψηλή επιστημονική τους επάρκεια και ειδικά τον επιβλέποντα την διπλωματική μου εργασία καθηγητή κ. Παναγιώτη Λιαργκόβα και τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής.

Ευχαριστίες επίσης θέλω να εκφράσω προς τον πατέρα μου Δημήτριο τον αδερφό μου Γεώργιο και την κ. Παρασκευή Θεοδωρακοπούλου για την συμπαράσταση και τη βοήθεια τους για την ολοκλήρωση των σπουδών μου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	i
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	viii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	ix
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1.1.Αντικείμενο μελέτης.....	3
1.2.Διάρθρωση Εργασίας.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	5
2.1.Εισαγωγή.....	5
2.2.Μέθοδος συλλογής δευτερογενών δεδομένων για την επίδραση του Covid-19 στον ελληνικό τουρισμό.....	8
2.3.Στατιστικά στοιχεία.....	9
2.3.1. Αφίξεις εξωτερικού και έσοδα σε εθνικό επίπεδο.....	9
2.3.1.1. Αφίξεις εξωτερικού.....	9
2.3.1.2. Εθνικά έσοδα από τουρισμό.....	15
2.3.2.Κύκλος εργασιών λόγω της πανδημίας COVID-19.....	17
2.3.3. Δείκτης κύκλου εργασιών σε υπηρεσίες διαμονής και σίτισης.....	18
2.3.4. Κύκλος υπηρεσιών διαμονής και σίτισης ανά Περιφερειακή Ενότητα.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	22
3.1.Γενικά.....	22
3.2.Αρχική περίοδος.....	22
3.3.Δεύτερη περίοδος.....	22
3.4.Τρίτη περίοδος.....	23

3.5. Τέταρτη περίοδος.....	24
3.6. Τα είδη του τουρισμού.....	25
3.7. Οι κατηγορίες των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	27
3.8. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού και σε διεθνές επίπεδο.....	31
3.9. Εντοπίζοντας τις απαρχές του εναλλακτικού τουρισμού στην σύγχρονη νεότερη ιστορία ..	32
3.10. Προοπτικές για την εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα και πιθανά σενάρια.....	34
3.11. Εναλλακτικός τουρισμός και προγράμματα στήριξης.....	34
3.12. Η βιώσιμη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας – Η προοπτική της Ελλάδας.....	35
3.13. Οι δημόσιες σχέσεις ως μέσο ανάπτυξης επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού.....	35
3.14. Αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού.....	36
3.15. Προβλήματα του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα.....	37
3.16. Η σχέση του κράτους με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....	38
3.17. Περιβαλλοντικό δίκαιο και εναλλακτικός τουρισμός.....	39
3.18. Ελληνική επαρχία και εναλλακτικός τουρισμός.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - Ο ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ.....	42
4.1. Εισαγωγή.....	42
4.2. Αριθμός ξενοδοχείων, γεωγραφική συγκέντρωση και ξενοδοχειακό δυναμικό.....	42
4.3. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού στο νομό Αρκαδίας.....	43
4.4. Αξιοθέατα και τοποθεσίες.....	44
4.5. Διαδρομές πεζοπορίας.....	48
4.6. Σημαντικά στοιχεία της περιοχής.....	48
4.6.1. Πολιτιστικοί και μουσειακοί χώροι.....	48
4.6.2. Αρχαιολογικοί χώροι.....	49
4.6.3. Θρησκευτικοί χώροι.....	49
4.6.4. Αξιοθέατα.....	50
4.6.5. Φυσικά αξιοθέατα.....	50
4.6.6. Ιστορικά και παραδοσιακά αξιοθέατα.....	50
4.6.7. Δραστηριότητες.....	51

4.7.Δήμος Κυνουρίας	51
4.7.1.Συγκρότημα αγροτουρισμού	51
4.7.2.Η παραλία του Άστρους	52
4.7.3.Αξιοθέατα	53
4.8.Κατάταξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού του νομού Αρκαδίας και μεθοδολογική οργάνωση	54
4.9.Ανάλυση SWOT	56
4.9.1. Ανάλυση SWOT Ορεινού τουρισμού	59
4.9.2.Ανάλυση SWOT Αγροτικού τουρισμού	60
4.9.3.Ανάλυση SWOT Θρησκευτικού τουρισμού	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	61
5.1. Προτάσεις για τουριστική ανάπτυξη στο νομό αρκαδίας	62
5.2.Αναβάθμιση υποδομών	62
5.3.Αξιοποίηση τουριστικών πόρων	62
5.4.Εναλλακτικές προσεγγίσεις για αειφόρο ανάπτυξη στο τουριστικό κλάδο	63
5.5.Προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης πολιτιστικών στοιχείων	64
5.6.Στρατηγικές για ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού	66
5.7.Στόχοι και επιδιώξεις	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	76

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες της ΕΕ.....	11
Εικόνα 2: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες της Ευρωζώνης	11
Εικόνα 3: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Γαλλία	12
Εικόνα 4: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Γερμανία.....	12
Εικόνα 5: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες εκτός της Ευρωζώνης	13
Εικόνα 6: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από άλλες Χώρες.....	13
Εικόνα 7: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από το Ηνωμένο Βασίλειο	14
Εικόνα 8: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από την Αμερική (ΘΣΑ).....	14
Εικόνα 9: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Ρωσία.....	15
Εικόνα 10: Έσοδα από τουρισμό (Σύγκριση ετών 2019-2020 ανά μήνα).....	17
Εικόνα 11: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικοί NACE 55 & 56) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29] - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	18
Εικόνα 12: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικός NACE 55) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29] - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	19
Εικόνα 13: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικός NACE 56) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29] - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	19
Εικόνα 14: Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Διαμονής και Επισιτισμού. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29] - επεξεργασία από το συγγραφέα	20
Εικόνα 15: Κύκλος εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων στον κλάδο των καταλυμάτων. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29] - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	21
Εικόνα 16: Ετήσια μεταβολή (%) Κύκλος Εργασιών στον Τομέα Διαμονής 2020 / 2019, σε όλη τη Χώρα και τις Περιφερειακές Ενότητες με τις 5 μεγαλύτερες και 5 μικρότερες αλλαγές. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ [27, 28], ΙΝΣΕΤΕ [29]- επεξεργασία από το συγγραφέα.....	21
Εικόνα 17: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Ορεινού Τουρισμού, (Πηγή ίδια επεξεργασία)	59
Εικόνα 18: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Αγροτικού Τουρισμού, (Πηγή ίδια επεξεργασία).....	60
Εικόνα 19: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Θρησκευτικού Τουρισμού, (Πηγή ίδια επεξεργασία).....	60

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Εισερχόμενα ταξίδια σε εθνικό επίπεδο 2020 (σε χιλιάδες). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ , ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από τον συγγραφέα.....	9
Πίνακας 2: Εισερχόμενα ταξίδια σε εθνικό επίπεδο 2019 (σε χιλιάδες). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ , ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα	10
Πίνακας 3: Εθνικά έσοδα 2020 (σε εκατομμύρια). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	16
Πίνακας 4: Εθνικά έσοδα 2019 (σε εκατομμύρια). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα.....	16

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη δυναμική της πρόσφατης αναταραχής στον τομέα του τουρισμού και της φιλοξενίας λόγω της επιδημίας COVID-19 στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της μελέτης περίπτωσης, το Νομό Αρκαδίας. Είναι να σημαντικό για το επιστημονικό πεδίο του τουρισμού και της οικονομίας να διερευνηθεί πώς επηρεάστηκε από την πανδημία Covid-19 στον τουρισμό μία χώρα σαν την Ελλάδα, της οποίας το ένα τέταρτο του ΑΕΠ αποτελείται από τον τουρισμό. Συγκρίνονται τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα που δείχνουν την αλλαγή των μεταβλητών τα προηγούμενα χρόνια με το 2020 και 2021 και εξετάζονται οι νέες προκλήσεις και ευκαιρίες που δημιουργούνται από τη μείωση του αριθμού των επισκεπτών και των πτήσεων. Γίνεται εστίαση κυρίως στις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στον προορισμό της μελέτης περίπτωσης και σε πιθανά μελλοντικά σενάρια για περαιτέρω ανάπτυξη στην περιοχή. Τα στοιχεία δείχνουν σημαντική επίδραση της πανδημίας σε πολλαπλές μεταβλητές, όπως η μακροπρόθεσμη τάση της σημασίας του τουριστικού τομέα στο ΑΕΠ στην Ελλάδα, ο αριθμός των πτήσεων και των επισκεπτών στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Αρκαδία και η συμβολή του τουρισμού και των ταξιδιών στο ΑΕΠ. Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, κατασκευάζονται επίσης τρία προοπτικά σενάρια που περιγράφουν την πιθανή εξέλιξη για το νομό Αρκαδίας όσον αφορά την πορεία της πανδημίας σε συνάρτηση με την τουριστική κίνηση σε αυτήν. Αυτά τα σενάρια μπορεί να βοηθήσουν διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς και φορείς χάραξης πολιτικής να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για διαφορετικές εξελίξεις που μπορεί να εμφανιστούν. Τέλος, διερευνάται μέσω μεθόδου ποιοτικής έρευνας η παρούσα εικόνα της περιοχής της μελέτης περίπτωσης ως προς τον τουρισμό, οι μελλοντικές προτάσεις και το νέο μοντέλο τουρισμού για τα επόμενα χρόνια. Η ποιοτική έρευνα πραγματοποιείται με τη διενέργεια 3 συνεντεύξεων, η μία με τουριστικό πράκτορα της περιοχής, η δεύτερη με καθηγητή (μέλος ΔΕΠ) πανεπιστημιακής σχολής του πεδίου του τουρισμού και η τρίτη με δήμαρχο τοπικής κοινότητας της περιοχής μελέτης. Η ταυτόχρονη παράθεση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων είναι σημαντικός παράγοντας για εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις μελλοντικές στρατηγικές και τις πιθανές αλλαγές του τουριστικού μοντέλου στην περιοχή μελέτης αλλά και κατ' επέκταση σε αρκετές περιοχές της χώρας.

ABSTRACT

The present work focuses on the dynamics of the recent turmoil in the field of tourism and hospitality due to the COVID-19 epidemic in Greece and more specifically in the case study area, the Prefecture of Arcadia. It is important for the scientific field of tourism and economics to investigate how a country like Greece, whose quarter of GDP consists of tourism, was affected by the Covid-19 pandemic in tourism. The available statistics that show the change of variables in the previous years with 2020 and 2021 are compared and the new challenges and opportunities created by the reduction of the number of visitors and flights are examined. The focus is mainly on the economic and social impact on the destination of the case study and on possible future scenarios for further development in the area. The data show a significant impact of the pandemic on multiple variables, such as the long-term trend of the importance of the tourism sector in GDP in Greece, the number of flights and visitors in Greece and especially in Arcadia and the contribution of tourism and travel to GDP. Based on the available data, three perspective scenarios are constructed that describe the possible development for the prefecture of Arcadia regarding the course of the pandemic in relation to the tourist traffic in it. These scenarios can help different stakeholders and policy makers to be better prepared for different developments that may arise. Finally, the current picture of the case study area in terms of tourism, future proposals and the new tourism model for the coming years are investigated through a qualitative research method. The qualitative research is carried out by conducting 3 interviews, one with a local travel agent, the second with a professor (faculty member) of a university faculty in the field of tourism and the third with the mayor of a local community in the study area. The simultaneous presentation of qualitative and quantitative data is an important factor for drawing conclusions about future strategies and possible changes in the tourism model in the study area and consequently in several areas of the country.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Αντικείμενο μελέτης

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που βρίσκεται στη Νοτιοανατολική Ευρώπη που θεωρείται σε μεγάλο βαθμό ως αγαπημένος τουριστικός προορισμός και στις δύο παραλλαγές της, στην ηπειρωτική αλλά και στα νησιά της. Το ΑΕΠ της αποτελείται από τρεις κύριους κλάδους, τη γεωργία, τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες. Από μακροπρόθεσμη άποψη, οι υπηρεσίες αποτελούν περίπου το 70% του συνολικού ΑΕΠ (STATISTA, 2021). Σε πολλά μέρη, η Ελλάδα αντιμετωπίζει υπερτουρισμό που έχει αρκετές προβληματικές συνέπειες σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο (Vourdoubas, 2020).

Γενικά, η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στο ελληνικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) είναι κατά μέσο όρο 11,7% και ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 16,7% της απασχόλησης (STATISTA, 2021 ; Bellos, 2020). Η χώρα αναμενόταν να υποδεχτεί ένα ρεκόρ 32 εκατομμυρίων ξένων ταξιδιωτών το 2018—από μόλις 6,2 εκατομμύρια το 1998 και 15 εκατομμύρια το 2010. Κανένας σημαντικός ευρωπαϊκός προορισμός δεν έχει δει μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των επισκεπτών αυτή τη δεκαετία, σύμφωνα με το άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Traveler (Smithö, 2018).

Υπάρχουν δύο ερευνητικά ερωτήματα που αντιμετωπίζει η εργασία: πρώτον, θέλουμε να μάθουμε ποιες είναι οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στον κλάδο της φιλοξενίας στην Ελλάδα και την περιοχή μελέτης περίπτωσης που επιλέγεται, το Νομό Αρκαδίας. Σε αυτό το πλαίσιο, θα θέλαμε επίσης να συζητήσουμε τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η πανδημία μέσω των επιπτώσεών της στον τουρισμό. Δεύτερον, θέλουμε να διερευνήσουμε ποια είναι τα πιθανά σενάρια μελλοντικής ανάπτυξης στο Νομό Αρκαδίας. Σκοπός της έρευνας είναι να καταδείξει πώς η πανδημία COVID-19 επηρέασε τον κλάδο του τουρισμού και της φιλοξενίας στην Ελλάδα και την Αρκαδία και επίσης να σχεδιάσει πιθανά σενάρια μελλοντικής ανάπτυξης όσον αφορά την πανδημία για την Αρκαδία. Η παρούσα εργασία αναλύει τον αντίκτυπο του COVID-19 στον τουρισμό και τη βιομηχανία φιλοξενίας, που μπορεί μεν να μην είναι η κύρια πηγή εισοδήματος για τους ντόπιους κατοίκους της περιοχής μελέτης, ωστόσο έχει κάθε προοπτική να αποτελέσει μελλοντικά έναν αξιοσημείωτο πόλο έλξης με χρήση ενός νέου στρατηγικού τουριστικού μοντέλου. Άλλωστε, ο τουρισμός και η ταξιδιωτική βιομηχανία δημιουργούν περίπου το 20% του συνολικού ΑΕΠ στην Ελλάδα σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία (STATISTA, 2021), ως εκ τούτου μία περιοχή σαν την Αρκαδία η οποία έχει παραμείνει σχετικά αναξιοποίητη όσον αφορά την τουριστική της προβολή, έχει μεγάλες προοπτικές με κατάλληλες κινήσεις στο μέλλον να αυξήσει τα τοπικά της έσοδα, μετατρέποντας την κρίση του Covid-19 σε ευκαιρία ανάπτυξης.

1.2.Διάρθρωση Εργασίας

Η επόμενη ενότητα (κεφάλαιο 2) εξετάζει τη βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα της τουριστικής βιομηχανίας και τις επιπτώσεις της. Στη συνέχεια, συζητάμε τις επιπτώσεις του τουρισμού και τα πιθανά κενά τους σε γεγονότα υψηλής αβεβαιότητας, όπως η τρέχουσα παγκόσμια πανδημία. Θα δείξουμε τον αντίκτυπο στα οικονομικά δεδομένα, πρώτα στην Ελλάδα και στη συνέχεια στην Αρκαδία, ως ένα ιδιαίτερο παράδειγμα ενός προορισμού το οποίο διαχρονικά δεν ήταν τόσο εξαρτημένο από τον τουρισμό (όπως για παράδειγμα η Σαντορίνη, η Μύκονος, η Ρόδος κλπ). Από τους επιλεγμένους δείκτες, αναλύουμε το μερίδιο των ταξιδιών και του τουρισμού (ΤΤ) στο συνολικό ΑΕΠ και την απασχόληση και τις αλλαγές που συνέβησαν λόγω της πανδημίας. Επιπρόσθετα, καταδεικνύουμε την εξάρτηση από τον τουρισμό στην Ελλάδα μέσω άλλων στοιχείων όπως οι «δαπάνες διεθνών τουριστών» και οι «εσωτερικές τουριστικές δαπάνες» και τη μείωση τους το 2020 σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. Καταδεικνύουμε την πτώση του αριθμού των εισερχόμενων τουριστών στην Ελλάδα. Αναλύουμε τα δεδομένα από το έτος 2020 με στόχο να δείξουμε πώς μπορεί να επηρεάσει ιδιαίτερα στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Τέλος, θα συζητήσουμε τη βιωσιμότητα της τουριστικής βιομηχανίας και το πώς μπορεί να είναι τα μελλοντικά σενάρια χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της προοπτικής.

Στο επόμενο κεφάλαιο (3) εξετάζεται η ιστορική αναδρομή του τουρισμού, ποιες είναι οι εναλλακτικές μορφές του και ποιες είναι οι μελλοντικές προοπτικές, καθώς και τα εμπόδια του εναλλακτικού τουρισμού που αφορά κατά κύριο λόγο το Νομό Αρκαδίας (περιοχή μελέτης περίπτωσης).

Στο τέταρτο κεφάλαιο (4) θα παρατεθούν τα στοιχεία που αφορούν την Αρκαδία που αποτελεί την μελέτη περίπτωσης της εργασίας. Θα εξετασθούν οι υφιστάμενοι τουριστικοί πόλοι έλξης και θα διερευνηθούν πιθανά σημεία στο Νομό που θα μπορούσαν με το κατάλληλο τουριστικό μοντέλο να παρουσιάσουν ιδιαίτερη ανάπτυξη μελλοντικά.

Το 5ο κεφάλαιο θα αποτελέσει τον κριτικό σχολιασμό των συνεντεύξεων της έρευνας και θα υπάρξει συσχέτισή τους με τα ευρήματα που προέκυψαν από τα δεδομένα της μελέτης περίπτωσης στο 4^ο κεφάλαιο, καθώς και από τα βιβλιογραφικά και ποσοτικά δευτερογενή δεδομένα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση του 2^{ου} κεφαλαίου.

Το 6^ο κεφάλαιο αποτελεί το μέρος των συμπερασμάτων της έρευνας, των περιορισμών της μελέτης αλλά και των προτάσεων για πιθανή μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

2.1.Εισαγωγή

Το ξέσπασμα της πανδημίας του κορωνοϊού (πανδημία COVID-19) έχει αλλάξει την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα παγκοσμίως. Το πρώτο κρούσμα του νέου κοροναϊού είχε εντοπιστεί τον Δεκέμβριο του 2019 στη Γουχάν της ηπειρωτικής Κίνας και ακολούθησε μια παγκόσμια έκτακτη ανάγκη για τη δημόσια υγεία, όπου έπρεπε να ληφθούν μέτρα πολιτικής κατά της εξάπλωσης και των επιπτώσεων του νέου κοροναϊού (STATISTA, 2021). Αυτή η ταχεία εξάπλωση του ιού παγκοσμίως οδήγησε επίσης σε σημαντική μείωση όλων των παγκόσμιων τουριστικών τάσεων (Vourdoubas 2020). Ειδικότερα, η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των φυσικών και πολιτιστικών της αγαθών, παρουσιάζει τον τουρισμό ως κρίσιμο κίνητρο της ελληνικής οικονομίας μειώνοντας το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών, αυξάνοντας την απασχόληση, δημιουργώντας εισόδημα και προάγοντας την περιφερειακή ανάπτυξη (Karamprini, 2018). Η έρευνα για τη σχέση τουρισμού και οικονομικής ανάπτυξης είναι ο στόχος ενός σημαντικού αριθμού επιστημονικών άρθρων και περιοδικών. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης υπήρξε η κύρια ώθηση για την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας τα τελευταία χρόνια. Κατά συνέπεια, ο τουρισμός θεωρείται ένας από τους πιο κερδοφόρους και ταχέως αναπτυσσόμενους κλάδους παγκοσμίως.

Ο τουρισμός σε μια χώρα σχετίζεται, άμεσα και έμμεσα, με πολλούς τομείς της οικονομίας της, επομένως η τουριστική ανάπτυξη έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η τουριστική βιομηχανία παίζει καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας. Για πολλές χώρες, θεωρείται στρατηγική βιομηχανία για τις οικονομίες τους, δεδομένης της σημαντικής συμβολής του στο τοπικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) (Ermogenis, 2018). Ωστόσο, ήταν επίσης ένας από τους τομείς της οικονομίας που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία COVID-19, λόγω των μέτρων πρόληψης που επιβλήθηκαν για τον έλεγχο της εξάπλωσης του νέου κοροναϊού, που περιόριζε τα ταξίδια. Η ζημιά στην τουριστική βιομηχανία είναι μεγάλης σημασίας, λόγω του ζωτικού ρόλου που διαδραματίζει ο τουριστικός τομέας στην οικονομική ανάπτυξη πολλών χωρών και της συμβολής του στο ΑΕΠ τους (Mourby, 2020 ; Georgiopoulos, 2020).

Το ξέσπασμα του COVID-19 έχει οδηγήσει σε εκατομμύρια επιβεβαιωμένα κρούσματα και θανάτους σε όλο τον κόσμο και έχει επηρεάσει ανθρώπους, κοινότητες, εταιρείες και οργανισμούς παγκοσμίως. Αυτό έχει οδηγήσει σε φόβους για μια επικείμενη κρίση στην παγκόσμια οικονομία. Η τουριστική βιομηχανία έχει υποστεί ένα από τα πιο ισχυρά πλήγματα, με συνέπειες τόσο στην προσφορά όσο και στη ζήτηση. Μέχρι τον Απρίλιο του 2020, η πλειονότητα όλων των παγκόσμιων τουριστικών προορισμών είχε εφαρμόσει ταξιδιωτικούς περιορισμούς (Lichrou et al., 2017). Μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2021, τα μέτρα που εφαρμόστηκαν σε κάθε χώρα είχαν μειώσει τον αριθμό των διεθνών αφίξεων τουριστών κατά 567 εκατομμύρια. Σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2019,

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

αυτή η πτώση είχε ως αποτέλεσμα απώλεια περίπου 280 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ σε έσοδα από τον τουρισμό (Mourby, 2020; Lichrou, 2017). Ως αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού ανακοίνωσε ότι εκατομμύρια θέσεις εργασίας στον παγκόσμιο τουριστικό τομέα ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο (Mansfeld, 2006). Στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Συμμαχία Τουρισμού, είχε ζητήσει την εφαρμογή μέτρων ανακούφισης, όπως κρατική βοήθεια για τον τουρισμό και τον ταξιδιωτικό τομέα, καθώς και κεφάλαια από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Επενδυτικής Πρωτοβουλίας Corona Response (Georgiopoulos, 2020). Ωστόσο, θα χρειαζόταν επίσης πιο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για την αναδιοργάνωση και την αναζωογόνηση της παγκόσμιας οικονομίας μετά την πανδημία COVID-19.

Οι Škare, Soriano και Porada-Rochó (2021), εκτίμησαν τον αρνητικό αντίκτυπο του COVID-19 πανδημία στην παγκόσμια τουριστική βιομηχανία χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία Panel Structural Vector Auto-Regression (PSVAR) σε δεδομένα από το 1995 έως το 2019 σε 185 χώρες και δυναμική μοντελοποίηση συστήματος (αναφορά σε παραμέτρους που συνδέονται με τον COVID-19). Οι προηγούμενες πανδημίες εξέθεσαν επίσης τον τουριστικό τομέα σε μεγάλες δυσμενείς κρίσεις. Όταν αυτά σταμάτησαν, που σημαίνει ότι δεν υπήρχαν άλλα κρούσματα μόλυνσης, οι αφίξεις τουριστών επέστρεψαν στα φυσιολογικά επίπεδα σχεδόν αμέσως. Ωστόσο, η πανδημία COVID-19 είναι διαφορετική από αυτή την άποψη. Η ανάκαμψη της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας αναμένεται να πάρει πολύ περισσότερο χρόνο λόγω της τεράστιας μείωσης των αφίξεων τουρισμού. Σίγουρα θα απαιτηθεί συντονισμένη και καλά οργανωμένη απάντηση ιδιωτικής και δημόσιας πολιτικής για τη διατήρηση του τουριστικού τομέα στα προ της πανδημίας επίπεδα του COVID-19.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η υποστήριξη και ο συντονισμός της υγειονομικής περίθαλψης θα συμβάλλουν επίσης σημαντικά στον παραπάνω στόχο (Zsifkovits et al., 2016). Για να προετοιμαστούν καλύτερα για την πανδημία, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι επαγγελματίες στον τουριστικό τομέα πρέπει να κατανοήσουν πλήρως τον αντίκτυπο του στην τουριστική βιομηχανία και οικονομία καθώς και να δημιουργήσουν μια νέα στρατηγική ετοιμότητας για την αντιμετώπιση τόσο της τρέχουσας κρίσης όσο και αυτών που ενδέχεται να προκύψουν στο μέλλον (Skare et al., 2020). Οι Assaf και Scuderi (2020) σημειώνουν ότι η κρίση που προέρχεται από το ξέσπασμα του COVID-19 είναι μακράν η πιο σοβαρή σε σύγκριση με τις προηγούμενες κρίσεις που αντιμετώπισε η τουριστική βιομηχανία. Αυτό επισημαίνεται και από τους Karabulut et al. (2020) και από τους Dolnicar και Zare (2020). Ως εκ τούτου, ο τουριστικός τομέας και η κυβέρνηση κάθε χώρας διαδραματίζουν κρίσιμους ρόλους τόσο στις προσπάθειες ανάκαμψης όσο και στο πώς θα διαμορφωθεί ο παγκόσμιος τουρισμός στη μετά την πανδημία εποχή (Assaf & Scuderi, 2020)

Ως αποτέλεσμα των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στον παγκόσμιο τουρισμό, οι παραδοσιακές προβλέψεις για την τουριστική ζήτηση έχουν ξεπεραστεί (Zhang et al. 2021). Η πρόβλεψη των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στον τουριστικό τομέα, καθώς και η αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών μέτρων για την υποβοήθηση της ανάκαμψής του είναι

απαραίτητη και μπορεί να προσφέρει καλύτερη εικόνα για τη λήψη αποφάσεων. Για να το επιτύχουν αυτό, οι Φωτιάδης, Πολύζος και Χουάν (2021) χρησιμοποίησαν δύο διαφορετικές μεθοδολογίες: το νευρωνικό δίκτυο Μακροπρόθεσμης Μνήμης και το Γενικευμένο Προσθετικό Μοντέλο, για να εκτιμήσουν την προβλεπόμενη μείωση στις διεθνείς αφίξεις τουριστών τους επόμενους 12 μήνες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μείωση στις αφίξεις τουριστών θα μπορούσε να κυμαίνεται μεταξύ 30,8% και 76,3% και θα διαρκέσει τουλάχιστον μέχρι τον Ιούνιο του 2022. Αυτή η πρόβλεψη συμφωνεί με τις προβλέψεις του UNWTO για μείωση 60%-80% για το 2022 (World Tourism Organization, 2021) Τα ευρήματα συμφωνούν επίσης με τους Πολύζο, Σαμίτα και Σπυρίδου [20], οι οποίοι σημείωσαν ότι η τάση στις αφίξεις τουριστών μπορεί να χρειαστεί έως και ένα χρόνο για να ανακάμψει στα προ κρίσης επίπεδα. Ο Παπανίκος (2020) εξετάζει τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην ελληνική τουριστική βιομηχανία.

Το 2019, περισσότεροι από 30 εκατομμύρια τουρίστες έφτασαν στην Ελλάδα, οδηγώντας σε 18,2 δισεκατομμύρια ευρώ από διεθνείς τουριστικές εισπράξεις. Οι προβλέψεις για το 2020 έμοιαζαν ακόμη πιο θετικές μέχρι την εμφάνιση του COVID-19 στη χώρα. Ως αποτέλεσμα της κρίσης του COVID-19, η ελληνική τουριστική αγορά κατέρρευσε μαζί με όλες τις άλλες τουριστικές αγορές στην Ευρώπη και τον κόσμο. Βασιζόμενος σε πληροφορίες για διεθνείς προκρατήσεις ευρωπαϊκών προορισμών, ο Παπανίκος (Papanikos, 2020) δημιούργησε τρία σενάρια σχετικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στον ελληνικό τουρισμό. Στην καλύτερη περίπτωση, η συνεισφορά του ελληνικού τουρισμού στο ΑΕΠ θα μειωνόταν από 16% σε 6,6%, με αποτέλεσμα ζημιά 16,8 δισ. ευρώ, ενώ στο χειρότερο σενάριο, η συμβολή του ελληνικού τουρισμού θα μειωνόταν κατά 13,9% με την απώλεια παραγωγής να ανέρχεται σε στα 19,2 δισ. ευρώ. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο αντίκτυπος της πανδημίας COVID-19 στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις του ελληνικού τουρισμού είναι εκτεταμένος, με τις συνέπειες στο ΑΕΠ σε πρωτοφανή κλίμακα ακόμη και σε σύγκριση με την οικονομική κρίση που έπληξε την ελληνική οικονομία, την προηγούμενη δεκαετία. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, είναι βέβαιο ότι οι επιπτώσεις στον τουρισμό θα συνεχίσουν να παραμένουν και να ασκούν μεγάλη πίεση στην οικονομία της Ελλάδας.

Ο Niewiadomski (2020), προτείνει ότι το ξέσπασμα του COVID-19, με την προσωρινή αποπαγκοσμιοποίηση που έχει προκαλέσει λόγω των περιορισμών στα διεθνή ταξίδια, ήταν η πρώτη μεγάλη δύναμη που έβαλε σε αναμονή την παγκόσμια τουριστική βιομηχανία. Αυτό παρουσιάζεται ως μια μοναδική ευκαιρία για τη μεταπανδημική τουριστική βιομηχανία να ξαναβρεί τον εαυτό της, σύμφωνα με τις γραμμές της οικονομικής ισότητας, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης και μακριά από την εκτεταμένη οικονομική εκμετάλλευση, την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και τον υπερπληθυσμό. Ωστόσο, ο μετασχηματισμός της τουριστικής βιομηχανίας μπορεί να επιτευχθεί μόνο μετά το τέλος της πανδημίας COVID-19.

Ο Sigala (2020) αναφέρει ότι η πανδημία COVID-19 όχι μόνο διαφέρει από άλλες κρίσεις στο παρελθόν, αλλά ότι μπορεί επίσης να έχει μια βαθιά και μακροπρόθεσμη δομική επίδραση στον τουρισμό ως δραστηριότητα και βιομηχανία. Ο Mair (2020) θεωρεί επίσης την πανδημία του

COVID-19 ως μια ευκαιρία μετασχηματισμού, ενώ ο McKinsey (2020) προτείνει ότι η τουριστική βιομηχανία δεν θα πρέπει μόνο να στοχεύει στην ανάκαμψη από την κρίση του COVID-19, αλλά και να επαναπροσδιορίζεται και να μεταρρυθμίζεται όταν υπάρχει οικονομική και κοινωνική σταθερότητα έχει επιτευχθεί (Sneider et al., 2020).

2.2.Μέθοδος συλλογής δευτερογενών δεδομένων για την επίδραση του Covid-19 στον ελληνικό τουρισμό

Για την επίτευξη του στόχου της παρούσης ενότητας, συλλέχθηκαν δευτερογενή δεδομένα σχετικά με τον τζίρο των τουριστικών επιχειρήσεων τα δύο τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, τα οποία στη συνέχεια αναλύθηκαν με την εφαρμογή ποσοτικής μεθοδολογίας. Κύριος ερευνητικός στόχος είναι η αξιολόγηση και η ερμηνεία των παραγόντων μέσω των οποίων η πανδημία COVID-19 έχει προκαλέσει αλλαγές στον τουριστικό τομέα, εστιάζοντας στην περίπτωση των τουριστικών καταλυμάτων και των υπηρεσιών διατροφής ανά περιοχή. Το κύριο ερευνητικό ερώτημα είναι η εκτίμηση του αντίκτυπου στο τουριστικό προϊόν σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για παράγοντες όπως ο κύκλος εργασιών σε καταλύματα και υπηρεσίες διατροφής, άτομα που απασχολούνται σε αυτούς τους τομείς και πληροφορίες για τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα (αφίξεις και διανυκτερεύσεις). Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία συλλογής των δευτερογενών δεδομένων. Οι βιβλιογραφικές πηγές βρέθηκαν κυρίως μέσω των διάφορων επιστημονικών περιοδικών όπως το Science Direct (Elsevier), Google Scholar, από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και άλλες παρόμοιες βάσεις δεδομένων συναφών φορέων.

Η επιλογή των δευτερογενών δεδομένων για την απεικόνιση της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα αποφασίστηκε επειδή η χρήση οποιασδήποτε άλλης μεθόδου θα ήταν εξαιρετικά δαπανηρή. Συγκεκριμένα, η συλλογή όλων των απαραίτητων δεδομένων για το παρόν θέμα με άλλες μεθόδους όπως ερωτηματολόγια θα απαιτούσε πολύ χρόνο και ομάδα υποστήριξης, για να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα και το κόστος θα ήταν πολύ υψηλό. Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πανδημία του COVID-19 έχει επηρεάσει και τις μεταφορές. Αντίθετα, τα δευτερογενή δεδομένα είναι άμεσα διαθέσιμα, με επιστημονικά άρθρα και περιοδικά, κυβερνητικά δεδομένα και στατιστικές μελέτες για οποιοδήποτε σχετικό θέμα και είναι εύκολα προσβάσιμα μέσω του Διαδικτύου χωρίς να απαιτείται εις βάθος έρευνα για πρωτογενή δεδομένα για να απαντηθούν ερευνητικά ερωτήματα (Medoná et al., 2021). Η εύκολη πρόσβαση σε δεδομένα, διάφορα στατιστικά στοιχεία και κρατικές έρευνες σε συνδυασμό με την αφθονία των ειδήσεων βοηθούν τον ερευνητή να τα συλλέξει και να τα συνδυάσει για να πετύχει τους ερευνητικούς του στόχους.

Επιπλέον, οι Rabinovich και Cheon (Rabinovich & Cheon, 2011), υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αξιόπιστα δευτερογενή δεδομένα, καθώς το εύρος τους είναι εκτεταμένο και η εγκυρότητά τους είναι αναμφισβήτητη αφού προέρχονται από επίσημες κυβερνητικές πηγές και η ανάλυσή τους έχει διεξαχθεί από έμπειρους ερευνητές. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στο άρθρο του Παπανίκου (2020) που εξέτασε τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας του 2020 στις διεθνείς

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

εισπράξεις του ελληνικού τουρισμού. Η έρευνα που έκανε βασίζεται σε δεδομένα από διεθνείς προκρατήσεις ευρωπαϊκών προορισμών. Καθώς η κρίση υγείας του COVID-19 είναι πρόσφατη, δεν υπάρχει μέχρι τώρα σχετική υπάρχουσα βιβλιογραφία που να καλύπτει ολόκληρο το θέμα της έρευνάς μας. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή και τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού. Περιλαμβάνουν βασικά στοιχεία τουρισμού για τη σύγκριση ενός πλήρους έτους χωρίς πανδημία (2019) και ενός πλήρους έτους με πανδημία (2020). Ειδικότερα, θα παρατεθούν οι ακόλουθες μεταβλητές από τα αναφερόμενα αρχεία:

1. Εισερχόμενα ταξίδια και έσοδα σε εθνικό επίπεδο.
2. Κύκλος εργασιών λόγω της πανδημίας COVID-19.
3. Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες Διαμονής και Σίτισης.
4. Κύκλος εργασιών υπηρεσιών διαμονής και σίτισης ανά Περιφερειακή Ενότητα

2.3. Στατιστικά στοιχεία

2.3.1. Αφίξεις εξωτερικού και έσοδα σε εθνικό επίπεδο

2.3.1.1. Αφίξεις εξωτερικού

Πίνακας 1: Εισερχόμενα ταξίδια σε εθνικό επίπεδο 2020 (σε χιλιάδες). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από τον συγγραφέα.

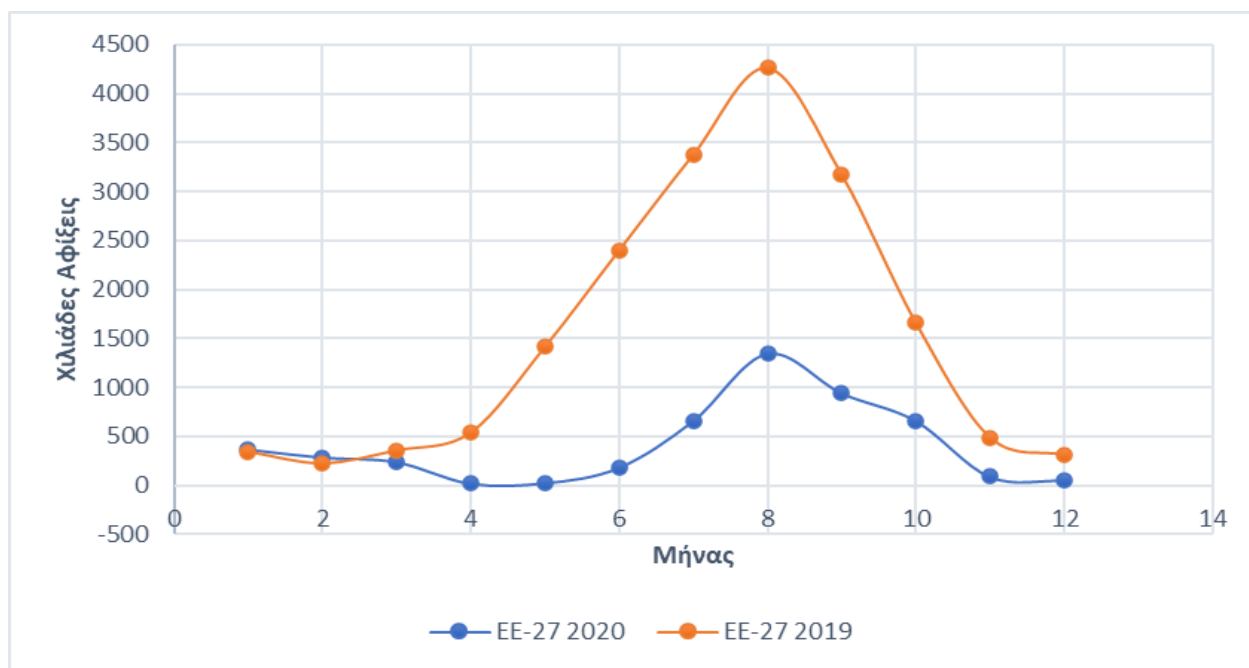
2020	ΕΕ-27	Eurozone (19)	Γαλλία	Γερμανία	Χώρες εκτός Ευρωζώνης	Άλλες Χώρες	ΗΒ	USA	Ρωσία	Σύνολο
Ιανουάριος	372	232	10	67	140	418	72	32	13	790
Φεβρουάριος	288	163	9	46	125	339	29	29	5	627
Μάρτιος	242	85	14	20	157	169	16	25	4	411
Απρίλιος	21	2	0	1	18	17	0	0	0	38
Μάιος	26	4	0	1	22	30	0	0	0	56
Ιούνιος	183	25	1	12	158	73	0	0	0	256
Ιούλιος	661	416	53	165	246	167	62	2	0	828
Αύγουστος	1349	1087	184	414	262	457	349	4	0	1807
Σεπτέμβριος	946	767	113	377	179	389	300	4	1	1335
Οκτώβριος	662	568	78	391	94	293	200	3	1	955
Νοέμβριος	90	64	4	21	25	86	34	5	0	176
Δεκέμβριος	50	34	2	11	16	47	7	2	1	97
ΣΥΝΟΛΟ	4889	3447	469	1526	1442	2485	1069	107	26	7374

Πίνακας 2: Εισερχόμενα ταξίδια σε εθνικό επίπεδο 2019 (σε χιλιάδες). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

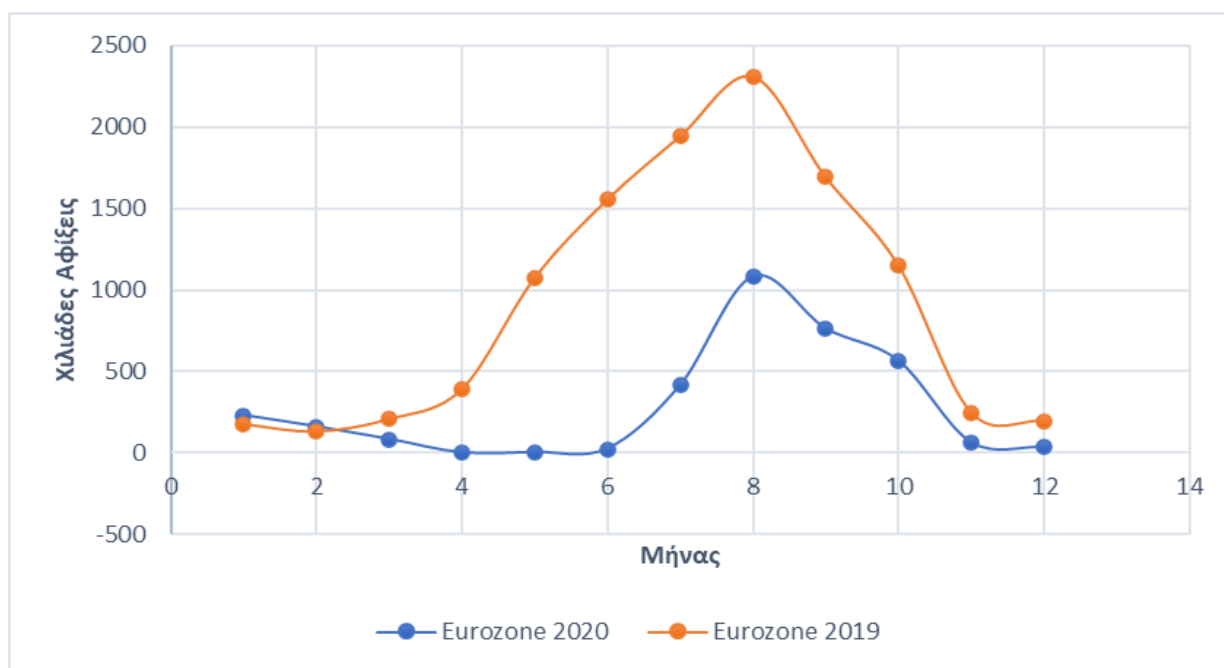
2019	ΕΕ-27	Eurozone (19)	Γαλλία	Γερμανία	Χώρες εκτός Ευρωζώνης	Άλλες Χώρες	ΗΒ	USA	Ρωσία	Σύνολο
Ιανουάριος	346	176	11	68	170	314	38	25	10	660
Φεβρουάριος	226	132	14	40	93	278	54	19	8	504
Μάρτιος	358	207	30	70	151	415	51	60	11	773
Απρίλιος	537	389	66	107	149	445	64	51	12	982
Μάιος	1412	1072	167	477	340	975	348	132	26	2387
Ιούνιος	2397	1554	240	591	843	1705	546	135	85	4102
Ιούλιος	3376	1943	285	589	1434	2297	644	173	106	5673
Αύγουστος	4264	2310	338	718	1954	2498	741	192	129	6762
Σεπτέμβριος	3176	1693	233	653	1483	1935	655	195	81	5111
Οκτώβριος	1663	1151	129	595	512	1110	283	124	82	2773
Νοέμβριος	490	248	16	72	242	439	50	43	19	930
Δεκέμβριος	309	196	13	47	113	384	25	29	12	692
ΣΥΝΟΛΟ	18554	11071	1542	4026	7482	12795	3499	1179	583	31348

Το 2020, τα εισερχόμενα ταξίδια μειώθηκαν κατά -76,5% και ορίστηκαν σε 7375 ταξιδιώτες, έναντι 31348 χιλιάδων ταξιδιωτών το 2019. Κατά την υπό εξέταση περίοδο, η ταξιδιωτική κίνηση από χώρες της ΕΕ-27 ανήλθε σε 4889 χιλιάδες ταξιδιώτες, σημειώνοντας πτώση κατά -73,6% σε σύγκριση έως το 2019, ενώ τα ταξίδια από χώρες εκτός ΕΕ-27 μειώθηκαν κατά -80,6% και έφτασαν τις 2485 χιλιάδες ταξιδιώτες. Τα ταξίδια στις χώρες της ευρωζώνης μειώθηκαν κατά -68,9%, ενώ τα ταξίδια των χωρών της ΕΕ-27 εκτός ευρωζώνης μειώθηκαν κατά -80,7%. Ειδικότερα, η ταξιδιωτική κίνηση από τη Γερμανία μειώθηκε κατά -62,1% και έφτασε τις 1526 χιλιάδες ταξιδιώτες, ενώ η Γαλλία μειώθηκε κατά -69,6% και ήταν 469 χιλιάδες ταξιδιώτες. Όσον αφορά τις χώρες εκτός ΕΕ-27, τα ταξίδια από το Ηνωμένο Βασίλειο μειώθηκαν κατά -69,5% και έφτασαν τις 1069 χιλιάδες ταξιδιώτες, ενώ αυτό από τις ΗΠΑ μειώθηκε κατά -91,0% και ήταν 107 χιλιάδες ταξιδιώτες. Τέλος, τα ταξίδια από τη Ρωσία μειώθηκαν κατά -95,6% και ορίστηκαν σε 26 χιλιάδες ταξιδιώτες [27-29].

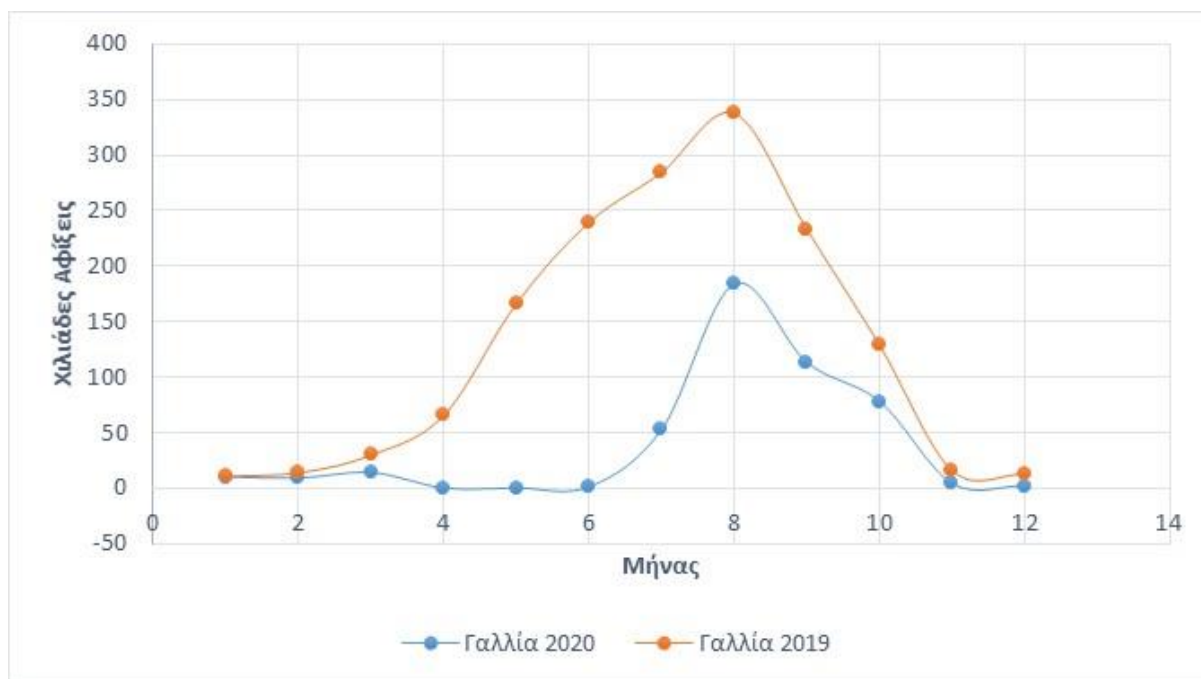
Η σύγκριση σε μορφή γραφημάτων απεικονίζεται ακολούθως:

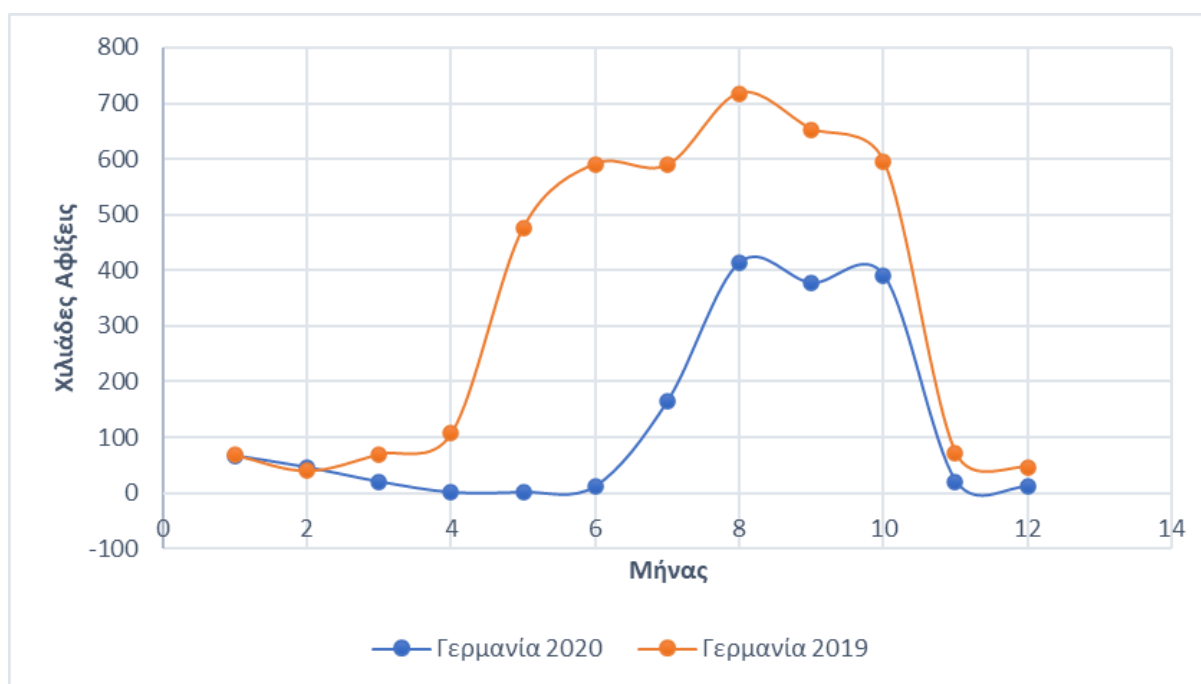
Εικόνα 1: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες της ΕΕ

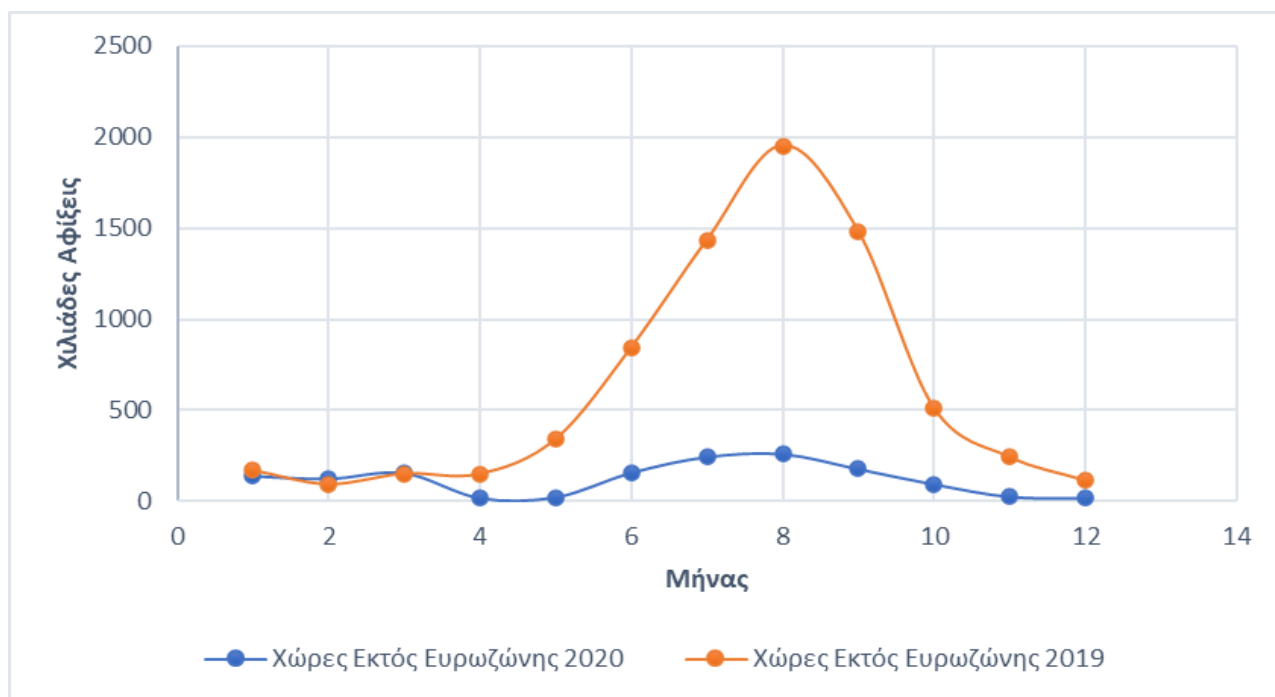
Εικόνα 2: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες της Ευρωζώνης

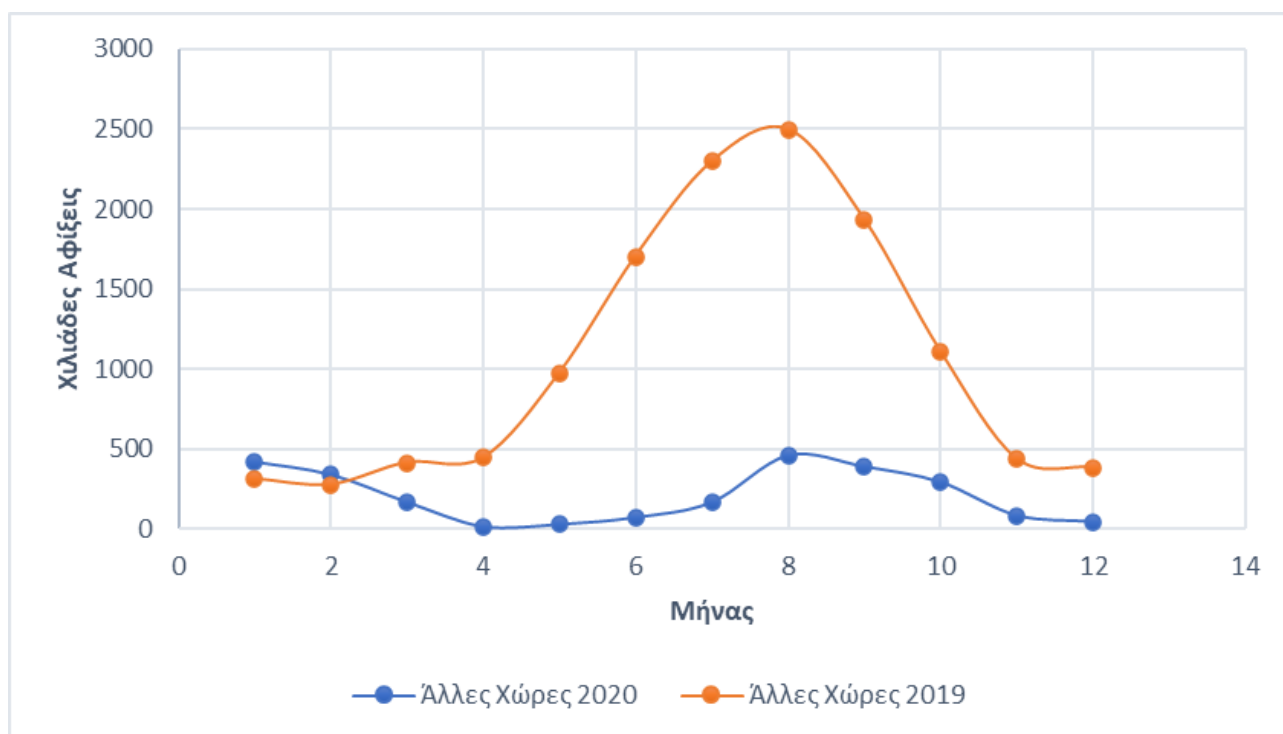
Εικόνα 3: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Γαλλία

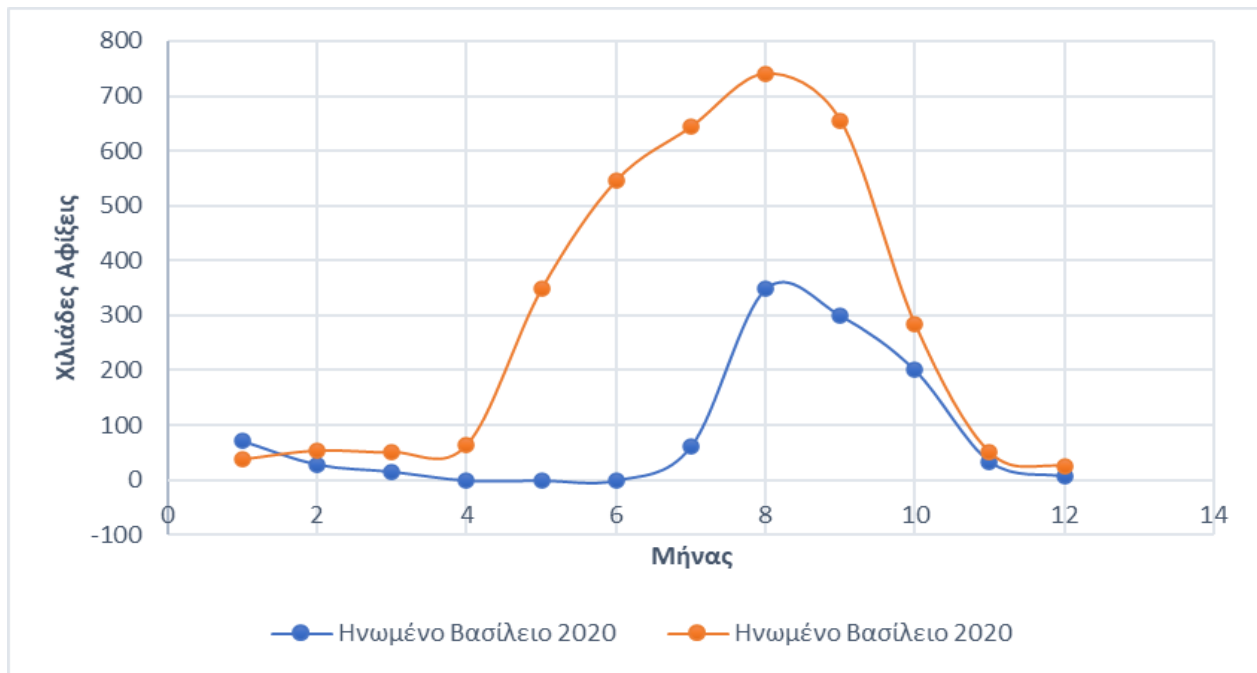
Εικόνα 4: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Γερμανία

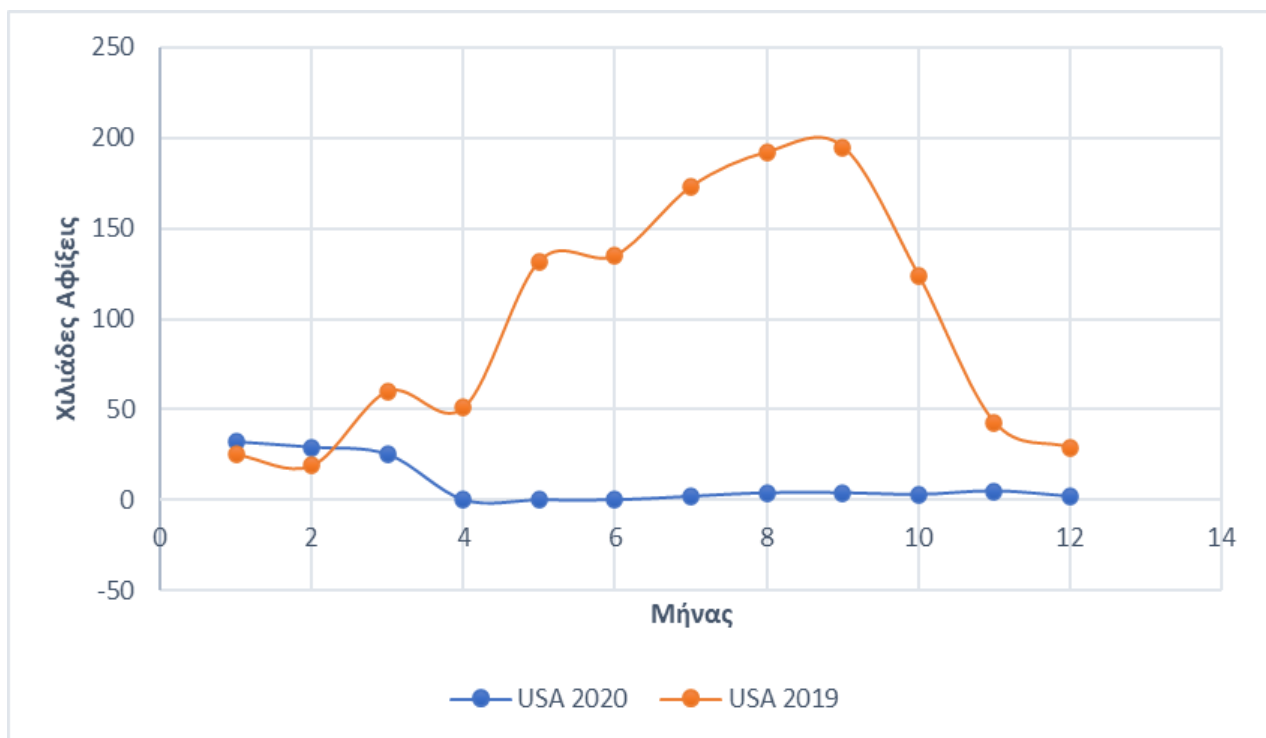
Εικόνα 5: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από χώρες εκτός της Ευρωζώνης

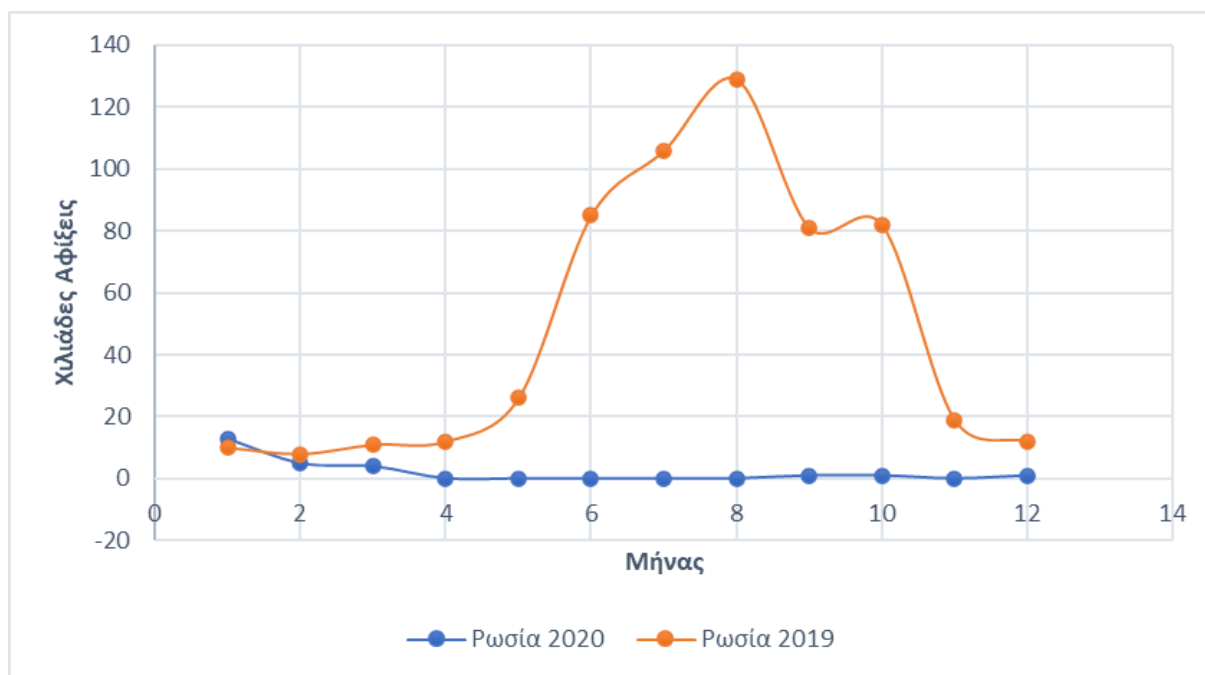
Εικόνα 6: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από άλλες Χώρες

Εικόνα 7: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από το Ηνωμένο Βασίλειο

Εικόνα 8: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από την Αμερική (ΘΣΑ)

Εικόνα 9: Σύγκριση αφίξεων 2019-2020 από τη Ρωσία

2.3.1.2. Εθνικά έσοδα από τουρισμό

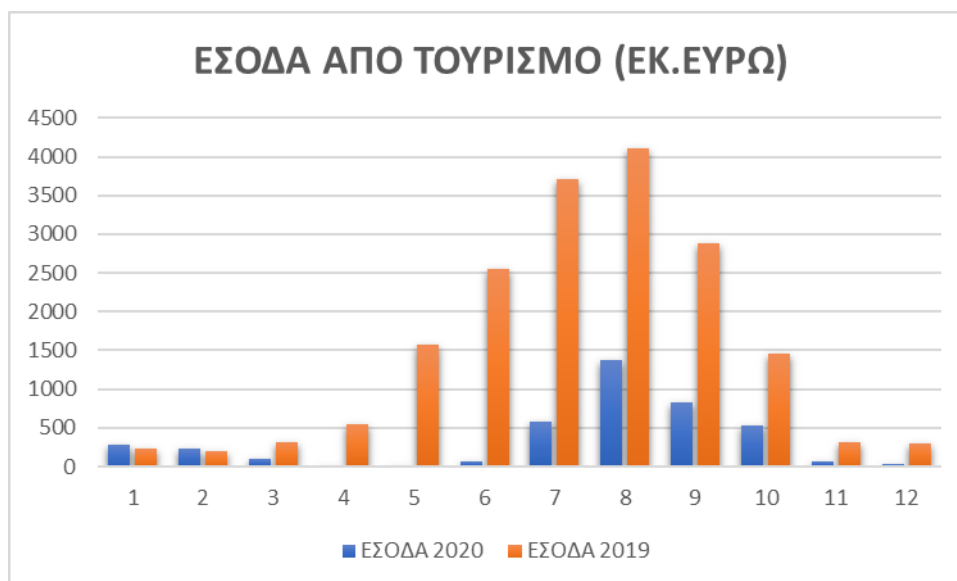
Το 2020 οι ταξιδιωτικές εισπράξεις παρουσίασαν μείωση -76,5% σε σχέση με το 2019 και ανήλθαν σε 4280 εκατ. ευρώ. Αυτό οφείλεται στη μείωση των εισπράξεων από κατοίκους χωρών της ΕΕ-27 κατά -70,8%, που ανήλθαν συνολικά σε 2,840 εκατ. ευρώ, καθώς και στις -82,0% εισπράξεις από κατοίκους χωρών εκτός ΕΕ-27, που ανήλθαν σε 1434 εκατομμύρια ευρώ. Αναλυτικότερα, οι εισπράξεις από κατοίκους της ζώνης του ευρώ ανήλθαν σε 2390 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά -69,1%, ενώ οι εισπράξεις από κατοίκους χωρών της ΕΕ-27 εκτός ζώνης του ευρώ μειώθηκαν κατά -77,5% και διαμορφώθηκαν στα 451 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα, οι γερμανικές εισπράξεις μειώθηκαν κατά -61,6% και διαμορφώθηκαν στο 1,135 εκατ. ευρώ, ενώ οι εισπράξεις από τη Γαλλία μειώθηκαν κατά -66,3% και διαμορφώθηκαν στα 367 εκατ. ευρώ. Από τις χώρες εκτός ΕΕ-27, τα έσοδα του Ηνωμένου Βασιλείου κατά 70,8% μειώθηκαν στα 749 εκατ. ευρώ, ενώ οι εισπράξεις από τις ΗΠΑ μειώθηκαν κατά -93,0% και έφτασαν τα 83 εκατ. ευρώ. Οι εισπράξεις από τη Ρωσία μειώθηκαν κατά -96,9% και έφτασαν τα 14 εκατ. ευρώ (Ελ. Στατ. 2020,2021).

Πίνακας 3: Εθνικά έσοδα 2020 (σε εκατομμύρια). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

2020	ΕΕ-27	Eurozone (19)	Γαλλία	Γερμανία	Χώρες εκτός Ευρωζώνης	Άλλες Χώρες	ΗΒ	USA	Ρωσία	Σύνολο
Ιανουάριος	116	102	4	26	14	170	34	26	7	287
Φεβρουάριος	82	66	5	18	16	158	13	28	2	240
Μάρτιος	43	30	5	6	14	46	5	9	2	92
Απρίλιος	3	1	0	0	2	4	0	0	0	7
Μάιος	4	2	0	1	2	9	0	0	0	13
Ιούνιος	31	17	1	8	14	33	0	0	0	64
Ιούλιος	467	346	45	153	121	110	51	3	0	577
Αύγουστος	979	827	170	308	151	394	320	6	0	1373
Σεπτέμβριος	572	493	77	255	79	254	192	3	1	825
Οκτώβριος	378	347	51	246	31	147	95	2	1	526
Νοέμβριος	28	23	1	9	5	33	12	4	0	61
Δεκέμβριος	17	13	1	4	4	17	4	1	0	34
ΣΥΝΟΛΟ	2840	2390	367	1135	451	1434	749	83	13	4280

Πίνακας 4: Εθνικά έσοδα 2019 (σε εκατομμύρια). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα.

2019	ΕΕ-27	Eurozone (19)	Γαλλία	Γερμανία	Χώρες εκτός Ευρωζώνης	Άλλες Χώρες	ΗΒ	USA	Ρωσία	Σύνολο
Ιανουάριος	106	76	8	25	31	124	17	15	8	230
Φεβρουάριος	93	70	8	22	22	105	24	15	3	198
Μάρτιος	132	105	11	34	26	176	30	44	5	318
Απρίλιος	258	228	39	69	30	245	41	39	4	543
Μάιος	831	721	105	344	110	683	259	141	26	1566
Ιούνιος	1384	1122	176	417	262	1107	374	144	66	2558
Ιούλιος	1993	1528	210	544	465	1641	547	211	97	3703
Αύγουστος	2352	1812	272	577	540	1675	620	203	104	4104
Σεπτέμβριος	1583	1220	169	532	363	1237	455	199	60	2886
Οκτώβριος	734	630	80	334	105	648	152	128	47	1462
Νοέμβριος	141	114	8	33	27	146	18	24	7	315
Δεκέμβριος	123	106	5	27	18	163	27	26	7	294
ΣΥΝΟΛΟ	9731	7732	1090	2959	1999	7949	2564	1189	433	18179

Εικόνα 10: Έσοδα από τουρισμό (Σύγκριση ετών 2019-2020 ανά μήνα)

2.3.2.Κύκλος εργασιών λόγω της πανδημίας COVID-19

Οι εταιρείες που διέκοψαν προσωρινά τη δραστηριότητά τους τον Μάρτιο του 2020, με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης, ανήλθαν σε 219283 επιχειρήσεις, αντιπροσωπεύοντας το 15,1% του συνόλου των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας. Αυτός ο αριθμός περιελάμβανε περίπου το 89,9% των επιχειρήσεων στον τομέα της Εκπαίδευσης και περίπου το 84,4% των επιχειρήσεων στον τομέα των Υπηρεσιών Διαμονής και Τροφίμων (Ελ. Στατ., 2020,2021). Για τις οικονομικές δραστηριότητες, χρησιμοποιείται η ευρωπαϊκή στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE 2 (σημ. ότι η συντομογραφία NACE προέρχεται από τις λέξεις *Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne*).

Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών διαμονής και τροφίμων περιλαμβάνουν τους κωδικούς NACE 55 και 56. Ο κωδικός NACE 55 περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως:

55.10 Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα 55.20

Διαμονή για διακοπές και άλλα καταλύματα βραχείας διαμονής

55.30 Χώροι κατασκήνωσης, εγκαταστάσεις για οχήματα αναψυχής και ρυμουλκούμενα οχήματα

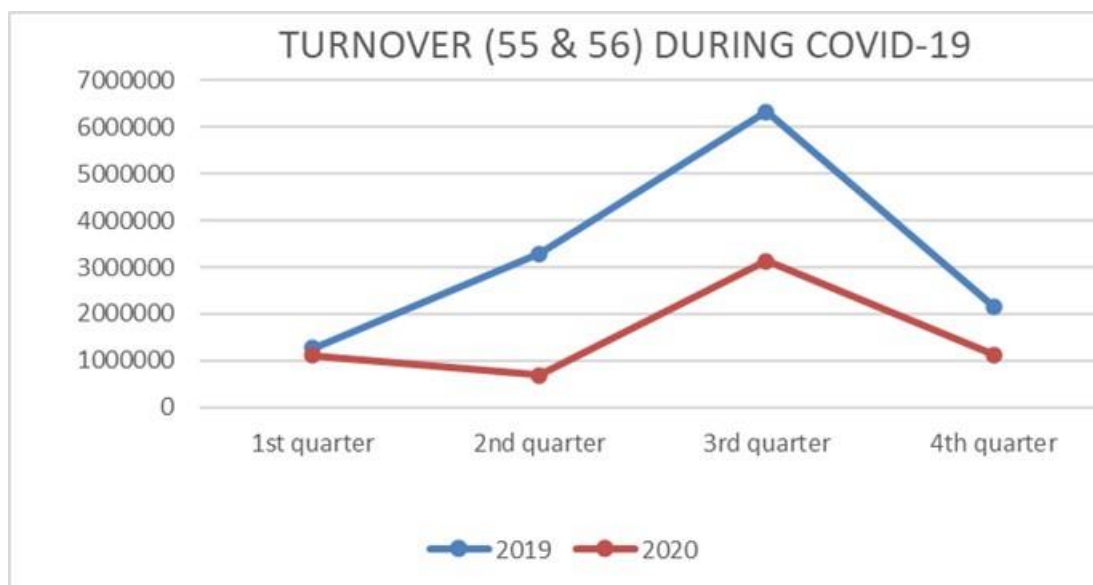
55.90 Άλλα καταλύματα

Ο κωδικός NACE 56 περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως:

56.10 Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίου και κινητής εστίασης

56.2 Υπηρεσίες εστίασης για εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίου

56.30 Δραστηριότητες προμήθειας ποτών

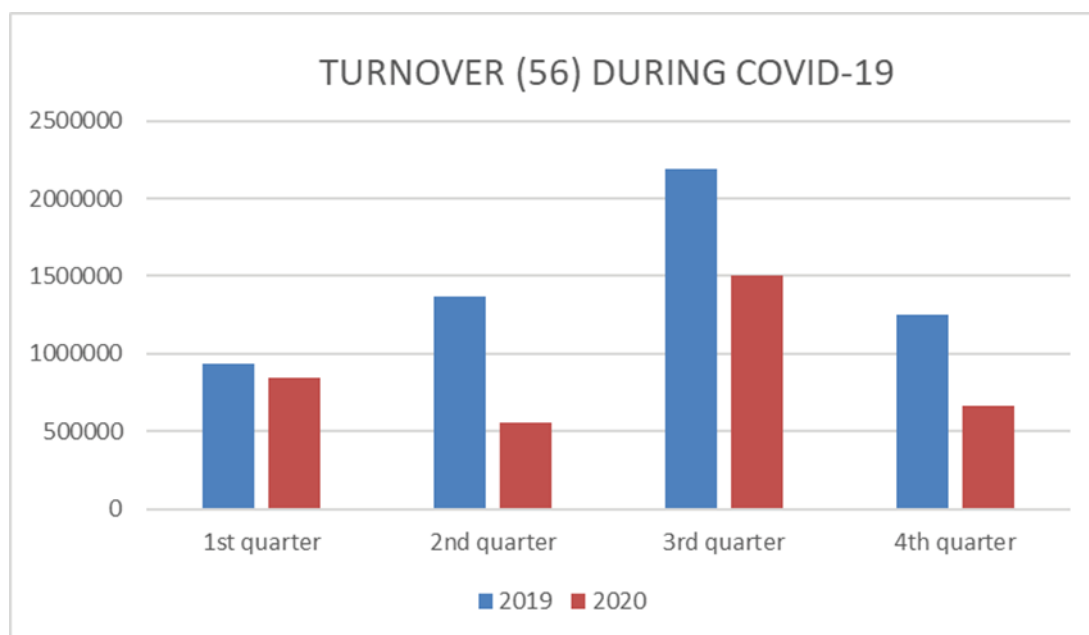
Εικόνα 11: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικοί NACE 55 & 56) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ [- επεξεργασία από το συγγραφέα.

2.3.3. Δείκτης κύκλου εργασιών σε υπηρεσίες διαμονής και σίτισης

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Διαμονής και Υπηρεσιών Τροφίμων, καθώς και οι δείκτες στους υποτομείς «Υπηρεσίες Διαμονής είναι NACE ΚΩΔΙΚΟΣ 55» και «Υπηρεσίες Τροφίμων, NACE ΚΩΔΙΚΟΣ 56» για το Δ' Τρίμηνο του 2020, με έτος βάσης 2015=100,0. Ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών προέρχεται από τη σύνθεση των δεικτών των δύο ΚΩΔΙΚΩΝ NACE 55 και 56. Σκοπός του είναι να μετρήσει τη δραστηριότητα στον τομέα της διαμονής και των τροφίμων, ως προς την αξία. Ο κύκλος εργασιών περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που τιμολογήθηκαν από τις επιχειρήσεις κατά την περίοδο αναφοράς, τα οποία αντιστοιχούν σε πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται σε τρίτους. Τυχόν επιδοτήσεις σε προϊόντα/υπηρεσίες θα λαμβάνονται επιπλέον υπόψη. Ο κύκλος εργασιών δεν περιλαμβάνει ΦΠΑ και άλλους φόρους που συνδέονται άμεσα με τον κύκλο εργασιών. Εξαιρούνται επίσης άλλα λειτουργικά έσοδα, χρηματοοικονομικά έσοδα και έκτακτα έσοδα επιχειρήσεων (Ελ. Στατ., 2020,2021).

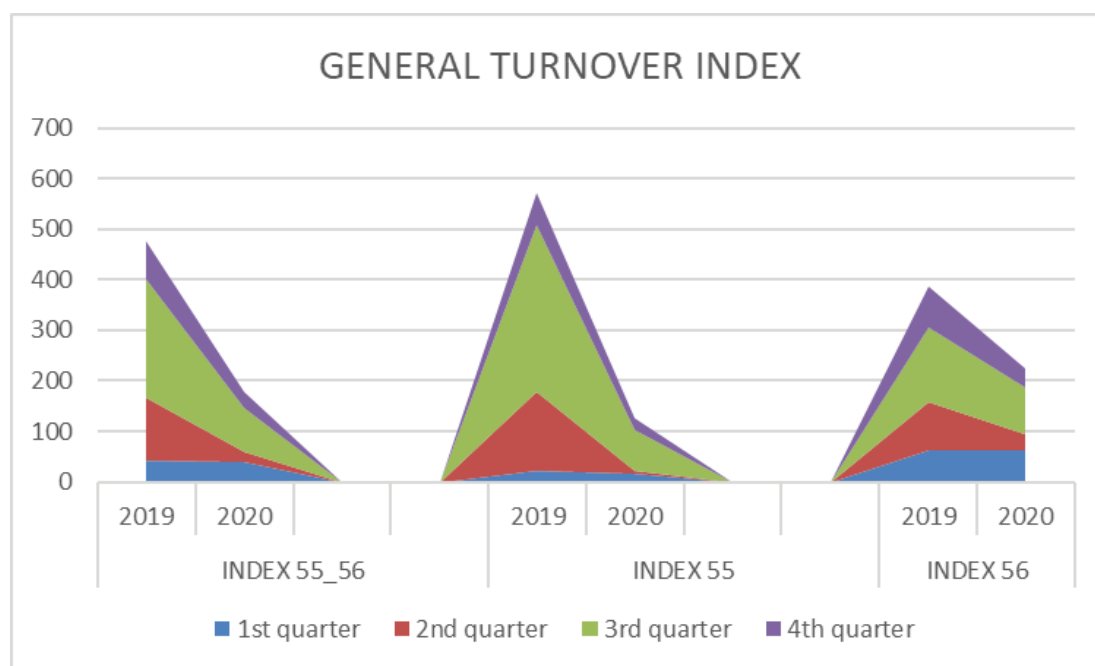

Εικόνα 12: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικός NACE 55) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

Εικόνα 13: Κύκλος εργασιών κατά την πανδημία-19 (κωδικός NACE 56) ανά τρίμηνο για την περίοδο 2019-2020. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

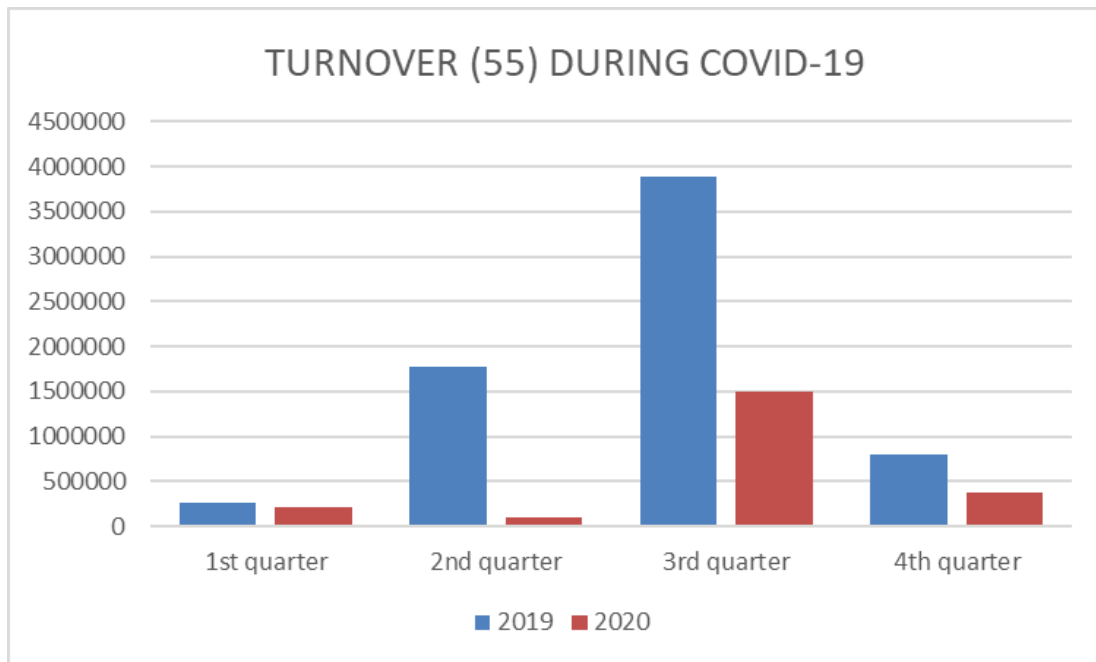
Ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών για το Β' Τρίμηνο του 2020 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη για το Β' Τρίμηνο του 2019 μετά την έξαρση του COVID-19, παρουσίασε μείωση 57,6%.

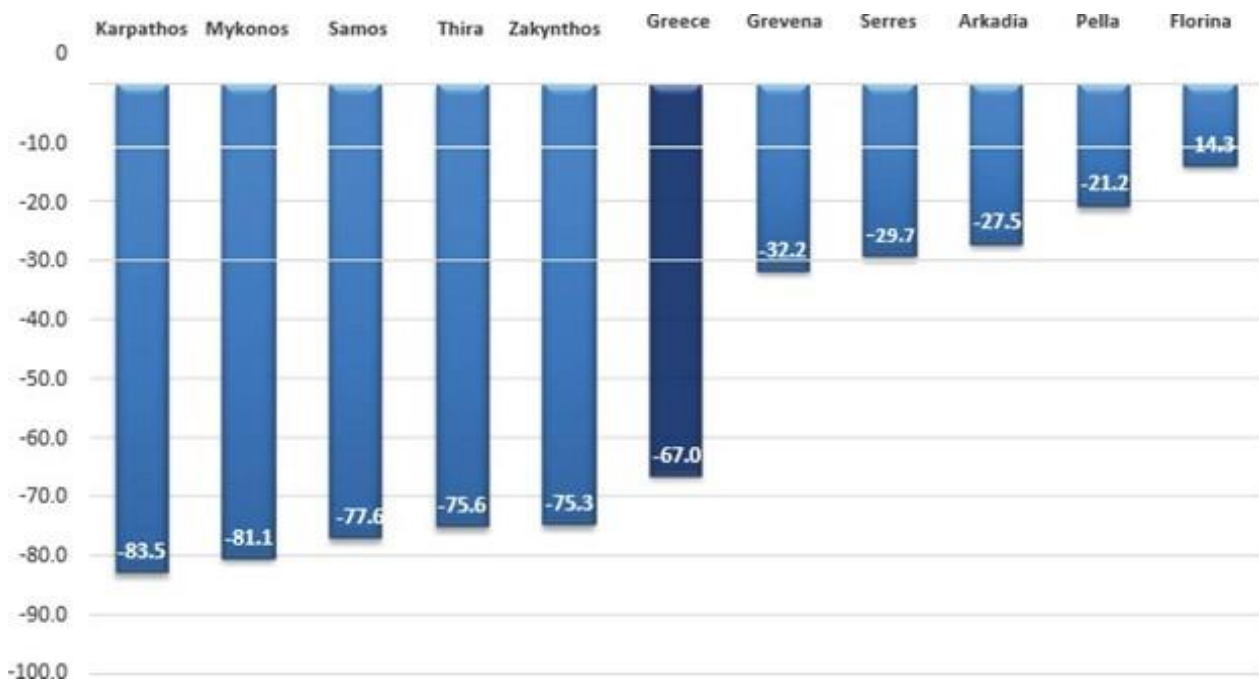
Εικόνα 14: Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Διαμονής και Επισιτισμού. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

2.3.4. Κύκλος υπηρεσιών διαμονής και σίτισης ανά Περιφερειακή Ενότητα.

Ο κλάδος αυτός έχει βρεθεί στο επίκεντρο όλα αυτά τα χρόνια λόγω της σημασίας του στη διαμόρφωση των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας με σημαντική παρουσία σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες και σημαντική συμβολή στις τοπικές οικονομίες της Ελλάδας που συνδέονται με το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Επί του παρόντος, η πανδημία της νέας νόσου του κορονοϊού (COVID-19) έχει πλήξει αυτόν τον τομέα άμεσα αλλά και έμμεσα. Ακολουθεί μια παρουσίαση της μεταβολής των εσόδων για τα έτη 2019 και 2020 σε αυτούς τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων από όλες τις περιφερειακές ενότητες. Γενικά, στον κλάδο των καταλυμάτων, ο κύκλος εργασιών το 2020 ήταν 2.303.658.141 ευρώ με μείωση 67,0% από το έτος 2019, όπου ήταν 6.991.184.282 ευρώ. Η μεγαλύτερη μείωση τζίρου μεταξύ 2020 και 2019 σημειώθηκε στην Περιφερειακή Ενότητα Καρπάθου (83,5%) και η μικρότερη μείωση (14,3%) στην Περιφερειακή Ενότητα Φλώρινας. Στο σύνολο του κλάδου των τροφίμων, ο κύκλος εργασιών το 2020 ήταν 3773850833 ευρώ, με μείωση 37,7% από το 2019, όπου ήταν 6059184851 ευρώ. Η μεγαλύτερη μείωση τζίρου μεταξύ 2020 και 2019 σημειώθηκε στην Περιφερειακή Ενότητα Μυκόνου (73,3%), ενώ η μικρότερη μείωση (17,3%) στην Περιφερειακή Ενότητα Κορίνθου (Medoná et al., 2021).

Εικόνα 15: Κύκλος εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων στον κλάδο των καταλυμάτων. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα

Εικόνα 16: Ετήσια μεταβολή (%) Κύκλος Εργασιών στον Τομέα Διαμονής 2020 / 2019, σε όλη τη Χώρα και τις Περιφερειακές Ενότητες με τις 5 μεγαλύτερες και 5 μικρότερες αλλαγές. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΝΣΕΤΕ - επεξεργασία από το συγγραφέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1.Γενικά

Το φαινόμενο του τουρισμού έχει πολύ σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις και η δυναμική του είναι πάρα πολύ μεγάλη ιδίως τα τελευταία 30 χρόνια. Ο τουρισμός έχει μία ποικιλία μορφών και είναι διαρκώς εξελισσόμενος και έχει διαφοροποιήσεις αναλόγως των εξελίξεων και των προτύπων σε κάθε περίοδο όπου αυτός εξελίσσεται. Δεν είναι εύκολο να αποδοθεί ένας και μοναδικός ορισμός για την έννοια του τουρισμού αφού το φαινόμενο αυτό έχει ιδιαίτερη πολυπλοκότητα. Ως εκ τούτου αν κανείς αναζητήσει πολλές πηγές θα μπορέσει να εντοπίσει ένα πλήθος ορισμών που έχουν διατυπωθεί και αντιπροσωπεύουν την έννοια του τουρισμού. Ο αρχικός ορισμός που αφορά τον τουρισμό και διατυπώθηκε κατά τη δεκαετία του '40 ανέφερε πως ο τουρισμός είναι ένα σύνολο από φαινόμενα που δημιουργούνται δια μέσω του ταξιδιού και της παραμονής σε ατόμων σε μία τοποθεσία, όπου δεν κατοικούν μόνιμα, εφόσον αυτοί δεν έχουν λάβει άδεια παραμονής στο μέρος αυτό και ούτε συμμετέχουν σε κάποια εργασία η εκδήλωση εκεί (Butler, 2015). Όπως μάλιστα αναφέρεται και στη διεθνή ένωση επιστημόνων τουρισμού, ο τουρισμός αποτελεί ένα σύνολο από σχέσεις και φαινόμενα που ανακύπτουν δια μέσω του ταξιδιού και της διαμονής κατοίκων που δεν είναι μόνιμοι σε ένα μέρος αφού δεν κατοικούν σε μόνιμη βάση εκεί, ενώ ταυτόχρονα δεν έχουν επίσης συνδέσει τον προορισμό αυτό με κάποιο είδος κερδοσκοπικής διεργασίας (Uysal et al., 2012).

3.2.Αρχική περίοδος

Η πραγματοποίηση των πρώτων ταξιδιών έγινε κατά τη διάρκεια της τρίτης χιλιετίας προ χριστού και έλαβε χώρα με σχεδίες κατασκευασμένες από καλάμια του φυτού παπύρου κατά το 3000 π.χ. Γίνεται η εμφάνιση των πρώτων τροχοφόρων και των τροχών και κατά το 1500 π.χ. κατασκευάζεται η πρώτη μορφή άρματος για συμμετοχή σε μάχες και ακολούθως ως είδος μεταφορικού μέσου. Η ανάπτυξη των ταξιδιών έγινε με το που ξεκίνησαν να κατασκευάζονται οδικά δίκτυα και να κυκλοφορούν νομίσματα. Η ύπαρξη διεθνών γλωσσών αλλά και η ειρήνη μεταξύ των κοινωνιών έκαναν πιο εύκολη την πραγματοποίηση ταξιδιών. Ως εκ τούτου, η πλειονότητα των λαών είχαν κάνει συνδυασμό αυτών των παραμέτρων και πραγματοποιούσαν ταξιδιωτικές μετακινήσεις (Garay & Canoves, 2011).

3.3.Δεύτερη περίοδος

Η εν λόγω περίοδος που αφορά το πώς εξελίχθηκε ο τουρισμός έχει συνδεθεί με το πώς αναπτύχθηκε η τεχνολογία και οι υποδομές και έχει επίσης διάρκεια 100 έτη δηλαδή από το 1845 έως το 1945. Διάφορες επιστημονικές και τεχνολογικές ανακαλύψεις εμφανίζονται και κατασκευάζονται νέα μεταφορικά μέσα αλλά και δίαυλο επικοινωνίας μέσω της χρησιμοποίησης μηχανών που αντικαθιστούν τη δύναμη του σώματος προκειμένου να είναι εύκολα τα ταξίδια σε ξηρά και σε θάλασσα. Γίνεται η δημιουργία των πρώτων ατμομηχανών, των ξύλοτροχών και των σίδηροτροχών. Το 1825

εμφανίζεται η πρώτη ατμομηχανή στο ηνωμένο βασίλειο και ακολούθως γίνονται τα εγκαίνια των πρώτων σιδηροδρομικών γραμμών στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης (Garay & Canoves, 2011).

Στον ελλαδικό χώρο τα εγκαίνια της πρώτης σιδηροδρομικής γραμμής έλαβαν χώρα το 1869 και μέσω αυτής γινόταν η σύνδεση Πειραιά Αθήνας. Συνεπώς στις χώρες της Ευρώπης κατά την περίοδο 1830 έως 1850 είχε δημιουργηθεί σιδηροδρομικό δίκτυο που υπερέβαινε τις 20.000 km και στην Αμερική τις 10.000 km. Η χρήση του σιδήρου άνοιξε το δρόμο και για να χρησιμοποιηθούν και άλλες κατασκευές και επιπλέον η ανακάλυψη του τηλέγραφου το 1837 και του τηλεφώνου το 1876 κατέστησαν την επικοινωνία εξ αποστάσεως ακόμα πιο εύκολη.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1905, η αμερικανική αυτοκινητοβιομηχανία με εκπρόσωπο τον Χένρι Φορντ υλοποίησε την κατασκευή των πρώτων αυτοκινήτων και αποτέλεσε μοχλό ώθησης και για τις χώρες της Ευρώπης, ώστε να προβούν σε ίδιες ενέργειες και αυτές. Εξαιτίας του πρώτου παγκοσμίου πολέμου η χρησιμοποίηση του αυτοκινήτου έγινε πολύ συχνότερη και έφτασε κάποια στιγμή και το πλήρωμα του χρόνου για να βελτιωθούν και τα αεροσκάφη και να δημιουργηθεί η αεροπορική σύνδεση μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης. Σχετικά με το ζήτημα των υποδομών, έγινε εντονότερη κατασκευή και πιο πυκνή. Ακολουθήθηκαν οι τάσεις της εποχής και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιόδου. Το 1844 αποφασίστηκε να τηρείται τιμολόγιο. Η διακόσμηση και αρχιτεκτονική των υποδομών απέκτησε νέα δυναμική εξαιτίας της ανάπτυξης συστημάτων ύδρευσης, όπου χάρη σε αυτά έγινε κατασκευή απαραίτητων χώρων, όπως ήταν για παράδειγμα τα λουτρά και οι τουαλέτες, τα οποία και αναβαθμίστηκαν. Σε μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρώπης όπως είναι το Παρίσι, το Λονδίνο, η Ρώμη, η Γενεύη και η Λοζάνη εγκαινιάζεται η λειτουργία πολυτελών και μεγάλων ξενοδοχείων. Στην πόλη του Σικάγο κατασκευάζεται το 1927 ένα ξενοδοχείο με 3.000 δωμάτια, ενώ στην Ελλάδα γίνεται η ίδρυση του πρώτου σύγχρονου ξενοδοχείου το 1842 και μετά από αυτό ακολουθούν διάφορα ακόμη, όπως εκείνο που λειτουργεί μέχρι και σήμερα και ονομάζεται μεγάλη Βρετανία. Μετά την ίδρυση της μεγάλης Βρετανίας ακολουθείται η ίδρυση και άλλων μεγάλων ξενοδοχείων όπως το Grand Hotel, το Athenaeum Palace. Επιπλέον δημιουργείται κατά την τρίτη δεκαετία του 20ου αιώνα η ανάπτυξη των τουριστικών φορέων και των γραφείων τουρισμού κατά κύριο λόγο στη μεγάλη Βρετανία και στη Γαλλία. Στη χώρα μας το 1914 ιδρύεται η επονομαζόμενη αυτοτελής υπηρεσία ξένων και εκθέσεων και την ακολουθούν και διάφορες άλλες χώρες της Ευρώπης

3.4. Τρίτη περίοδος

Το ξεκίνημα της εν λόγω περιόδου γίνεται από το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, δηλαδή κατά το 1945, και φτάνει μέχρι το 1970. Η ανάπτυξη του τουρισμού είχε πάρει πλέον μεγάλους ρυθμούς και η μαζικότητα των μετακινήσεων είναι ένα από τα κύρια γνωρίσματα της περιόδου αυτής. Ανεβαίνει σημαντικά το βιοτικό επίπεδο των λαών ακόμα η πλειονότητα του πληθυσμού μπορεί να απολαύσει αγαθά τα οποία σε παλαιότερες εποχές ήταν προνόμιο μόνο των πλουσίων. Το κίνητρο πίσω από τα ταξίδια της εποχής είναι κατά κύριο λόγο το να εδραιωθεί η ειρήνη μετά το πέρας του πολέμου και ως εκ τούτου επιτράπηκε εκ νέου η πραγματοποίηση τέτοιας μορφής

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

ταξιδιών. Επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους οι οποίοι είχαν απωλέσει τις επαφές λόγω του β παγκοσμίου πολέμου ακόμα επίσκεψη σε νεκροταφεία αλλά και επαγγελματικά ταξίδια, αποτελούσαν τις πιο συνήθεις αφορμές για τη διενέργεια ενός ταξιδιού. Η τρίτη περίοδος έφερε σημαντικότερες μεταβολές στον τρόπο ζωής των ανθρώπων. Υπήρξε ανάπτυξη του φαινομένου της αστυφιλίας παρόλες τις προοπτικές που έφερε και την ανάπτυξη του τρόπου οικονομίας και ζωής, θα απέφερε έναν ταχύ και φορτισμένο ρυθμό ζωής, αλλά και παράλληλα επιβάρυνε το περιβάλλον. Συνεπώς, όλο και πιο πολλά άτομα ξεκίνησαν την αναζήτηση τοποθεσιών τα οποία θα τους επέτρεπαν να ξεφεύγουν από την πρώτη τους κατοικία και να κάνουν αναζήτηση σε μέρη με καλό καιρό όπου μπορούσες να απολαύσουν τη θάλασσα το καλοκαίρι ή το χιόνι το χειμώνα. Οι μεγάλες πόλεις, ωστόσο, αποτέλεσαν και πάλι ένα μεγάλο πόλο έλξης για μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού, αφού προσέφεραν κάθε όφελος σε πολλούς τομείς της ζωής εκεί όπου αντίστοιχες περιοχές της επαρχίας που ήταν ακόμα υποβαθμισμένες. Η δυνατότητα να υπάρχει ελεύθερος χρόνος, οι σπουδές των νέων, το διάλειμμα από την εργασία κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου όπως και η αύξηση στο μέσο όρο ζωής των πληθυσμών, αποτέλεσαν σημαντικότερες αιτίες για να στραφούν τα άτομα σε τουριστικές δραστηριότητες. Ένας ακόμα σημαντικός λόγος για τον οποίον εξελίχθηκε ο τουρισμός ήταν και η αναλογική αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Η επερχόμενη οικονομική ευημερία οργάνωσε τον τουριστικό κλάδο υπό νέα δεδομένα, δημιουργήθηκαν καινοτόμα τουριστικά πακέτα, εμφανίστηκαν περισσότερες υπηρεσίες, έγινε ευκολότερη η μετατροπή του συναλλάγματος σε εθνικά νομίσματα και έγιναν ευκολότερες οι μετακινήσεις. Επιπλέον εμφανίστηκαν οι πρώτες ταξιδιωτικές ασφαλίσσεις, οι πιστωτικές κάρτες και επήλθε εξέλιξη στα μεταφορικά μέσα. Τα αυτοκίνητα και τα λεωφορεία πλέον ήταν ικανά να καλύψουν μικρές και μεσαίες αποστάσεις ακόμα ενώ σε μεγαλύτερες αποστάσεις υπήρχαν τα αεροπλάνα και τα πλοία. Στη συνέχεια όμως τα μεγάλα υπερωκεάνια άρχισαν να αποσύρονται εξαιτίας της επιλογής που έκαναν οι περισσότεροι από τους ταξιδιώτες ταξιδεύοντας με αεροπλάνο. Τα πλοία πλέον περιορίστηκαν μόνο σε μεταφορές του εσωτερικού (Sofronon, 2018). Σε κάθε περίπτωση τα πλοία υπέστησαν αναβάθμιση λόγω της δημιουργίας νέων χώρων και μηχανών που εμφανίστηκαν και τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια τα οποία απέκτησαν μεγάλη φήμη για τις κρουαζιέρες που ξεκίνησαν πιο πολύ στην Ελλάδα αλλά κατόπιν και στο εξωτερικό.

3.5. Τέταρτη περίοδος

Η τέταρτη και τελευταία περίοδος κατά την οποία αναπτύχθηκε ο τουρισμός ξεκινάει από το 1970 και εξακολουθεί μέχρι και σήμερα. Η εξέλιξη του πολιτισμού αλλά και η διάδοση των πληροφοριών αποτέλεσαν μοχλό ανάπτυξης των κοινωνιών αλλά και ώθησαν τον σύγχρονο άνθρωπο στο να πραγματοποιήσει μακρινά ταξίδια με όλο και με μεγαλύτερη συχνότητα. Οι σημαντικές βελτιώσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες, αλλά και η συμβολή που παρείχαν τα γρήγορα αεροσκάφη τα οποία κάλυπταν μεγάλες αποστάσεις με μεγάλες ταχύτητες, συνέβαλαν στο να υπάρξουν αυξημένα νούμερα ταξιδιών και τουριστών. Όπως αναφέρθηκε η μείωση του χρόνου των αποστάσεων αλλά και οι μειώσεις στις τιμές των εισιτηρίων στα αεροπλάνα εμπλούτισε επιπλέον τις επιλογές των

τουριστών με ελκυστικούς προορισμούς. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας αλλά και η διάδοση των πληροφοριών όπως επίσης και η συνεργασία αεροπορικών εταιρειών με εταιρείες τουρισμού αλλά και η επιλογή μεταξύ πληθώρας προορισμών έστειλε τη βιομηχανία του τουρισμού σε νέα ανώτατα επίπεδα. Η ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου απέφερε και νέες προοπτικές όπως και μορφές εστίασης. Όσον αφορά τα ξενοδοχεία, ξεκίνησε η δημιουργία παραθεριστικών μονάδων (Butler, 2008). Επιπλέον, οι νέες ξενοδοχειακές ομάδες ενισχύθηκαν οικονομικά από κρατικά πακέτα στήριξης και ως εκ τούτου έγινε ανέγερση ακόμα πιο πολλών ξενοδοχείων με υψηλές προδιαγραφές. Με το να ενταχθούν σε ξενοδοχειακές αλυσίδες ή ομίλους οι ξενοδοχειακές μονάδες έκαναν τη λειτουργία τους ακόμα πιο αποδοτική. Τα πιο συνηθισμένα τουριστικά καταλύματα είναι πλέον τα ξενοδοχεία κλειστού τύπου ενώ επιπλέον υπάρχουν και τα επονομαζόμενα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα ακόμα τα επιπλωμένα διαμερίσματα και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, καθώς και οι εγκαταστάσεις κατασκηνώσεων. Μερικές ακόμα κατηγορίες αποτελούν οι νεανικοί ξενώνες και οι μονάδες οικοτροφείων. Αυτά είναι που έχουν λειτουργία με τη μορφή εγκαταστάσεων για ειδικές χρήσεις. Επιπλέον υπάρχουν και καταλύματα που εξυπηρετούν και άλλους σκοπούς. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται καταλύματα που είναι μέρος εγκαταστάσεων χιονοδρομικών κέντρων, θεματικών πάρκων, παραδοσιακών οικισμών και άλλα (Lew, 2011).

Η τουριστική ανάπτυξη οδήγησε σε αύξηση στις θέσεις εργασίας που αφορούν ανειδίκευτο εργατικό προσωπικό σε κάθε τομέα και δραστηριότητα της οικονομίας. Οι εν λόγω κατηγορίες αφορούν κατά κύριο λόγο τοπικό πληθυσμό νεαρά άτομα και γυναίκες. Ένα επιπλέον στοιχείο είναι πως οι εργαζόμενοι ενδιαφέρονται πλέον για εποχικές εργασίες, δηλαδή για εργασία τα σαββατοκύριακα ακόμα και κατά τις διακοπές και τις μέρες γιορτών. Στην τέταρτη περίοδο που εξετάζεται γίνεται η διαπίστωση από πληθώρα φορέων που εμπλέκονται πως υπάρχει έντονη ανάγκη και επιθυμία για χάραξη μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής προκειμένου η τουριστική βιομηχανία να αναπτύσσεται διαρκώς και να επέλθει περιορισμός τυχόν αρνητικών συνεπειών και επιπτώσεων. Αυτό συνέβη γιατί η διαπιστώθηκε πως η τουριστική βιομηχανία για την Ελλάδα αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι για να αναπτυχθεί η οικονομία της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών κοινωνιών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, πως η τεχνολογία και οι επιδράσεις που είχε στη βιομηχανία του τουρισμού ήταν μεγάλες. Η συμβολή που είχε η τεχνολογία στο κομμάτι των υποδομών, στα μέσα μεταφοράς, στην αρχιτεκτονική, στα υδραυλικά συστήματα, στα αποχετευτικά συστήματα, στα συστήματα φωτισμού, μαγειρικών μηχανών, θέρμανσης αλλά και συστημάτων επικοινωνίας ήταν σίγουρα μείζονος σημασίας.

3.6. Τα είδη του τουρισμού

Στη βιβλιογραφία έχουν εντοπιστεί πάρα πολλά είδη τουρισμού τα οποία έχουν διαφοροποιηθεί κατά καιρούς αναλόγως από τη χώρα προέλευσης των τουριστών, από το πόσο διαρκεί το ταξίδι, από το είδος των τουριστικών ενεργειών, από τη διάρκεια των τουριστικών ενεργειών, αλλά και από τους σκοπούς που έχει το κάθε ταξίδι ανεξάρτητα. Πιο συγκεκριμένα, ο τουρισμός αναλόγως της χώρας προέλευσης του επισκέπτη διαιρείται σε διεθνή και εγχώριο τουρισμό. Στον διεθνή τουρισμό

περικλείεται ο τουρισμός ο οποίος πραγματοποιείται μεταξύ δύο χωρών. Θα πρέπει η χώρα μετακίνησης να είναι διαφορετική από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του τουρίστα. Αντίθετος ο εσωτερικός τουρισμός απευθύνεται σε άτομα τα οποία επιθυμούν να κάνουν ταξίδια μέσα στη χώρα της μόνιμης κατοικίας τους.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες που επιθυμεί να κάνει ο επισκέπτης αλλά και τη χρονική περίοδο του ταξιδιού του, ο τουρισμός διαιρείται σε συνεχή τουρισμό και εποχικό τουρισμό. Αναφορικά με τους σκοπούς του ταξιδιού, ο τουρισμός διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Έχουμε τις ειδικές μορφές τουρισμού αλλά και τον επονομαζόμενο γενικό τουρισμό. Αναφορικά με τους λόγους και τις ανάγκες ταξιδιού των τουριστών, ο τουρισμός διαιρείται σε διάφορες υποενοότητες (Baum & Lundtorp, 2001). Οι ενότητες αυτές αφορούν τον εναλλακτικό τουρισμό, που έχει εξειδίκευση και εμπεριέχει επιπλέον είδη τουρισμού που προσαρμόζονται στις επιλογές, τις επιθυμίες και το ύφος κάθε επισκέπτη. Αποτελεί μία σχετικά νέα φιλοσοφία στη βιομηχανία του τουρισμού και εμπεριέχει όλες τις κατηγορίες τουρισμού που προσελκύουν επισκέπτες με πολύ εξειδικευμένα ενδιαφέροντα.

Όταν τελείωσε ο β παγκόσμιος πόλεμος η τουριστική βιομηχανία παρουσίασε αξιοσημείωτη ανάπτυξη. Μεταξύ του 1950 και του 1980 τα τουριστικά μεγέθη εικοσαπλασιάστηκαν και η βιομηχανία του τουρισμού πήρε τέτοιες διαστάσεις, ώστε της αποδόθηκε σύντομα η ονομασία μαζικός τουρισμός (Gordon, 1998). Ένα κύριο γνώρισμα του μαζικού τουρισμού είναι το ότι έχουμε την κυριαρχία του λεγόμενου τριπτύχου θάλασσα, ήλιος, περιήγηση, το οποίο τρίπτυχο μάλιστα συναντάται πάρα πολύ συχνά σε επισκέπτες που έρχονται και στην Ελλάδα. Ο μαζικός τουρισμός αποδίδει μεγάλα οικονομικά οφέλη που για την περίπτωση του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανέρχεται σε ποσοστό 1,5% (Sezgin & Yolal, 2012). Επιπλέον διαπιστώνουμε αύξηση στη ζήτηση και την προσφορά θέσεων εργασίας, στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, ακόμα στην ανάπτυξη των υποδομών.

Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει διάφορα εξειδικευμένης στόχευση, παροχών, εμπειριών και δραστηριοτήτων τουριστικά προϊόντα, τα οποία απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό και εξυπηρετούν συγκεκριμένες απαιτήσεις μιας απόλυτα εξατομικευμένης αγοράς τουριστών. Τα διάφορα είδη που υπάρχουν στους τομείς του εναλλακτικού, ή αλλιώς του ειδικού τουρισμού, περιλαμβάνουν κατά κανόνα ένα εύρος προϊόντων ειδικής σύνθεσης, τα οποία προϊόντα εξυπηρετούν συγκεκριμένες απαιτήσεις και έλκουν ένα ειδικό δυναμικό κοινό (Papanikolaou, 2019). Αυτά τα είδη τουρισμού εναντιώνονται στην επικρατούσα κατεστημένη έννοια του τουρισμού με την καθολική του ευρέως καθιερωμένη μορφή, ήτοι τον μαζικό τουρισμό, προάγοντας δράσεις και δραστηριότητες, οι οποίες αποδίδουν έμφαση σε δράσεις και δραστηριότητες που υπερθεματίζουν την επαφή με το περιβάλλον και τον φυσικό τρόπο ζωής, προωθώντας παράλληλα συγκεκριμένες αξίες και αρχές, όπως για παράδειγμα, ο σεβασμός προς τη φύση, το περιβάλλον και τον άνθρωπο.

Οι βασικές μορφές κοινωνικού τουρισμού, οι οποίες ανεδείχθησαν μεταπολεμικά, στόχευαν κυρίως στην ικανοποίηση πολύ συγκεκριμένων αιτημάτων των ταξιδιωτών της εποχής, όπως η παροχή

οργανωμένων διακοπών σε προσιτές τιμές και η διευκόλυνση της πρόσβασης των μεσαίων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων σε οργανωμένα πακέτα διακοπών (Mirisaee & Yahaya, 2018).

Τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- ❖ Τη διατήρηση του τοπικού οικοσυστήματος και του φυσικού περιβάλλοντος
- ❖ Την δημιουργία ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος, αισθητά διαφοροποιούμενου από τη κατεστημένη προσφορά
- ❖ Την ενίσχυση τοπικών αγορών
- ❖ Την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης
- ❖ Την ενεργή διάδραση των τουριστών – επισκεπτών με τα πολιτισμικά ορόσημα και μνημεία της επισκεπτόμενης περιοχής

3.7.Οι κατηγορίες των εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Στη χώρα μας τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί η ανάπτυξη με όλο και πιο συστηματικό τρόπο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες δίνουν τις δυνατότητες στους τουρίστες να προβούν σε νέες δραστηριότητες και με προγράμματα εξειδικευμένων ενεργειών, όπως για παράδειγμα η κατηγορία του θρησκευτικού τουρισμού, του θεραπευτικού τουρισμού, του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και άλλες. Με αυτό τον τρόπο ένας προορισμός μετατρέπεται σε δημοφιλή τουριστικό προορισμό με βάση όχι απλώς για τις κλασικές μορφές τουρισμού αλλά και για τους τουρίστες οι οποίοι έχουν ανάγκη να πραγματοποιήσουν μία εναλλακτική μορφή διακοπών, και οι οποίοι αναζητούν πέραν της απόλαυσης των αξιοθέατων της Ελλάδας και της ξεκούρασης να βιώσουν τις μοναδικές εμπειρίες που μπορεί να τους προσφέρει η φύση, οι εξειδικευμένες υποδομές της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας, ή ακόμα και ο θρησκευτικός πολιτισμός της χώρας. Τα είδη τουρισμού είναι αρκετά και ακολούθως γίνεται αναφορά σε ορισμένα από τα πιο συνηθισμένα εξ αυτών.

Αγροτουρισμός, τουρισμός άγριας φύσης, τουρισμός περιπέτειας οικοτουρισμός αρχαιολογικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, ορειβατικός τουρισμός, γεωλογικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός αθλητικός, τουρισμός ορεινός, τουρισμός θαλάσσιος, τουρισμός εκπαιδευτικός, τουρισμός συνεδριακός, τουρισμός γαστρονομικός, τουρισμός ιαματικός (Camilleri, 2017). Γενικά, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων οι παραπάνω μορφές τουρισμού δεν δύνανται να υποκαταστήσουν το μαζικό τουρισμό, όπως αυτός νοείται μέσω του γνωστού παραθαλάσσιου μαζικού τουρισμού. Παρόλα αυτά μπορούν να δράσουν με συμπληρωματικό τρόπο σε σχέση με αυτόν, έχοντας συμβολή κυρίως στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών στην περιφέρεια ακόμα όπως είναι για παράδειγμα η περιφέρεια Πελοποννήσου και πιο συγκεκριμένα ο νομός Αρκαδίας, ο οποίος εξετάζεται στα πλαίσια της παρούσας εργασίας.

Ο **οικοτουρισμός** είναι ένα είδος τουρισμού το οποίο έχει σύνδεση με αρκετές μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη φύση και πολλές φορές ονομάζεται και φυσιολατρικός τουρισμός ή τουρισμός φύσης (Mckinney, 2016).

Η ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού εξελίσσεται σε οικολογικά αξιοσημείωτες περιοχές οι οποίες είναι κατά κύριο λόγο περιοχές με θεσμοθετημένη περιβαλλοντική προστασία όπως είναι για παράδειγμα οι περιοχές natura, και συμπεριλαμβάνει δραστηριότητες που δύνανται να έχουν εκπαιδευτικό ή και επιστημονικό χαρακτήρα.

Ο **αγροτουρισμός** αποτελεί ένα είδος τουριστικής ανάπτυξης μικρής γενικά κλίμακας το οποίο αναπτύσσεται σε τοποθεσίες που η χαρακτηρίζονται ως αγροτικές, ενώ το κύριο γνώρισμα του είναι η διαμονή των τουριστών σε καταλύματα ή και αγροκτήματα με παραδοσιακό χαρακτήρα που έχουν μικρή δυναμικότητα, όπως επίσης και ένα πλήθος από δραστηριότητες αναψυχής στην αγροτική ύπαιθρο που σχετίζονται είτε με την κτηνοτροφική και γεωργική παραγωγή, είτε με την γαστρονομία της τοποθεσίας και επιπλέον με τα τοπικά προϊόντα και τα στοιχεία πολιτισμού του αγροτικού χώρου (Lopez & García, 2006). Ο αγροτουρισμός συνδέεται επίσης και με υπαίθριες δραστηριότητες όπως είναι η πεζοπορία, η ορειβασία ή η ποδηλασία στο βουνό και άλλες δραστηριότητες.

Τουρισμός περιπέτειας. Στην εν λόγω μορφή τουρισμού υπάγονται δραστηριότητες όπως καταδύσεις, παραπέντε, αναρρίχηση, ορεινή ιππασία, κανόε καγιάκ, οι οποίες εξελίσσονται σε τοποθεσίες όπου η φύση της ευνοεί και σε μεγάλες αποστάσεις από αστικά κέντρα θαυμαστικό πολιτιστικός τουρισμός αφορά τις περιηγήσεις με βασικό κίνητρο τις επισκέψεις σε πολιτιστικά μνημεία και σε πόρους πολιτιστικής κληρονομιάς σε μία τοποθεσία, όπως είναι για παράδειγμα τα μνημεία ιστορικού ενδιαφέροντος, θρησκευτικού ενδιαφέροντος, οι αρχαιολογικοί χώροι, ή ακόμα και το ίδιο το δομημένο περιβάλλον (Buckley, 2006). Είναι μία αρκετά σημαντική μορφή τουρισμού, καθώς το πολιτιστικό κίνητρο ήταν ανέκαθεν και εξακολουθεί να είναι μία από τις κυριότερες αιτίες ταξιδιών για τους τουρίστες σε διεθνή κλίμακα αν επικεντρωθούμε στην περίπτωση της χώρας μας, ο συνδυασμός που διαθέτει σε πολιτισμό και σε αρχαιολογικό πλούτο είναι με διαφορετικό τρόπο ένας εκ των πιο βασικών πόλων έλξης τουριστών, ενώ αποτελεί επιπλέον ένα αξιοσημείωτο συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλους ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς.

Ο **αρχαιολογικός τουρισμός** ουσιαστικά αποτελεί μία υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού και το κύριο αντικείμενό του είναι οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους σε μουσεία και σε μνημεία (Moira, 2019).

Ο **θρησκευτικός τουρισμός** αποτελεί ένα εναλλακτικό είδος τουρισμού που έχει ως κίνητρο τις ανάγκες των πιστών να έρθουν σε επαφή με σημαντικά αντικείμενα της πίστης τους (Moira, 2019). Αμέτρητες εκκλησίες από τη βυζαντινή εποχή, αναρίθμητα μικρά εκκλησάκια και μεγαλοπρεπή μοναστήρια, με ιστορικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον, καθώς και μέρη που προορίζονται για

προσκύνημα των πιστών, αποτελούν μόνο μερικά από τα στοιχεία που είναι πόλοι έλξης για τους επισκέπτες θρησκευτικού τουρισμού στη χώρα μας.

Τα κίνητρα που δημιουργούνται στην περίπτωση της κατηγορίας του **γεωλογικού τουρισμού**, δεν είναι άλλα από την απόλαυση που γεύεται ο τουρίστας με τη γνωριμία του με την γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου και τα γεωλογικά μνημεία κάθε περιοχής, όπως για παράδειγμα είναι το απολιθωμένο δάσος στη Λέσβο. Το βασικό κίνητρο αυτού του είδους τουρισμού, είναι το να συνδεθεί το φυσικό περιβάλλον με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε περιοχής, τα πολιτιστικά μνημεία, καθώς και τα ήθη και έθιμα του τόπου. Θα μπορούσε κανείς να πει πως ο εν λόγω τουρισμός είναι ένας συνδυασμός περιβαλλοντικού και πολιτιστικού τουρισμού γιατί οι τόποι αποτελούν γεωμορφολογικές και γεωλογικές μορφές και ουσιαστικά αποτυπώνουν σημαντικές στιγμές από την ιστορία του πλανήτη μας (Maridakis, 2015). Οι τόποι αυτοί είναι χρονικά σήμαντρα και μάρτυρες της μακροσκελούς εξέλιξης της ανθρωπότητας, ή είναι απλά στοιχεία σύγχρονων γεωλογικών και φυσικών διαδικασιών, που βρίσκονται ακόμα εν εξελίξει. Στην επιφάνεια της γης μπορούμε να εντοπίσουμε ποικίλους γεώτοπους αυτοί εμφανίζονται και στην ύπαιθρο ακόμα και σε βουνά, ή σε ακτές, σε πεδιάδες και ποτάμια, αλλά η εμφάνισή τους είναι πιθανή ακόμα και μέσα σε αστικά κέντρα. Το σύνολο αυτών των βιοτόπων ουσιαστικά είναι και η γεωλογική κληρονομιά μιας περιοχής.

Ο **ορειβατικός τουρισμός** αποτελεί την εναλλακτική μορφή τουρισμού στην οποία οι επισκέπτες παρακολουθούν ή αναπτύσσουν δραστηριότητες που σχετίζονται με ορειβασία. Για τους φυσιολάτρες οι οποίοι επιθυμούν ταυτόχρονα να γνωρίσουν την Ελλάδα δια μέσω υπαίθριων δραστηριοτήτων που δεν υπάγονται στο κλασικό τρίπτυχο ήλιος, θάλασσα, φιλοξενία, είναι σίγουρο πως θα ανταμειφθούν αν επιλέξουν τον επονομαζόμενο ορειβατικό τουρισμό (Dologlou, 2009). Η χώρα μας διαθέτει πανέμορφα τοπία, μεγάλη ποικιλία σε πανίδα και χλωρίδα, έχει τοποθεσίες με καθαρή ατμόσφαιρα και έχει μεγάλη ποικιλία διαδρομών.

Ο **οινοτουρισμός** είναι το είδος τουρισμού που έχει ως στόχο την ίδια τη γεύση, την κατανάλωση ή την αγορά κρασιού, συνηθέστερα, κοντά στην περιοχή όπου αυτό παράγεται. Ο οινοτουρισμός περιλαμβάνει επισκέψεις σε αμπελώνες, οινοποιεία αλλά και χώρους εστίασης και είναι διαδεδομένο πως προσφέρει ένα μοναδικό φάσμα εμπειριών, αλλά και οργανωμένες περιηγήσεις με θέμα το κρασί (Alebaki, 2016). Η διαφορά που έχει ο οινοτουρισμός με τις άλλες κατηγορίες του εναλλακτικού τουρισμού είναι το γεγονός ότι αποτελείται από επισκέψεις σε οινοποιείες ή αμπελώνες, όπου ο επισκέπτης δύναται να πάρει μία γεύση από τα κρασιά που παράγονται, ή και σε μία πιο ενεργητική μορφή δραστηριότητας, να συμμετάσχει στη διεργασία συγκομιδής των καρπών.

Ο **ορεινός τουρισμός** αποτελεί εκείνη την εναλλακτική μορφή τουρισμού που εμπεριέχει τουριστικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε ορεινά περιβάλλοντα και ορεινές τοποθεσίες και συνήθως συνδυάζεται και με άλλα είδη τουρισμού, όπως είναι ο αγροτουρισμός που προαναφέρθηκε η και ο οικοτουρισμός και διαθέτει μία ποικιλία από δραστηριότητες που δίνονται

και αυτές να συνδυαστούν αναλόγως με την τοποθεσία στην οποία εξελίσσονται, όπως για παράδειγμα χιονοδρόμια, πεζοπορίες, εξερεύνηση σπηλαίων, ποδηλασία βουνού, αναρρίχηση, ιππασία, εξερεύνηση φαραγγιών, κολύμβηση, δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στον αέρα, αλλά και ένα πλήθος ακόμα από άλλες δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν τον ορεινό τουρισμό (Tsartas et al., 2014). Μια εισαγωγή στον τουρισμό. Βασικές έννοιες και σύγχρονες εξελίξεις. Κάθε μία από τις δραστηριότητες αυτές εξελίσσεται και στο κατάλληλα διαμορφωμένο τοπίο, αναλόγως πάντα της ορεινής τοποθεσίας.

Οι δραστηριότητες που συνδέονται με τον **αθλητικό τουρισμό** έχουν στενή σύνδεση με τις δραστηριότητες που κάνει το άτομο στον ελεύθερο χρόνο του ή στις περιόδους αναψυχής του και αφορά ομάδες ή άτομα, οι οποίες έχουν συμμετοχή σε ανταγωνιστικές ή και ερασιτεχνικές αθλητικές δραστηριότητες. Το βασικό κριτήριο για αυτή τη μορφή τουρισμού είναι το γεγονός πως οι αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν το κυρίαρχο κίνητρο για τη μετακίνηση των ατόμων, ενώ το στοιχείο του τουρισμού ουσιαστικά παίζει το ρόλο του προκειμένου να ενισχυθεί η συνολική εμπειρία αυτών των ατόμων (Tsartas, et al., 2017).

Θαλάσσιος τουρισμός. Αυτή η κατηγορία τουρισμού αναφέρεται στο σύνολο από τουριστικές δραστηριότητες οι οποίες εξελίσσονται σε θαλάσσιες περιοχές ή και στις ακτές μιας τοποθεσίας η οποία υποδέχεται τουρίστες. Συνηθέστερα, με τον όρο θαλάσσιο τουρισμό νοούνται οι κρουαζιέρες με ειδικά πλοία καθώς επίσης και η περιήγηση στη θάλασσα με ειδικά σκάφη αναψυχής. Στην υποκατηγορία του θαλάσσιου τουρισμού υπάγεται επιπλέον και ένα μεγάλο φάσμα λοιπών δραστηριοτήτων, όπως είναι οι θαλάσσιες αθλητικές δραστηριότητες, οι καταδύσεις, το υποβρύχιο ψάρεμα και άλλες, οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και με έναν συνολικό όρο ως καταδυτικός τουρισμός (Moirá & Mylonopoulos, 2020).

Ως **γαστρονομικός τουρισμός** θεωρείται μία εκ των μεγαλύτερων τάσεων στον τουρισμό σε διεθνές επίπεδο τα τελευταία χρόνια, όπου οι επισκέπτες έχουν ως κίνητρο να αποκομίσουν βιώματα μοναδικών γαστρονομικών εμπειριών. Κάποια παραδείγματα γαστρονομικού τουρισμού αποτελούν οι διοργανώσεις κύκλων σεμιναρίων κουζίνας, δεξιώσεων οινογνωσίας και γευσιγνωσίας, ξεναγήσεων, καθώς και η επαφή του τουρίστα με τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, αλλά και με τις ιδιαίτερες μεθόδους που αυτά παρασκευάζονται (Tsartas et al., 2020).

Ο **εκπαιδευτικός τουρισμός** εκτιμάται πως είναι μία από τις πιο βασικές και ταχέως αναπτυσσόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και δύναται να αποδώσει πολύ σημαντικά οφέλη σε έναν τόπο που έχει ένα μεγάλο πλούτο από στοιχεία πολιτισμού, τα οποία ούτως ή άλλως είναι διαχρονικά ένας πόλος έλξης για μια μεγάλη κατηγορία τουριστών, αλλά εν προκειμένω αναφερόμαστε στον μαθητικό ή εκπαιδευτικό τουρισμό. Αυτό το είδος τουρισμού εντοπίζεται με σημαντική παρουσία και στην Ελλάδα, αλλά και σε αρκετές ακόμη χώρες του εξωτερικού (Rachiotis, 2021). Κάποιες από τις δραστηριότητες που υπάγονται στην κατηγορία του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι η διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για φοιτητές ή μαθητές από τη χώρα μας ή το εξωτερικό, προγράμματα εκπαιδευτικού και πολιτιστικού περιεχομένου με εκδρομές για

πανεπιστήμια και σχολεία, και άλλες πολλές οργανωμένες εκπαιδευτικού περιεχομένου εξορμητικές δραστηριότητες.

Ο **συνεδριακός τουρισμός** εδράζεται στη διάνοση πως κάθε κοινωνική δραστηριότητα υπάρχουν άτομα με ίδια ενδιαφέροντα και ίδιους στόχους και για αυτό το λόγο αρκετά συχνά δημιουργείται η ανάγκη να συναντηθούν, να συνεδριάσουν και να αποφασίσουν για τα κοινά τους ζητήματα. Ως εκ τούτου, οι άνθρωποι κανονίζουν ορισμένες συναντήσεις ούτως ώστε να παρευρεθούν όλοι στον ίδιο χώρο ακόμα και αν στην καθημερινότητα τους βρίσκονται σε άλλα μέρη. Μετακινήσεις που διενεργούνται προς το μέρος συνάντησης αποτελούν ένα είδος τουριστικής μετακίνησης, η οποία ονομάζεται συνεδριακός τουρισμός. Σε αυτόν υπάγονται όλες οι οργανωμένες εκδηλώσεις όπως είναι τα συνέδρια ή οι συναντήσεις με μικρό ή μεγάλο αριθμό από συμμετέχοντες και σε κάθε επίπεδο ακόμα τοπικό, περιφερειακό η και διεθνές, που δύνανται να διεξαχθούν σε οποιαδήποτε τοποθεσία που έχει επιλεγεί είτε από τους διοργανωτές είτε από τους ίδιους (Stavrinoudis, et al., 2008).

Ιαματικός τουρισμός. Αυτό το είδος τουρισμού είναι καθιερωμένο ως ένα είδος διακοπών που συνδυάζεται με ιατρική περίθαλψη και παροχή ιατρικών υπηρεσιών και ευεξίας. Αυτό το είδος έχει μάλιστα δύο υποκατηγορίες ακόμα, τον ιατρικό τουρισμό και τον τουρισμό ευεξίας. Ο ιατρικός τουρισμός απευθύνεται σε επισκέπτες ασθενείς οι οποίοι χρησιμοποιούν συχνά εξειδικευμένες υπηρεσίες θεραπειών. Αντιθέτως ο τουρισμός ευεξίας απευθύνεται σε επισκέπτες που έχουν επιθυμία να εμπλουτίσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες που θα διατηρήσουν την υγεία τους η και θα τη βελτιώσουν. Ορισμένες εξ αυτών των δραστηριοτήτων είναι τα σπα και οι υδροθεραπείες. Κάποιες φορές οι τουρίστες αυτής της μορφής, μπορούν να απολαύσουν τη δραστηριότητα στους σε φυσικές τοποθεσίες όπως είναι για παράδειγμα ιαματικά λουτρά ακόμα ή σε ειδικά διαμορφωμένες τοποθεσίες που έχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό (Pavliakou, 2015).

3.8. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού και σε διεθνές επίπεδο

Είναι προφανές πως το φαινόμενο του τουρισμού και η τουριστική βιομηχανία είναι έννοιες πολυσύνθετες και αποτελούνται από ένα πλήθος από υπηρεσίες και αγαθά, καθώς και από στοιχεία της φύσης και του περιβάλλοντος. Το τουριστικό φαινόμενο είναι αποτέλεσμα των παραγωγικών διαδικασιών και αυτού που επιθυμούν να καταναλώσουν οι επισκέπτες. Η παραγωγή είναι αναγκαία και για τους ίδιους τους παραγωγούς και στις διαδικασίες συνυπάρχουν το κεφάλαιο, οι πόροι, η εργασία, όπως μάλιστα συμβαίνει σε οποιαδήποτε παραγωγή προϊόντος. Το θεμελιώδες στοιχείο που καθιστά πιο ανταγωνιστική τη θέση της Ελλάδας, αλλά ταυτόχρονα την αντιπροσωπεύει, είναι το στοιχείο του ιδανικού κλίματος που επικρατεί. Οι περίοδοι καλοκαιρίας είναι παρατεταμένες και υπάρχει ένα πλήθος από περιοχές κοντά σε θάλασσα που αποτελούν καθιερωμένους πόλους έλξης τουριστών. Άλλο στοιχείο που είναι σημαντικό για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας στο ζήτημα του τουρισμού είναι οι εξαρτήσεις από τον οργανωμένο παραθεριστικό τουρισμό, ο οποίος χαρακτηρίζεται από χαμηλές τιμές πακέτων και συναλλαγματικών αποδόσεων, αλλά και η θεμελιώδης συγκέντρωση της ζήτησης στο χώρο και στο χρόνο.

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

Παρότι ο τουριστικός τομέας αντιμετώπισε τα τελευταία δύο χρόνια εξαιτίας της πανδημίας μεγάλες δυσκολίες, αποτελεί σε κάθε περίπτωση έναν κρίσιμο τομέα διεθνώς ο οποίος παρέχει συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης, έχει μεγάλη συμβολή στην απασχόληση των πληθυσμών, στα εθνικά εισοδήματα και στην καλυτέρευση των κρατικών ισολογισμών (Missos et al., 2021).

Ως εκ τούτου και ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι σε κάθε περίπτωση ένα αναπόσπαστο στοιχείο οικονομικής ανάπτυξης, παρόλο που, όπως εξηγήθηκε στο προηγούμενο εδάφιο, υπήρξαν σημαντικές διακυμάνσεις στα οικονομικά μεγέθη κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Είναι συνεπώς σημαντικό να διαπιστωθεί διαχρονικά πώς διακυμάνθη και ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα, ο οποίος αναμένεται στα επόμενα χρόνια, ειδικά μετά το πέρας της πανδημίας, να αποτελέσει βασικό πυλώνα τουριστικής ανάπτυξης για την χώρα, καθώς θα αναδυθούν διαφορετικές μορφές τουρισμού από αυτές που είχαμε συνηθίσει μέχρι και σήμερα.

Κάνοντας μία αναδρομή του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα μπορούμε να διακρίνουμε ότι ακόμα και από την αρχαιότητα υπήρχε συνεδριακός τουρισμός με την έναρξη του θεσμού των αμφικτιονιών (Λαμπροπούλου, 2015).

Αξίζει να αναφερθεί επίσης και ο αθλητικός τουρισμός, που δεν είναι άλλος από τους ολυμπιακούς αγώνες, που ελάμβανε χώρα στην αρχαιότητα και αναπτύχθηκε από την αρχαϊκή εποχή, ενώ όσον αφορά τον περιηγητικό τουρισμό, αναδύθηκε από τους πρώτους ταξιδιώτες τουρίστες που ήταν ο Ηρόδοτος, και ο Πausanias ο περιηγητής (Moira & Mylonopoulos, 2014).

3.9.Εντοπίζοντας τις απαρχές του εναλλακτικού τουρισμού στην σύγχρονη νεότερη ιστορία

Σε γενικά πλαίσια ο εναλλακτικός τουρισμός αναδύθηκε ακόμα πιο έντονα κατά το 1950 δια μέσω ενεργειών του δηmosίου με την εγκαθίδρυση του ΕΟΤ. αλλά και με ένα πλήθος συμπληρωματικών έργων που είχαν στόχο τον τουρισμό. Για παράδειγμα αναπτύχθηκαν μαρίνες για σκάφη, ενώ ο εκθεσιακός τουρισμός ενισχύθηκε ιδιαίτερα με την καθιέρωση της διεθνούς έκθεσης Θεσσαλονίκης. Μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70 τα προγράμματα μεγάλης κλίμακας αλλά και τα έργα ειδικών τουριστικών υποδομών ανεστάλησαν και έγινε μία προώθηση του χιονοδρομικού τουρισμού με το να δημιουργηθούν χιονοδρομικά κέντρα στη βόρεια Ελλάδα και στον Πarnaσσό. Την ίδια εποχή προωθήθηκαν από τον ΕΟΤ ειδικά προγράμματα που μετέτρεπαν τα παραδοσιακά σπίτια σε ξενώνες και δια μέσω του υπουργείου γεωργίας εμφανίστηκαν διάφορα προγράμματα αγροτουρισμού (Dologlou, 2017).

Μετά το 1980 ξεκίνησε η εφαρμογή του κοινωνικού τουρισμού ως ένα είδος επιδότησης από το δημόσιο προς τους συνταξιούχους και τους χαμηλόμισθους ούτως ώστε να μπορέσουν να κάνουν διακοπές σε εσωτερικό επίπεδο. Ο κοινωνικός τουρισμός στην Ελλάδα ενισχύθηκε ιδιαίτερα τη δεκαετία του 80 και υπάρχει ακόμα και σήμερα ακόμα ωστόσο συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης, υστερεί πάρα πολύ (Pavlogeorgatos & Constantoglou, 2004).

Το βασικό πλεονέκτημα που έχει η Ελλάδα είναι πως υπάρχουν αμέτρητοι τουριστικοί προορισμοί, που μπορούν να παράσχουν ο καθένας εξ αυτών ένα πλήθος από διαφορετικές εμπειρίες. Όπως

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

καταδείχθηκε από το προηγούμενο κεφάλαιο, ο τουρισμός στην Ελλάδα έχει τεράστια οικονομική σημασία και ασκεί επιρροή με άμεσο τρόπο στα μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας, όπως επίσης και στα μεγέθη των εθνικών και των περιφερειακών πολιτικών. Ταυτοχρόνως, πολύ συχνά είναι η βασική οικοδομική δραστηριότητα για μία ολόκληρη περιφέρεια και αποτελεί ίσως το μοναδικό κίνητρο για να παραμείνουν ενεργές οικονομικές και ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού στην περιφέρεια.

Όπως καταδεικνύεται από την ελληνική στατιστική υπηρεσία, οι ξενοδοχειακές μονάδες στην Ελλάδα ξεπερνούν τις 10.000, η δυναμικότητα του σε δωμάτια είναι πάνω από 350.000 και συνολικά υπάρχουν περισσότερες από 600.000 κλίνες επιπλέον δραστηριοποιούνται περίπου 5.000 τουριστικά γραφεία ακόμα 800 τουριστικές επιχειρήσεις που ενεργοποιούνται στις οδικές μεταφορές, 2000 γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, 350 ναυλομεσιτικά γραφεία και 5.000 σκάφη αναψυχής. Ακόμα και στην περίοδο της πανδημίας δραστηριοποιούνταν 35.000 επιχειρήσεις εστίασης και διασκέδασης, 15.000 εμπορικές επιχειρήσεις με αναμνηστικά κάθε είδους, 2.500 επαγγελματίες ξεναγοί 375 camping με περίπου 35.000 θέσεις κατασκηνώσεις, όπως επίσης και ένα πλήθος από εγκαταστάσεις ειδικών τουριστικών υποδομών στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα γήπεδα ακόμα τα συνεδριακά κέντρα οι μαρίνες τα κέντρα θαλασσοθεραπείας, τα σπα τα χιονοδρομικά κέντρα ακόμα οι τόποι τουριστικών επισκέψεων, ιαματικές πηγές και άλλα πολλά ακόμα τα οποία συνθέτουν πλήρως την εικόνα της τουριστικής προσφοράς στη χώρα μας (Medonά et al., 2021). Περίπου το 20% του πληθυσμού της χώρας μας έχει ενεργή ενασχόληση στην τουριστική βιομηχανία (Galani-Moutafi, 2004). Τα προκύπτοντα έσοδα από την τουριστική βιομηχανία είναι τεράστια και έχουν σημαντικότερη συμβολή στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν της. Παρόλο που αντιμετωπίστηκαν μεγάλες δυσκολίες από την οικονομική ύφεση και την πανδημία ακόμα ο τουρισμός αποτελεί ίσως τον μοναδικό τομέα της χώρας που εξακολουθεί να έχει ανταγωνιστικότητα σε διεθνές επίπεδο ακόμα και ουσιαστικά αποτελεί τον κινητήριο μοχλό για να αναπτυχθεί η εθνική οικονομία και να διαφύγει από την παρατεταμένη ύφεση (Paranikolaou, 2017).

Τα κίνητρα των επισκεπτών για να προβούν σε ένα ταξίδι μπορούν να διαιρεθούν αναλόγως των ειδικών αιτιών που αυτά πραγματοποιούνται. Τα κίνητρα αυτά εντάσσονται στον εκπαιδευτικό ή και πολιτιστικό ρόλο του τουρισμού, στην οργανωτική, κοινωνική ή και θεσμική συσχέτιση του τουρισμού διακοπών σε μία σύγχρονη κοινωνία, στην ψυχολογική τάση φυγής, σε θρησκευτικά συναισθήματα, αλλά και στην αξιολόγηση εκ νέου των επιλογών, στην κοινωνική άνοδο ακόμα στο γόητρο, στα υποκειμενικά κριτήρια που αφορούν τις τουριστικές επιλογές, στη νοσταλγία ακόμα στη φαντασία ή και στο παιχνίδι (Krabokoukis & Polyzos, 2019).

Η αναγκαιότητα για παραθερισμό και διακοπές είναι το θεμελιώδες κίνητρο για να πραγματοποιηθούν αυτές. Τα κίνητρα που ωθούν κάθε άνθρωπο να στραφεί στον εναλλακτικό τουρισμό έχουν σχέση με τα πρότυπα της τουριστικής ανάπτυξης που προβάλλει ο κάθε προορισμός και είναι διαφορετικά από όσα επιβάλλει ο μαζικός τουρισμός όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Ένας επισκέπτης του εναλλακτικού τουρισμού έχει ένα πλήθος από διαφορετικά

κίνητρα σε σχέση με αυτά ενός τουρίστα του μαζικού τουρισμού. Αυτά τα κίνητρα έχουν σχέση με το να είναι αυτόνομος στη διάρκεια του ταξιδιού και είναι συνυφασμένα με μία ενεργητική μορφή διακοπών, δηλαδή δραστηριότητες που περιλαμβάνουν περιπάτους, αναρρίχησης, τουρισμό περιπέτειας περιπλάνησής, και άλλα πολλά. Επιπλέον με τον τρόπο που εξερευνάει ένας τουρίστας κάποιο τόπο δημιουργείται και η επιθυμία του να επικοινωνήσει με τα τοπικά στοιχεία, όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι ακόμα οι ιστορικοί χώροι ακόμα η κοινωνική συναναστροφή με κατοίκους της περιοχής, τα βιώματα των ηθών και των εθίμων του τόπου και άλλες πολλές ακόμη επιθυμίες. Εν τέλει, υπάρχει σύνδεση με τον εθελοντισμό, που δεν είναι τίποτα άλλο από εθελοντικές προσφορές υπηρεσιών σε διάφορες αποστολές στο εξωτερικό, την παροχή ενίσχυσης και βοήθειας σε αναπτυσσόμενες περιοχές, συμμετοχή σε ανασκαφές αρχαιολογικού περιεχομένου, εργασιακές κατασκηνώσεις και άλλα (Karampela & Kizos, 2019).

3.10. Προοπτικές για την εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα και πιθανά σενάρια

Η Ελλάδα αποτελεί την ιδανική χώρα για να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης έχει εξάρτηση από τρεις θεμελιώδεις παράγοντες. Αρχικώς, από το επίπεδο της οικονομίας των κρατών, την παγκόσμια ειρήνη, αλλά και την αλλά και την ηρεμία των σχέσεων μεταξύ γειτονικών κρατών. Επιπλέον εξαρτάται από το αστικό, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του κράτους υποδοχής. Το πιο βασικό όμως από όλα είναι το ίδιο το περιβάλλον καθεαυτό της χώρας υποδοχής. Σε αυτό το σημείο η Ελλάδα αναμφισβήτητα έχει πάρα πολλές περιοχές ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς ακόμα αισθητικά δάση ακόμα πλήθος εθνικών δρυμών, μεγάλη βιοποικιλότητα ακόμα ιδανικές συνθήκες κλίματος και μία δίχως αμφισβήτηση τεράστια πολιτιστική και αρχαιολογική κληρονομιά.

3.11. Εναλλακτικός τουρισμός και προγράμματα στήριξης

Από το 1990 η ανάπτυξη του τουρισμού νοείται ως ένα ζήτημα με μεγάλη προτεραιότητα για την ευρωπαϊκή ένωση. Στα πλαίσια των ανακοινώσεων στο πρόγραμμα " συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του ευρωπαϊκού τουρισμού" έγινε η πρόταση για να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τουριστικού περιεχομένου στην ευρωπαϊκή ένωση διαμέσου του καθορισμού και της εφαρμογής της ατζέντας 21. Το ζήτημα έλαβε την υποστήριξη από το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το ευρωπαϊκό συμβούλιο, την ευρωπαϊκή κοινωνική και οικονομική επιτροπή και την ευρωπαϊκή περιφερειακή επιτροπή. Μία από τις πρόσφατες ανακοινώσεις της ευρωπαϊκής επιτροπής διατυπώνει τον προσανατολισμό για τον αειφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό, μέσα από προτάσεις για ένα πλήθος άλλων μέτρων που αφορούν την ενδυνάμωση της συνεισφοράς της ευρωπαϊκής ένωσης στον αειφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό. Ο αειφόρος τουρισμός δύναται επιπροσθέτως να έχει όφελος δια μέσω των προσεγγίσεων που αναφέρθηκαν σε σχετικές ανακοινώσεις της ευρωπαϊκής επιτροπής, οι οποίες είχαν σχέση με θέματα περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης αναλογικά με τις οικονομικές πολιτικές (Salva-Tomas, 2004).

Το 1993 κατά τη διάρκεια του 5ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη, έγινε πρόταση τριών δράσεων για την τουριστική βιομηχανία και την παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος και των τουριστικών δραστηριοτήτων, η οποία πλέον συμπεριείχε την βέλτιστη διαχείριση του μαζικού τουρισμού και προάγει την ενθάρρυνση εναλλακτικών μορφών τουρισμού ακόμα επιπλέον προτάθηκε η βελτίωση της παρεχόμενης ποιότητας υπηρεσιών, η έμφαση στην έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση και η ευαισθητοποίηση των τουριστών. Τέλος προτάθηκαν και μέτρα για να βελτιστοποιηθεί η ροή και η διαχείριση στον αριθμό των επισκεπτών σε κάθε τοποθεσία στην ευρωπαϊκή ένωση. Εν τέλει, προτάθηκε η αλλαγή των συμπεριφορών των τουριστών και σε αυτό το πλαίσιο θα γίνεται ανάπτυξη ειδικών δράσεων, τηλεοπτικών και διαδικτυακών καμπανιών μία διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς και μία παρότρυνση των τουριστών για να επιλέξουμε τον κατάλληλο τρόπο τα μέσα μεταφοράς προς την τοποθεσία που επιθυμούν να επισκεφτούν (Halmaghi, 2016).

3.12. Η βιώσιμη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας – Η προοπτική της Ελλάδας

Η βιώσιμη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας έχει ως προϋπόθεση τα ακόλουθα στοιχεία: Πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός. Θεσμικές οργανώσεις και Αειφόρος οικονομική ανάπτυξη.. Το πλεονέκτημα του ελληνικού τουρισμού είναι πως αφορά έναν πολύ σημαντικό προορισμό τουρισμού σε παγκόσμια κλίμακα, αφού κατέχει την 23η θέση σε αφίξεις μεταξύ των χωρών του κόσμου και την 32η σε εισπράξεις. Επιπλέον, στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά σημαντικά πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία που αποτελούν πόλους έλξης αλλά και ένα σύνολο από ποικιλόμορφα φυσικά τοπία.

Στη χώρα παράγονται προϊόντα πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα σε ευρεία κλίμακα, και επιπλέον έχει δημιουργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα πλήθος επιχειρήσεων από κάθε κλάδο που αποτελεί πόλο έλξης για τους λάτρεις των ειδικών μορφών τουρισμού όπως αυτές αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Στον αντίποδα, στα μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού συγκαταλέγονται οι βασικές ελλείψεις σε κοινωνικές και κρατικές υποδομές, οι αδυναμίες να οργανωθούν οι επιμέρους τουριστικοί κλάδοι, η μικρή διεύρυνση των τουριστικών προϊόντων σε νέες αγορές, οι χαμηλές ημερήσιες δαπάνες αλλά και οι μικρές διάρκειες παραμονής των τουριστών, η μικρή ανταγωνιστικότητα τουριστικών προϊόντων, η μη ύπαρξη μεγάλων πρακτορείο διεθνούς τουρισμού οι ελλείψεις σε εξειδικευμένο και καλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, η μη ομαλή ανάπτυξη στις περιφέρειες της Ελλάδας, η κόπωση των επισκεπτών από προϊόντα που αφορούν το μαζικό τουρισμό, η ευαισθητοποίηση που είναι διαρκώς αυξανόμενη σχετικά με ζητήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος, όπως είναι οι μεγάλες φωτιές που έπληξαν την Ελλάδα το καλοκαίρι του 2021 (Stougiannidou et al., 2021).

3.13. Οι δημόσιες σχέσεις ως μέσο ανάπτυξης επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού

Σύμφωνα με την ελληνική και τη διεθνή βιβλιογραφία, οι δημόσιες σχέσεις αποτελούν ένα βασικό εργαλείο για να αναπτυχθεί η επικοινωνία μεταξύ των φυσικών προσώπων και των κοινωνικών

ομάδων. Συνεπώς, όπως θα καταδειχθεί ακολούθως, αποτελούν και βασικό στοιχείο για να αναπτυχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα έχει γίνει η αποσαφήνιση του ρόλου των δημοσίων σχέσεων και οριοθετήθηκε η δράση αυτών προκειμένου να εξυπηρετήσουν δύο κεντρικούς στόχους των επιχειρήσεων του εναλλακτικού τουρισμού. Το να ασκηθεί το κατάλληλο έργο προκειμένου να ωφεληθεί το κοινωνικό σύνολο, ούτως ώστε να αναπτυχθούν υγιείς σχέσεις με το σύνολο αυτό και τον να επιλυθούν τα τυχόν προβλήματα από αστάθμητους παράγοντες που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό. Θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν σε αυτή την περίπτωση οι δημόσιες σχέσεις συμπεριλαμβάνοντας στο πλάνο διάφορα οικονομικά γεγονότα και τις κοινωνικές συνθήκες, τις πιθανές συνδικαλιστικές αντιδράσεις, γεγονότα που αφορούν το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον οργανισμών και φορέων, όπως επίσης και κρατικές ενέργειες (Buhalis, 2001).

Βασικός στόχος είναι η κατάρτιση και εφαρμογή ενός προγράμματος μεταξύ της επιχείρησης και του κοινού, με παράλληλη συμβολή στο να αναπτυχθεί το ανθρώπινο δυναμικό, να επεκταθούν οι καταναλωτικές σχέσεις, να προστατευτεί το φυσικό περιβάλλον και να αντιμετωπιστούν οι επαγγελματικές κρίσεις. Για να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα δημοσίων σχέσεων σε μία επιχείρηση που δραστηριοποιείται στον εναλλακτικό τουρισμό μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικά σκέλη. Τον στρατηγικό προγραμματισμό που αφορά τους μακροπρόθεσμους σκοπούς της εν λόγω τουριστικής επιχείρησης αλλά και τα μέσα που χρησιμοποιούνται ακόμα προκειμένου να διαμορφώνει προγνωστικά μοντέλα σε σχέση με τις εξελίξεις στην τουριστική βιομηχανία, για χρονική διάρκεια που υπερβαίνει τα 5 χρόνια, αλλά και με τακτικό προγραμματισμό, που έχει σχέση με τις αποφάσεις που πρέπει να λάβουν οι υπεύθυνοι για να λειτουργήσει η τουριστική επιχείρηση, με τρόπο τέτοιοι, ούτως ώστε να εκπληρωθούν οι σκοποί που έχουν τεθεί δια μέσω του στρατηγικού προγραμματισμού (Buhalis & Deimezi, 2004). Προκειμένου να έχουν αποτέλεσμα οι δημόσιες σχέσεις οφείλουν να διέπονται από συνοχή και συνέπεια και ένα μακροπρόθεσμο χαρακτήρα στους σκοπούς που τίθενται. Όλες οι τουριστικές επιχειρήσεις αναλόγως με την υφιστάμενη κατάσταση καθώς και του σκοπού και τους σκοπούς οφείλουν

3.14.Αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού

Το φαινόμενο της τουριστικής βιομηχανίας σχετικά με την κοινωνία και τον πολιτισμό έχει αρνητική επίπτωση στις χώρες προορισμούς εξαιτίας των υφιστάμενων κοινωνικών δομών οι οποίες αλλοιώνονται, αφού αλλοιώνονται ταυτόχρονα και κοινωνικές σχέσεις ακόμα αλλά και τα ήθη και τα έθιμά τους. Το σύνολο των δραστηριοτήτων του τοπικού πολιτισμού αλλά και των παραδόσεων, όπως επιπλέον και των προϊόντων που διατίθενται υπόκεινται σε εμπορευματοποίηση. Στα πλαίσια των οικονομιών γίνεται ενίσχυση της εκροή συναλλάγματος αλλά παρατηρούνται και φαινόμενα αύξησης του πληθωρισμού. Τα φυσικά περιβάλλοντα δέχονται ένα πλήθος μεταβολών και τεχνητών επεξεργασιών και επιπλέον συμβαίνουν συγκρούσεις για τις χρήσεις γης. Ένα πλήθος οικιστικών συνόλων και χωρικών ενότητων αλλοιώνονται και μετατρέπονται αποκλειστικά σε τουριστικούς προορισμούς

ενώ υπάρχουν και αναπτυξιακά προβλήματα λειτουργικά προβλήματα που αφορούν τη διαχείριση των τουριστικών αυτών περιοχών αναλογικά με τη φέρουσα ικανότητα τους (Pikoula, 2015).

3.15. Προβλήματα του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο τουρισμός πρέπει να αντιμετωπίσει κάποιες αρνητικές επιπτώσεις αλλά και κάποια εμπόδια που δημιουργούνται. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα αρνητικά στοιχεία είναι απαραίτητη η κατάλληλη κρατική και πολιτική αντιμετώπιση, όπως επίσης απαραίτητη κρίνεται και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων από τον ιδιωτικό τομέα. Τα κυριότερα προβλήματα που εμφανίζονται είναι η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η καταστροφή βιοτόπων, αλλά και η περιβαλλοντική καταστροφή παράκτιων περιοχών σε επίπεδο οικισμών. Γίνεται αλλοίωση του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα κάθε οικισμού, αλλοιώνοντας σημαντικά πολλές φορές τα τοπία. Ακόμη, ανακύπτουν ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση των απορριμμάτων και των λυμάτων, τα οποία θα πρέπει να επιλυθούν με την κατάρτιση ειδικών μελετών για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις αλλά και με ταυτόχρονη εφαρμογή νομοθεσιών που σχετίζονται με την προστασία της αρχιτεκτονικής σε ιστορικούς οικισμούς. Ως απόρροια της αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης, οδηγούμαστε σε αλλοίωση των κοινωνικών δομών αλλά και των συμπεριφορών των μόνιμων κατοίκων σε κάθε τοποθεσία. Διαπιστώνονται αυξημένα προβλήματα σε επίπεδο φυσικών πόρων, στην υδροδοσία, στον αέρα και στο έδαφος (Pikoula, 2016). Απουσιάζουν επιπλέον άλλοι παραγωγικοί τομείς της οικονομίας είτε πρωτογενείς η δευτερογενείς, όπως επίσης παρατηρείται μία αυξημένη εξάρτηση από την επονομαζόμενη μονοκαλλιέργεια της τουριστικής βιομηχανίας. Γίνεται η διαπίστωση πως συνδέεται ο τουρισμός με τοπικές βιοτεχνίες και βιομηχανίες λόγω του ότι υπάρχει κατανάλωση μη τοπικών και εισαγόμενων προϊόντων από άλλες χώρες καθώς επίσης και διαρροή εισοδημάτων δια μέσω του τουρισμού από τις τοπικές κοινωνίες προς το εξωτερικό (Boulouita, 2010).

Αναφορικά με τα έργα και το σχεδιασμό που σχετίζονται με τον τουρισμό, διαπιστώνεται μεγάλος βαθμός εποχικότητας που έχει άμεση επίπτωση στην ποιότητα και στο κόστος του τουριστικού προϊόντος αφού διαπιστώνεται και χαμηλό βιοτικό κέντρο βάρους σε αυτό. Οι τιμές των τουριστικών προϊόντων γίνονται αντιληπτές από τους τουρίστες ως πολύ υψηλές και με μεγάλη αστάθεια. Στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στα νησιά διαπιστώνονται μη επαρκείς μεταφορικές διασυνδέσεις, έλλειψη δημόσιων υποδομών και υπηρεσιών από τους υποστηρικτικούς φορείς άλλες ελλείψεις. Δεν υπάρχει πάντα η αξιοποίηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της Ελλάδας σε σχέση με το πολιτιστικό και φυσικό της πλούτο, όπως επίσης δεν υπάρχει και η απαραίτητη ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, η οποία σε γενικές γραμμές μέχρι και σήμερα έχει ευκαιριακό χαρακτήρα. Διαπιστώνεται επίσης έλλειψη σε πληροφοριακές ενδείξεις, ανεπάρκεια συγκοινωνιακών διασυνδέσεων και βασικών υποδομών ακόμα και σε χώρους φιλοξενίας ή και σε χώρους ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

3.16. Η σχέση του κράτους με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Ο ρόλος που έχει το κράτος στο να αναπτυχθεί η τουριστική βιομηχανία είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που συζητάται εν γένει στη διεθνή βιβλιογραφία. Στις χώρες που έχουν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη διατυπώνεται η άποψη πως το κράτος είναι αυτό το οποίο υποβοηθάει την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας με το να δημιουργηθούν βασικές υποδομές αλλά και μία εθνική αρχή η οποία θα έχει ενασχόληση με τις λειτουργίες των τουριστικών διεργασιών. Επιπροσθέτως, οι κυβερνήσεις οφείλουν να φροντίζουν με την παροχή οικονομικών στηρίξεων αλλά και κινήτρων προσέλκυσης για επενδυτικά κεφάλαια το σύνολο της τουριστικής βιομηχανίας (David, 2013). Όπως διαπιστώνεται, δεν ακολουθείται στα κράτη ένα συγκεκριμένο μοντέλο σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται το τουριστικό φαινόμενο σε συσχέτιση με της κρατικές διεργασίες, αφού κάθε χώρα κάνει επιλογές διαφορετικών τρόπων για να προσεγγίσει το ζήτημα του τουρισμού.

Με βάση τα δεδομένα αυτά γίνεται η πρόβλεψη για σταδιακή ιδιωτικοποίηση σε εμπορικές περιουσίες και των αντίστοιχων δραστηριοτήτων του κράτους με αντάλλαγμα χρηματική υποστήριξη, ούτως ώστε να επιτευχθεί η αναδιάρθρωση της εκάστοτε οικονομίας κάθε χώρας. Μεγάλη βαρύτητα για τον τουριστικό κλάδο έχει παίξει στην Ελλάδα και η τοπική αυτοδιοίκηση. Οι τουριστικές επιχειρήσεις είναι μερικές από τις πιο εύκολες στη δομή και στην ανάπτυξη μορφές επιχειρήσεων, οι οποίες μπορούν να αναληφθούν από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Συγκεκριμένα, η τοπική αυτοδιοίκηση θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί με το να αναλάβει για παράδειγμα επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, όπως είναι τα κατασκηνωτικά κέντρα, οι ξενώνες η και ορισμένες δομές ενοικιαζόμενων δωματίων, οι οργανωμένες παραλίες και οι μαρίνες. Επιπλέον, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις θα μπορούσαν να λάβουν ορισμένες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες προκειμένου να επιτύχουν μεγάλη τουριστική αξιοποίηση περιοχών με δράσεις σχετιζόμενες με ξενοδοχειακές μονάδες και χειμερινούς προορισμούς.

Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις θα μπορούσαν ενδεχομένως να προβούν σε ανάπτυξη των τοπικών πόρων, όπως είναι οι παραδοσιακές βιοτεχνίες υφαντών και προϊόντων, οι ξυλουργοί, τα δερμάτινα είδη και άλλοι τομείς. Μία άλλη πρόταση αποτελεί η ανάληψη εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης πρωτοβουλιών για να δημιουργηθούν τουριστικά περίπτερα και χώροι έκθεσης, ούτως ώστε να αξιοποιηθούν οι αρχαιολογικοί χώροι μιας περιφέρειας ή ενός νόμου κατά τρόπο τέτοιο που να μην επιβαρυνθούν από ανθρώπινες παρεμβάσεις. Σημαντικές επιπλέον ενέργειες αποτελούν η επισκευή και αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών, η προστασία της φυσικής ομορφιάς μίας περιοχής, όπως και η διατήρηση των βιοτόπων και των δρόμων. Ο ρόλος του κράτους λοιπόν σε σχέση με την τουριστική βιομηχανία σε τοπικό αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, είναι μεγάλης σημασίας για την ανάπτυξη του εξοπλισμού και των υποδομών των τουριστικών προορισμών με αθλητικές εγκαταστάσεις, τουριστικά παρκα, συναυλιακές εγκαταστάσεις, συνεδριακά κέντρα, αλλά και τοπικές συγκοινωνίες. Θεμελιώδους σημασίας είναι και οι συνεργασίες με τις τοπικές

επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα η μέριμνα για το μάρκετινγκ, η επαρκής ενημέρωση, η ανάπτυξη τουριστικών προϊόντων, αλλά και η υποδοχή των επισκεπτών.

3.17. Περιβαλλοντικό δίκαιο και εναλλακτικός τουρισμός

Οι περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις στοχεύουν στο να γίνει πρόληψη σε δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον για όσο ασκούνται οι δραστηριότητες του τουρισμού ή κατασκευάζονται έργα. Με την έναρξη λειτουργίας μιας επιχείρησης ή με την κατασκευή κάποιου έργου, γίνεται ανάλυση των πιθανών επιπτώσεων που θα έχει η επένδυση αυτή στο περιβάλλον με κάθε λεπτομέρεια. Με αυτό τον τρόπο γίνεται η λήψη προληπτικών μέτρων, ούτως ώστε να αποτραπούν πιθανές μορφές ρύπανσης και κάποιες φορές γίνεται ο επανασχεδιασμός των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων ή έργων (Tsartas, 2010).

Σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα 1180 για πρώτη φορά έγινε θεσμοθέτηση της υποβολής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων προκειμένου να εγκατασταθούν ορισμένες βιομηχανικές δραστηριότητες. Ακολούθως και κατόπιν της οδηγίας του συμβουλίου 85 337 ΕΟΚ που εκδόθηκε το 1985, συντάχθηκε ο νόμος 1650/86 που αφορά την περιβαλλοντική προστασία. Με βάση τους προαναφερθέντες νόμους τέθηκε το πλαίσιο των προδιαγραφών για να λάβει μία επιχείρηση περιβαλλοντική αδειοδότηση. Κατόπιν της εφαρμογής των ανωτέρω νομών, έγινε έκδοση μιας σειράς από υπουργικές αποφάσεις οι οποίες καθόρισαν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για τις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις των δραστηριοτήτων και των έργων σε μεμονωμένες εναλλακτικού τουρισμού. Οι διαδικασίες για να ληφθεί περιβαλλοντική αδειοδότηση συμπεριλαμβάνουν τα ακόλουθα στάδια (Angelidis & Economou, 2008):

- Διεργασίες αρχικών εκτιμήσεων και χωροθέτηση νέων της δραστηριότητας που υλοποιούνται με μελέτες προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης.
- Διαδικασίες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων υλοποιούνται με μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Έκδοση όρων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων.

Σχετικά με τις διαδικασίες προκαταρκτικών περιβαλλοντικών εκτιμήσεων αξιολόγησης, αυτές περιλαμβάνουν τα εξής (Koutsos & Menexes, 2017).

- I. Τους φορείς που υποβάλουν στην αρμόδια υπηρεσία τα ζητούμενα δικαιολογητικά.
- II. Το φάκελο που υποβάλλεται για να για να διενεργηθεί η προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση αξιολόγησης που σε αυτό δεν περιέχεται η προμελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτή κάνει περιγραφή του μεγέθους, της θέσης, του είδους και των τεχνολογιών, κάνει αξιολόγηση των προκαλούμετων μολύνσεων η ρύπανση των, αλλά και των εναλλακτικών λύσεων για να χωροθετηθεί το έργο έχοντας ως γνώμονα τις εκτιμώμενες συνέπειες.

- III. Τις διαδικασίες κατά τις οποίες οι αρμόδιες υπηρεσίες μελετούν την προμελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων και είτε αποστέλλουν τους φακέλους στις αρμόδιες υπηρεσίες για το εκάστοτε έργο, είτε κάνουν παραπομπή στην αρμόδια διεύθυνση περιβάλλοντος της περιφέρειας. Ακολούθως αφού συγκεντρώσουν και αξιολογήσουν κάθε γνωμοδότηση από τους αρμόδιους φορείς ακόμα προχωρούν σε περιβαλλοντική αξιολόγηση την οποία και αποστέλλουν για δημοσιοποίηση.
- IV. Τη δημοσιοποίηση της περιβαλλοντικής αξιολόγησης στην οποία τα νομαρχιακά συμβούλια λαμβάνουν αντίγραφα αρνητικών ή θετικών απαντήσεων ταυτόχρονα με την προμελέτη περιβαλλοντικής επιπτώσεις προκειμένου να δημοσιοποιηθεί αυτή αλλά και να γίνει ενημέρωση των πολιτών.

3.18.Ελληνική επαρχία και εναλλακτικός τουρισμός.

Ο ρόλος που παίζει η περιφερειακή ανάπτυξη και ο τουρισμός αποτελούν θέματα ανοιχτά για συζήτηση. Η τουριστική βιομηχανία έχει την ικανότητα να επιφέρει ανάπτυξη και αύξηση των οικονομικών μεγεθών, ωστόσο ταυτοχρόνως είναι πιθανή η δημιουργία ανισοτήτων σε περίπτωση ανισοβαρούς τουριστικής ανάπτυξης στις περιφέρειες. Ο τουρισμός δύναται να γίνει ένα μέσο για να αναπτυχθούν οικονομικά οι περιφέρειες στις οποίες έχουμε προσέλευση οικονομικά ευκατάστατων επισκεπτών, οι οποίοι κάνουν ταξίδια από τα αστικά κέντρα προς την περιφέρεια, φέρνοντας ξένο συνάλλαγμα και δημιουργώντας θέσεις εργασίας ή και καινούργια επαγγέλματα. Επιπλέον, η δημιουργία τουριστικών ομάδων σε αναπτυσσόμενες οικονομίες ενδεχομένως αποτελεί επίσης θετική δύναμη στο να βελτιωθεί η αποκέντρωση υποδομών και να διασκορπιστεί σε όλο το εύρος της περιφέρειας η οικονομική δραστηριότητα (Yfantidou et al., 2008).

Η τουριστική βιομηχανία θεωρείται ως μία στρατηγική για να προωθηθεί η περιφερειακή ανάπτυξη σε αγροτικές αλλά και αστικές περιοχές. Μέσω των κινήτρων έχουμε προσέλκυση της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και των εργαζομένων. Εν τέλει, η οικονομική ανάπτυξη σε μια περιοχή διατηρεί μία αυτάρκεια και διαπιστώνουμε μία ανεξαρτησία της περιοχής δια μέσω του τουρισμού, όταν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται σε αυτόν τον τομέα.

Πρέπει να επισημανθεί το γεγονός πως στον προγραμματισμό των τοπικών οικονομιών έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε ξένες βιομηχανίες οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν πόλους τοπικής ανάπτυξης οι οποίοι έχουν μία λειτουργία όπως οι παράγοντες έλξης και για άλλες οικονομικές διεργασίες. Εντός αυτής της διεθνούς τουριστικής βιομηχανίας μπορεί ακόμα να παρατηρείται έντονος ανταγωνισμός, αφού οι περιοχές χάνουν την προτίμηση των τουριστών και φτάνουν σταδιακά σε επίπεδα παρακμής. Έχοντας ως στόχο την τουριστική ανάπτυξη, είναι εφικτό να ξεπεραστούν τα εμπόδια και αυτό προϋποθέτει το να κατασκευαστούν υποδομές για ξενοδοχεία.

Υφίστανται ορισμένα μοντέλα τα οποία έχουν μελετηθεί στην διεθνή τουριστική βιβλιογραφία και έχουν χρησιμότητα στο περιεχόμενό του περιφερειακού και του τοπικού τουρισμού. Η τουριστική ανάπτυξη διακρίνεται σε διάφορες φάσεις, όπως εξερεύνηση, εμπλοκή, συγχώνευση παρακμή,

ανάπτυξη, στασιμότητα κομματική αναζωογόνηση. Έχουμε μία αυξημένη διασύνδεση στις περιοχές διαμονής και επίσης υπάρχουν κυκλώματα εκδρομών στα οποία επιφέρεται ένα επιπλέον εισόδημα στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις περιοχές του προορισμού

Ο τουρισμός σε περιφερειακό επίπεδο έχει διαφορετικά στοιχεία σε σχέση με τον αγροτουρισμό και σχετίζεται με πιο απόμακρες τοποθεσίες. Ο τουρισμός σε περιφερειακές ζώνες έχει κατονομαστεί με διάφορες ονομασίες ακόμα, όπως είναι ο τουρισμός φύσης, τουρισμός άγριας ζωής, ο οικοτουρισμός ή ο τουρισμός περιπέτειας. Προκειμένου να καλύψουν τις απαιτήσεις αυτής της αγοράς οι κυβερνήσεις ανοίγουν τοποθεσίες οι οποίες μέχρι προσφάτως δεν είχαν εισροές τουριστών (Tsartas, et al., 2014).

Αφού ένα πλήθος από όμορφα φυσικά περιβάλλοντα βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές σε μία ανεπτυγμένα κράτη, όπου είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν ζητήματα φτώχειας και υπανάπτυξης, η πιθανότητα να αποκομίσουν οικονομικά κέρδη μέσω του οικοτουρισμού ταυτόχρονα σημαίνει ότι είναι πιθανή η απειλή στο να συντηρηθεί η κατάσταση σε αυτές τις περιοχές. Εάν δεν υπάρχει ισχυρός κυβερνητικός έλεγχος στα πλαίσια της ανάπτυξης, μπορούμε να διακρίνουμε κι άλλο ένα λόγο για τον οποίο εκτιμάται πως ο κύκλος ανάπτυξης θα διαφέρει από κάθε άλλη μορφή τουρισμού. Οι ενδιαφερόμενοι τουρίστες για τον οικοτουρισμό ή τον τουρισμό περιπέτειας, ίσως και να μην βρίσκονται σε ετοιμότητα για να επιστρέψουν στα ίδια μέρη, όχι εξαιτίας του αυξημένου κόστους, αλλά επειδή μπορεί να μην έχουν την ψυχολογία να εξερευνήσουν μία άγνωστη πρόκληση. Ως εκ τούτου, ο εκάστοτε προορισμός οφείλει να έχει ένα στρατηγικό σχέδιο αναζήτησης καινούριων πελατών. Ενώ είναι καθαρά διακριτές και οι δύο εκδοχές για την αποτυχία και την επιτυχία στην χρήση της τουριστικής βιομηχανίας ως ένα μέσο για να αναπτυχθεί η περιφέρεια σε απομονωμένες περιοχές, έχει αρκετό ενδιαφέρον το γεγονός ότι η χρησιμοποίηση των πηγών του περιβάλλοντος για δραστηριότητες όπως αυτή του αγροτουρισμού, δύναται σε σχέση με τα αρνητικά αποτελέσματα του τουρισμού ακόμα να αποβεί επιβλαβής, αφού τα τουριστικά περιβάλλοντα είναι συνηθέστερα πλούσια σε βιοποικιλότητα και έχουν μεγάλη ευαισθησία στις μεταβολές χρήσεων γης.

Κατά κανόνα, ο εναλλακτικός τουρισμός είναι και η αιτία αλλά και το βασικό κριτήριο για να ανοίξουν τουριστικές επιχειρήσεις σε μία απομονωμένη περιφέρεια. Έχουμε αναβάθμιση σε διάφορες κατηγορίες τουριστικών επιχειρήσεων, όπως είναι τα καταλύματα, δηλαδή τα ξενοδοχεία, οι ξενώνες, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, οι κατασκηνώσεις και άλλα (Yfantidou et al., 2008).

Επιπροσθέτως, γίνεται ώθηση στο άνοιγμα ταξιδιωτικών και τουριστικών γραφείων ναυλομεσιτικών γραφείων και γραφείων ενοικιάσεων αυτοκινήτων. Ο εναλλακτικός τουρισμός τείνει να χρησιμοποιήσει τις υφιστάμενες υποδομές μιας περιοχής, ευνοώντας τις αναβαθμίσεις των κτιρίων που αποτελούν το οικιστικό αποτύπωμα κάθε περιοχής. Επιπλέον, αναλόγως της μορφής του τουρισμού αλλά και της τοποθεσίας, υφίστανται πολλές μορφές επιχειρήσεων διακρινόμενες ανάλογα με την ποιότητα, την αισθητική και το μέγεθός τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - Ο ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

4.1.Εισαγωγή

Ο νομός Αρκαδίας βρίσκεται κεντρικά της Πελοποννήσου. Στα βόρεια έχει σαν σύνορο το νομό κορινθίας και Αχαΐας στα νότια το νομό Λακωνίας, στα ανατολικά βρέχεται από τον αργολικό κόλπο, ενώ δυτικά συνορεύει με τους νομούς Μεσσηνίας και Ηλείας. Η έκταση του νόμου είναι 4420 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός είναι 110.186 κάτοικοι όπως αναφέρουν τα αποτελέσματα της πλέον πρόσφατης απογραφής του 2011. Η πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας είναι η Τρίπολη και σημαντικές πόλεις είναι η Βυτίνα ακόμα τα Λαγκάδια ακόμα το Άστρος, η Δημητσάνα, το Λεωνίδιο, το Λεβίδι, τα Τρόπαια, και η Μεγαλόπολη. Σύμφωνα με το σχέδιο Καλλικράτη έγινε σύσταση στο νομό Αρκαδίας των ακόλουθων δήμων. Της Βόρειας Κυνουρίας που έχει ως έδρα το Άστρος. Της Μεγαλόπολης με έδρα τη Μεγαλόπολη. Της Νότιας Κυνουρίας με έδρα το Λεωνίδιο. Της Γορτυνίας με έδρα τη Δημητσάνα. Της Τρίπολης με έδρα την Τρίπολη. Το περιφερειακό διαμέρισμα της Αρκαδίας έχει μία ισχυρή τουριστική υποδομή παρόλο που διαπιστώθηκε μία σημαντική αύξηση στον αριθμό δωματίων κατά 11% μεταξύ του 2014 και το 2017. Η αύξηση αυτή οφείλεται σε δύο βασικές αιτίες. Βελτιώθηκε αρκετά ο χρόνος πρόσβασης στους ορεινούς όγκους της Αρκαδίας από την πρωτεύουσα ακόμα και επιπλέον έγινε μία επιτυχής παρέμβαση του προγράμματος leader plus στα πλαίσια του τρίτου κοινοτικού προγράμματος στήριξης για αυτές τις τοποθεσίες (Κορρές et al., 2014).

Επιπλέον, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως υπάρχουν τρεις ζώνες με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η Τρίπολη, η οποία εκ των πραγμάτων έχει ελάχιστη τουριστική κίνηση ωστόσο εμφανίζει επαρκή πληρότητα σε κλίνες κάτι που οφείλεται σε επαγγελματική διακίνηση. Στην παραλιακή Κυνουρία υπάρχει μεγάλη εποχικότητα ειδικά στις περιόδους Ιουνίου - Σεπτεμβρίου και αυξημένες πληρότητες (Tsartas, 2001). Τέλος στις ορεινές περιοχές του Πάρωνα και του Μαίναλου καταγράφεται μεγάλη τουριστική περίοδος, η οποία διαρκεί από τον Οκτώβριο μέχρι τον Απρίλιο, ωστόσο η περιοχή εμφανίζει πολύ μικρή πληρότητα στις κλίνες.

4.2.Αριθμός ξενοδοχείων, γεωγραφική συγκέντρωση και ξενοδοχειακό δυναμικό

Πέραν του Λεωνιδίου δεν υφίστανται περιοχές που έχουν μεγάλες συγκεντρώσεις από ξενοδοχειακές μονάδες στο νομό Αρκαδίας.

Υπήρχαν 112 καταγεγραμμένα ξενοδοχεία το 2019 από τα οποία το 25% υπαγόταν στην υψηλότερη κατηγορία ξενοδοχείων τεσσάρων ή πέντε αστέρων. Το μεγαλύτερο μερίδιο ήταν στην κατηγορία ξενοδοχείων τριών αστέρων, που αντιπροσώπευε το 36% επί του συνόλου, ενώ τα υπόλοιπα ήταν κατηγορίας 2 αστέρων οι χαμηλότεροι. Τέλος αναφέρθηκαν 207 μονάδες από ενοικιαζόμενα δωμάτια (Σωτηρόπουλος et al., 2004).

4.3.Μορφές εναλλακτικού τουρισμού στο νομό Αρκαδίας

Ο νομός Αρκαδίας αποτελεί έναν προορισμό που ευνοεί στο να αναπτυχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός και να προσελκυσθούν επισκέπτες αφού είναι διαθέσιμη μία πληθώρα από αξιοθέατα ακόμα τοποθεσίες που προορισμούς και δραστηριότητες τις οποίες μπορεί κάποιος να αναζητήσει. Στο νομό Αρκαδίας μία εναλλακτική μορφή τουρισμού που έχει ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια είναι ο ιαματικός τουρισμός ο οποίος έχει σχέση με το πιο σημαντικό ανθρώπινο αγαθό δηλαδή την υγεία.

Ιδιαίτερη σημασία για το νομό Αρκαδίας φυσικά έχει ο αγροτουρισμός, ο οποίος είναι διαρκώς εξελισσόμενος ως μία πιθανή μορφή εναλλακτικού τουρισμού. Έχει σαν βάση του τον αγροτικό τρόπο ζωής και οι επισκέπτες μπορούν να ανακαλύψουν την αγροτική ζωή των κατοίκων της περιοχής αλλά και να έχουν συμμετοχή σε αυτήν ενώ έρχονται σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον. Ο αγροτουρισμός δύναται να συνδυαστεί και με άλλα είδη τουρισμού, αφού οι επισκέπτες είναι δυνατό να συμμετάσχουν στα ήθη και έθιμα που υπόκεινται σε αναβίωση από την πληθώρα των τοπικών συλλόγων στο νομό Αρκαδίας.

Οι οικισμοί στο νομό Αρκαδίας και κατά κύριο λόγο στο ορεινό τμήμα, έχουν διατηρήσει χωρίς αλλοιώσεις το χαρακτήρα της υπαίθρου και δίνουν στους επισκέπτες την εγγύηση πως θα μπορέσουν να βιώσουν από κοντά την καθημερινότητά της αγροτικής ζωής. Το ορεινό τμήμα του νομού Αρκαδίας είναι διαθέσιμο για μία πληθώρα από αθλητικές δραστηριότητες. Αυτές συμπεριλαμβάνουν το σκι, το rafting, κανόε καγιάκ πεζοπορία ορειβασία καθώς και μία πληθώρα από φυσιολατρικού ομίλους και συλλόγους. Δεν πρέπει φυσικά να παραλειφθεί πως στο νομό Αρκαδίας είναι πολύ έντονο και το στοιχείο του θρησκευτικού τουρισμού, ο οποίος συνδυάζει πολιτισμικά, ιστορικά και πνευματικά στοιχεία τα οποία συνθέτουν και αναδεικνύουν την τοπική ταυτότητα. Ο νομός Αρκαδίας είναι ένα από τα σημαντικότερα πνευματικά κέντρα όλης της Ελλάδας. Ο επισκέπτης μπορεί να ανακαλύψει πάρα πολλές εκκλησίες και μοναστήρια, ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν τοποθεσίες όπου διασώζονται ερείπια και ίχνη από πληθώρα βυζαντινών εκκλησιών. Μεγαλοπρεπείς ναοί αλλά και μικρές εκκλησίες μπορούν να εντοπιστούν σε όλη την περιοχή της Γορτυνίας, όπως επίσης και ιστορικές μονές οι οποίες είναι σε ορεινές και δύσβατες τοποθεσίες και συνθέτουν μία θρησκευτική κληρονομιά που πηγαιίνει αιώνες πίσω (Tsartas, 2001).

Η Πελοπόννησος γενικότερα, αλλά και ο νομός Αρκαδίας συγκεκριμένα αποτελούν δημοφιλή προορισμούς για συνεδριακό τουρισμό, αφού διατηρούν ευνοϊκή γεωγραφική θέση. Η καλή ποιότητα φαγητού αποτελεί ένα σημείο αναφοράς για όλα τα είδη τουριστικών αποδράσεων. Στην Ελλάδα το φαγητό και η καλή ποιότητα κρασιού είναι άμεσα συνυφασμένα με την κοινωνικότητα. Στην Ελλάδα, ο γαστρονομικός τουρισμός δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς αναλογικά με τις δυνατότητες της χώρας. Στο νομό Αρκαδίας εν τούτοις και πιο πολύ στο ορεινό της τμήμα οι τοπικές κουζίνες και οι συνταγές της περιοχής είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στους επισκέπτες. Παραδοσιακές ταβέρνες δίνουν τη δυνατότητα στον τουρίστα να γευτεί τοπικές νοστιμιές και αυθεντικές συνταγές.

Ορισμένες τοπικές σπεσιαλιτέ αποτελούν το παστό χοιρινό με αυγά το οποίο ονομάζεται καγιανάς, ο κόκορας με χυλοπίτες παραδοσιακές και πίτες, το αγριογούρουνο, και άλλες.

Επιπλέον, πολλά ορεινά χωριά έχουν τοπική κτηνοτροφική παραγωγή και αυτό εξασφαλίζει επαρκείς ποσότητες ποιοτικού κρέατος ταυτόχρονα, υπάρχει ένα πλήθος από αρωματικά βότανα όπως είναι το θυμάρι, το δενδρολίβανο, ή ρίγανη και άλλα είδη, τα οποία έχουν ιδιαίτερη γεύση και άρωμα και βρίσκονται σε αφθονία στην περιοχή της Αρκαδίας, ενώ μπορούν να προσθέσουν την απαραίτητη τοπική πινελιά σε κάθε παραδοσιακό τοπικό πιάτο. Το ίδιο δημοφιλή όμως είναι και τα ζυμαρικά που παράγονται στην Αρκαδία ακόμα όπως είναι ο τραχανάς και οι χυλοπίτες. Της Αρκαδίας έχουν μία μοναδικότητα σε γεύση και ποιότητα αφού η παρασκευή τους γίνεται από τοπικά υλικά, σιτάρι ή σιμιγδάλι, φρέσκα αυγά γάλα αλεύρι. Εν τέλει, ο νομός Αρκαδίας έχει φήμη για τα τοπικά γλυκά του. Αυτά έχουν σαν βάση τα φρούτα που φυτρώνουν στην περιοχή όπως και τους καρπούς της, όπως είναι το καρύδι, το κάστανο, το μέλι, το μήλο το αχλάδι το κυδώνι και άλλα. Πέραν όμως από τα γλυκά του κουταλιού, αρκετά δημοφιλή είναι και τα παραδοσιακά γλυκά του μπακλαβά, της μουσταλευριάς της καρυδόπιτας ο χαλβάς τα μελομακάρονα ακόμα ο κουραμπιές η τηγανιτές και η γαλατόπιτα.

4.4.Αξιοθέατα και τοποθεσίες.

Ένα σημαντικό μοναστήρι που αποτελεί το σήμα κατατεθέν του θρησκευτικού τουρισμού του νομού Αρκαδίας είναι η μονή της Παναγίας Μαλεβής στην περιοχή του Αγίου Πέτρου Κυνουρίας. Το όνομα αυτής της μονής προέρχεται από το γειτονικό βουνό που ονομάζεται μαλεβός. Κάθε χρόνο συρρέουν πολλοί προσκυνητές από κάθε μέρος της Ελλάδας σε αυτό το μοναστήρι. Η κατασκευή αυτού του μοναστηριού εκτιμάται περί το 1000 μ.χ. Το μοναστήρι έχει κατασκευαστεί πολύ πριν το 1600 και η σημασία του καταδεικνύεται από δύο αρχαίους ρωμαϊκούς τάφους. Κοντά στη Βυτίνα εντοπίζεται Ιερά Μονή Κερνίτσας το όνομα της οποίας ελήφθη από την αντίστοιχη μεσαιωνική πόλη Κερνίτσα, η οποία ήταν κατασκευασμένη νότια του μοναστηριού κατά μήκος της οροσειράς του Αργυροκάστρου, βορειοδυτικά από τη Βυτίνα. Το εν λόγω μοναστήρι έχει περίπου εννέα αιώνες ζωής και αποτελεί το πιο παλιό μοναστήρι της Αρκαδίας και ίσως ένα από τα παλαιότερα σε ολόκληρη την Ελλάδα (Madeleine, 2018). Μετά το 1690 στο μοναστήρι λειτούργησε το κρυφό σχολειό ενώ στον προαύλιο χώρο του είναι κατασκευασμένος ο ναός της Παναγίας της Κερνίτσας που έχει ονομαστική γιορτή το δεκαπενταύγουστο. Κοντά στο συγκεκριμένο ναό υπάρχει ένα σπήλαιο, όπου και εντοπίστηκε η εικόνα της παναγίας. Μετά από αυτή την ανακάλυψη έγινε κατασκευή ενός μικρού παρεκκλησιού που αυτή τη στιγμή είναι το παρεκκλήσι της μονής. Σημαντικό είναι το γεγονός πως η θεία λειτουργία στην εν λόγω μονή εξελίσσεται πάντα νύχτα (Parathanasiou, 2008). Για να φτάσει ο επισκέπτης στην Ιερή Μονή της Κερνίτσας μπορεί είτε με τα πόδια είτε με αυτοκίνητο καθώς είναι περίπου 43 χιλιόμετρα απόσταση από την πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας την Τρίπολη.

Ένας άγνωστος για την πλειονότητα των τουριστών προορισμός είναι το ιερό βουνό του θεού Κρόνου, ο Πάρνωνας. Ο Πάρνωνας εκτείνεται μεταξύ των νόμων Αρκαδίας και Λακωνίας. Το όνομα

του είναι αρχαίο και η ρίζα της λέξης είναι η ίδια με αυτή των βουνών της Πάρνηθας και του Παρνασσού. Το πρόθεμα **παρν-** σημαίνει πυκνό και εν προκειμένου αναφέρεται στο πυκνό δάσος αυτών των βουνών. Για το βουνό τις αρχαιότερες καταγραφές τις εντοπίζουμε από τον στράβωνα και τον Πausανία. Το ψηλότερο σημείο του Πάρνωννα είναι η μεγάλη τούρλα σε υψόμετρο 1933 μέτρων, στην κορυφογραμμή του εντοπίζονται αρκετές βουνοκορφές που έχουν υψόμετρο μεγαλύτερο των 1.400 μέτρων. Οι πλαγιές του στα ανατολικά έχουν απόληξη μικρές παραλίες που οι περισσότερες από αυτές καταλήγουν στον αργολικό κόλπο ή στο Μυρτώο πέλαγος. Εκεί εντοπίζει κάποιος ένα πλήθος από γραφικά χωριά που αποτελούν διάσημους τουριστικούς προορισμούς για την περιοχή όπως είναι το Λεωνίδιο, το Ξηροπήγαδο και τα Πούλιθρα. Στο δυτικό του τμήμα ο Πάρνωννας καταλήγει στην κοιλάδα του Ευρώτα η οποία πηγάζει από τον Ταΰγετο (Psaltopoulos et al., 2012).

Το βουνό Μαίναλο που ήταν και υλικό έμπνευσης για τόπο κατοικίας θεοτήτων και νυμφών. Είναι ένα βουνό που μπορεί και προσελκύει πλήθος κόσμου όχι απλά επειδή υπάρχει μεγάλο ιστορικό υπόβαθρο που συνδέεται με αυτό το, αλλά και χάρη στις φυσιολατρικές διαδρομές και στο γεγονός ότι αξιοποιήθηκε και αναπτύχθηκε το χιονοδρομικό κέντρο του. Στις κορυφές του ορεινού όγκου του Μαινάλου, σε υψόμετρο που προσεγγίζει τα 1.550 m στο οροπέδιο της Οστρακίνας βρίσκεται σε πλήρη λειτουργία ένα σύγχρονο χιονοδρομικό κέντρο που έχει ένα πλήθος υπηρεσιών και υποδομών που διασφαλίζουν πόσοι τουρίστες που θα προσέλθουν θα λάβουν σωστή εξυπηρέτησή. Χάρη στη γεωγραφική του θέση, το Χρυσοβίτσι, στο παρελθόν αποτέλεσε ένα βασικό υλοτομικών κέντρο στην Ελλάδα κοίτα σημαντικός οικονομικός κόμβος. Το πρότυπο μουσείο δασικής ιστορίας του Μαινάλου στεγάζεται στις παλιές εγκαταστάσεις ενός εργοστασίου επεξεργασίας ξυλείας το οποίο έχει παύσει να λειτουργεί εδώ και δεκαετίες. Το εν λόγω μουσείο επιδίδεται στην ανάδειξη και προβολή της δασικής ιστορίας του βουνού του Μαινάλου αλλά ταυτοχρόνως και στα πρώτα βήματα της βιομηχανικής ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας με την παρουσίαση εκθεμάτων από την υλοτόμηση ιστορία στην ευρύτερη έκταση του βουνού του Μαινάλου (Donati & Sarris, 2016). Αρκετά μηχανήματα από τις πρώτες μέρες που λειτούργησε το εργοστάσιο υπάρχουν ακόμα και σήμερα σε καλή κατάσταση παρόλο που βρίσκονταν σε κατάσταση μη λειτουργίας για πάρα πολλά χρόνια. Κατόπιν προσπάθειών επετεύχθη η συντήρησή τους αλλά και των εργαλείων που χρησιμοποιούσαν οι παλαιοί τεχνίτες τα οποία εκτίθενται σε ειδικές προθήκες του μουσείου πλάι σε σχετικά με τη λειτουργία του εργοστασίου έγγραφα. Στις μουσειακές εγκαταστάσεις υπάρχει αίθουσα όπου εξελίσσονται μαθήματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ούτως ώστε να ενημερωθούν οι επισκέπτες και οι μαθητές σε ζητήματα που σχετίζονται με την πανίδα και τη χλωρίδα αλλά και την προστασία των δασών. Στο μουσείο λαϊκού πολιτισμού στο Δάρα Αρκαδίας εκτίθεται, ερευνάται και αξιοποιείται κατά εκπαιδευτικό και επιστημονικό τρόπο το υλικό και άλλο λαογραφικό πολιτιστικό περιεχόμενο του ομώνυμου χωριού. Ο στόχος του μουσείου είναι να διατηρηθεί η τοπική πολιτιστική κληρονομιά προκειμένου να διασωθεί η ιστορία, τα τοπικά χαρακτηριστικά και η παράδοση. Το εν λόγω μουσείο υπάγεται στο σύνδεσμο βαρέων.

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

Το σπήλαιο καταβόθρες του Καφή ακόμα αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά σπήλαια της Ελλάδας. Η ανακάλυψη του συντελέσθη το 1886 από τον Γάλλο αρχαιολόγο Fuser, ενώ έκανε ανασκαφές στη Μαντινεία και η περαιτέρω εξερεύνηση του έγινε το 1891. Το σπήλαιο αυτό εντοπίζεται κάτω από το χιονοδρομικό κέντρο του Μαινάλου, περίπου 1,5 χιλιόμετρο μακριά από το χωριό Κάψια και σε απόσταση μόλις 14 χιλιομέτρων από την πρωτεύουσα του νομού την Τρίπολη (Psaltopoulos et al., 2012).. Όπως αναφέρεται από επιστήμονες, το σπήλαιο του Κάψια έχει παγκόσμιο σπηλαιολογικό ενδιαφέρον και έχει όλες τις προδιαγραφές για να μετατραπεί σε ένα πόλο έλξης πολλών τουριστών. Το μήκος του σπηλαίου είναι 400 μέτρα. Μέχρι και σήμερα έχουν εξερευνηθεί σχεδόν 7 στρέμματα από το σπήλαιο ενώ στο εσωτερικό του ανευρέθηκαν απολιθώματα από τη νεολιθική εποχή, ανθρώπινα κρανιά και οστά και ίχνη παλαιών πλημμυρών. Επιπλέον εντοπίστηκαν πήλινα λυχνάρια από τον 5ο αιώνα μετά Χριστόν (Hodkinson & Hodkinson, 1981). Στο εσωτερικό της σπηλιάς εντοπίζονται μεγάλα και μικρά δωμάτια ακόμα συμπλέγματα σταλαγμιτών και σταλακτιτών, καθώς και διαδρομή. Στην επονομαζόμενη ως αίθουσα θαυμάτων της σπηλιάς ο επισκέπτης μπορεί να εντοπίσει ένα πραγματικό δάσος σταλακτιτών οι οποίοι είναι κρεμασμένα από την οροφή και σταλαγμιτών που συνδυάζονται σε διάφορα σχέδια και χρώματα.

Οι καταβόθρες αποτελούν ένα φυσικό γεωλογικό φαινόμενο που εντοπίζεται κατά κύριο λόγο σε εδάφη ασβεστόλιθου καθώς αυτά κρατικοποιούνται υπό την παρουσία υδάτινων ροών. Μία από τις γνωστότερες καταβόθρες στην Ελλάδα είναι αυτή στο Παλαιοχώρι Κάψιας, που βρίσκεται μπροστά από το σπήλαιο. Η θέα στο σημείο είναι μοναδική, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονων βροχοπτώσεων όταν η λεκάνη της καταβόθρας πληρώνεται με μεγάλες ποσότητες νερού το οποίο διαφεύγει δια μέσω των οπών με μεγάλη ορμή και δημιουργεί περιδίνησης. Οι καταβόθρες της Κάψιας είναι τμήμα του συνολικού αποστραγγιστικού συστήματος στο οροπέδιο της Μαντινείας. Πριν μερικά χρόνια έγινε και η αναπαλαίωση του λιθόκτιστη του ιστορικού ενδιαφέροντος διατηρητέου κτιρίου του παλαιού δημοτικού σχολείου του χωριού καφή ακόμα όπου η σημερινή του χρήση είναι ως κέντρο πληροφόρησης σχετικά με το βουνό Μαίναλο, ούτως ώστε να ευαισθητοποιηθούν και να ενημερωθούν για περιβαλλοντικά θέματα οι επισκέπτες αλλά και οι κάτοικοι στην περιοχή. Η λειτουργία της υποδομής είναι πλέον ένα σημείο αναφοράς για την τοποθεσία, αποτελεί σημείο ενημέρωσης και συγκέντρωσης, το οποίο μπορεί να κάνει η ερμηνεία των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής. Δίνει προσανατολισμούς και κατευθύνσεις κατά ορθό τρόπο στους επισκέπτες όσον αφορά τα αξιοθέατα της περιοχής, παρέχει συνοπτικές, άμεσες και σαφείς πληροφόρησης και υπό βοήθεια στους τουρίστες ούτως ώστε να κινηθούν στην περιοχή αναλόγως των ενδιαφερόντων τους αλλά και να αξιολογήσουν ταυτόχρονα τα διαθέσιμα στοιχεία αναλόγως των δικών τους υποκειμενικών κριτηρίων. Για να διαμορφωθεί το εκθεσιακό κέντρο πληροφόρησης στην κάψια έγινε η επιλογή της δημιουργίας συνεχούς ροής των επισκεπτών. Οι κατασκευές έχουν διαβρωθεί κατά τέτοιο τρόπο στην τοποθεσία ούτως ώστε να επιτυγχάνεται η διασφάλιση της συνέχειας της επίσκεψης των εκθεμάτων και ταυτόχρονα δίνοντας τις πληροφορίες με την ταυτόχρονη συμμετοχή του επισκέπτη. Έγιναν την πρώτη Σεπτεμβρίου του 1985 θαυμαστικό η στέγαση του γίνεται σε ένα κτίριο τριών ορόφων από τον 18ο αιώνα το οποίο κατασκευάστηκε

κόμμα όπως αναφέρεται στην παράδοση κόμμα προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες μιας πολυμελούς οικογένειας θαυμαστικό η παράδοση του προσδίδει ιστορική σημασία καθώς εκεί εξελισσόταν συγκέντρωση των οπλαρχηγών της ελληνικής επανάστασης και επιπλέον εντός αυτού του κτιρίου συνεκλήθη η α πελοποννησιακή γερουσία κατά το Μάιο του 1821 (ArchaiologiaGR, 2022).

Στην ισόγεια στάθμη του κτιρίου γίνεται παρουσίαση σε αναπαράσταση των εργαστηρίων των τοπικών τεχνιτών της εποχής. Στον ημιώροφο και στη σκάλα που οδηγεί σε αυτόν, γίνεται η προβολή της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και του εξοπλισμού του σε νησιωτικούς σπιτιού, ενώ στην ενιαία στάθμη του πρώτου ορόφου γίνεται η έκθεση μέσω προθηκών της πολύ ποικίλης αρχική συλλογής Σαββόπουλου (Inarcadia, 2022). Ο Λούσιος αποτελεί ένα μικρό ποτάμι του νομού Αρκαδίας με συνολικό μήκος 24 χιλιόμετρα ο οποίος πηγάζει από την αρχαία Θεισόα και διαμέσου της κορυφογραμμής των βουνών των Λαγκαδίων και κυλάει δυτικά διαμέσου της Δημητσάνας σε κοντινή απόσταση και η επιβολή του είναι στον Αλφειό, περίπου 3 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Καρύταινας. Το φυλλαράκι αποτελεί ένα σημείο με ιδιαίτερο φυσικό καλούς και ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 είναι χαρακτηρισμένο ως μία περιοχή ενιαίου αρχαιολογικού χώρου και είναι υπό την αιγίδα του υπουργείου πολιτισμού. Όπως αναφέρεται στην αρχαία μυθολογία από που αποδίδεται και το όνομα του ποταμού, ο Πausanias εκτιμούσε πως ο Λούσιος ήταν ο πιο κρύος ποταμός του γνωστού τότε κόσμου. Το ποτάμι κατόπιν μετονομάστηκε σε γιορτινή ως, καθώς πήρε το όνομα από την αρχαία Γορτυνία. Το φαράγγι του Λουσιού είναι επίσης γνωστό και ως το άγιο όρος της Πελοποννήσου, αφού υπάρχει έντονη μοναστική ζωή η οποία αναπτύχθηκε στην περιοχή, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας οπότε και συνετέλεσε στη δημιουργία μοναστηριών, κτιρίων, εκκλησιών και παρεκκλησιών (ArchaiologiaGR, 2022). Για να αξιοποιηθεί τουριστικά η περιοχή, τα παλιά μονοπάτια στην περιοχή του φαραγγιού έχουν υποστεί αποκατάσταση και συντήρηση, προκειμένου να διευκολύνουν τη διάβαση των οδοιπόρων, όπως και η προσπέλαση στα διάφορα αξιοθέατα. Οι διαδρομές διαμέσου των μονοπατιών έχουν σαν κατάληξη την αρχαία Γόρτυνα ενώ η εκκίνηση γίνεται από την πόλη της Δημητσάνας, το κεφαλάρι του αγίου Ιωάννη, τη μονή προδρόμου, την αρχαία Γόρτυνα και το ελληνικό. Ο Λούσιος της πεζοπορίας, είναι διαθέσιμος και για πλήθος άλλων δραστηριοτήτων, όπως κανόε καγιάκ, ράφτινγκ και άλλα πολλά (Koinonikostourismosgr, 2022).

Η Βυτίνα αποτελεί δημοφιλή πολύ και για το θερινό και για το χειμερινό τουρισμό της Αρκαδίας. Αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό ορεινό θέρετρο στην Πελοπόννησο, και τα γειτονικά χωριά έχουν σημαντική γραφικότητα ακόμα τουριστικό ενδιαφέρον και φυσική ομορφιά. Όσο διήρκεσε η ελληνική επανάσταση η Βυτίνα ήταν ένα από τα κέντρα ανεφοδιασμού των δυνάμεων του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Το σύνολο του οικισμού της Βυτίνας αποτελεί ένα αξιοθέατο. Από τη Βυτίνα υπάρχουν πολλές επιλογές. Μπορεί ο επισκέπτης να μεταβεί στα Μαγούλιανα, το πιο ψηλό χωριό στην Πελοπόννησο σε υψόμετρο 1.400 μέτρων το οποίο είναι γεμάτο με καρυδιές και πολλές πηγές που ξεχύνονται από τις κρήνες της πλατείας ενώ υπάρχει και ο πολύ γνωστός γέρικος πλάτανος

που έχει ηλικία πλέον των τριών αιώνων. Η Βυτίνα αποτέλεσε το χειμερινό θέρετρο των Ελλήνων κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας. Αποτελεί έναν ιδανικό τόπο για ανάπαυση σε κάθε εποχή. Οι επισκέπτες μπορούν να επισκεφτούν ταβέρνες και καφενεία ξενώνες και λοιπά η αρχιτεκτονική είναι παραδοσιακή και χαρακτηρίζεται από τα έργα των διάσημων Λαγκαδινών μαστόρων της πέτρας. Στην κεντρική πλατεία υπάρχει εκκλησία του αγίου Δημητρίου και της κοιμήσεως της Θεοτόκου ακόμα μία κατασκευή που χρονολογείται περίπου στο 1840. Το τέμπλο της εκκλησίας που είναι ξυλόγλυπτο. Αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα στην Ελλάδα, σκαλισμένο πάνω του έχει το σύνολο της ιστορίας της καινής διαθήκης, και αποτελεί πόλο θαυμασμού για κάθε επισκέπτη ιδιαίτερα θρησκευτικού τουρισμού. Κοντά στην εκκλησία υπάρχουν περί ποια του μεσαιωνικού Αργυροκάστρου (Inarcadia, 2022). Γεννήθηκε ο υπασπιστής του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, ο Φωτάκος ο οποίος στα έργα του έχει μία λεπτομερή περιγραφή της ζωής, του έργου και της δράσης του μεγάλου στρατηγού του ελληνισμού. Κοντά στη Βυτίνα υπάρχει και το χωριό βαλτετσινικό, ένα από τα πιο ορεινά χωριά της Αρκαδίας χτισμένο σε ύψος 1.150 μέτρων κατά μήκος της πλαγιάς του βουνού, έχοντας πανοραμική θέα, πλούσια αρχιτεκτονική παράδοση, και ένα πλήθος από ελκυστικές πηγές. Επίσης το συγκεκριμένο χωριό διακρίνεται για την μακρά ξυλογλυπτική του παράδοση. Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή της Βυτίνας είναι το Πυργάκι, το οποίο έχει μετατοπιστεί από εδαφικές διαφοροποιήσεις (Touristorama, 2022).

4.5. Διαδρομές πεζοπορίας

Το όρος Μαίναλον αποτελεί έναν κατεξοχήν προορισμό για περιήγηση. Περιλαμβάνει όμορφες διαδρομές που είναι προσίτες ακόμα και σε πεζοπόρους που είναι αρχάριοι. Πολύ γνωστή για τους λάτρεις της ορεινής πεζοπορίας είναι η διάσχιση του φαραγγιού του Λούσιου. Η εν λόγω διαδρομή συνδυάζει ποτάμια μοναδικής ομορφιάς αλλά και αρχαιολογικά αξιοθέατα. Μία ακόμα γνωστή διαδρομή με διάρκεια πέντε ώρες είναι από την Αλωνίσταινα στη χαράδρα του μυλάωνα. Επιπλέον υπάρχουν αρκετές διαδρομές που δεν έχουν διαμορφωθεί πλήρως ακόμα για τουριστικούς σκοπούς μεταξύ αρκούδο ρεύματος και Χρυσοβιτσίου (Koinonikostourismosgr, 2022).

4.6. Σημαντικά στοιχεία της περιοχής

4.6.1. Πολιτιστικοί και μουσειακοί χώροι

- i. Δημόσια βιβλιοθήκη Δημητσάνας
- ii. Εκκλησιαστικό μουσείο Δημητσάνας
- iii. Λαογραφικό μουσείο Παναγιάς
- iv. Δημόσια βιβλιοθήκη Βυτίνας
- v. Λαογραφικό μουσείο Βυζικίου
- vi. Μουσείο υδροκίνησης Δημητσάνας
- vii. Μουσείο Μίκη Θεοδωράκη

- viii. Σχολή αργυροχρυσοχοΐας
- ix. Λαογραφικό μουσείο Στεμνίτσας
- x. Συνεδριακό κέντρο Δημητσάνας
- xi. Εκκλησιαστικό μουσείο Ελληνικού
- xii. Λαογραφικό μουσείο Βαλτεσινίκου
- xiii. Λαογραφικό μουσείο Βυτίνας

4.6.2. Αρχαιολογικοί χώροι

- i. Πετρόκτιστη βρύση
- ii. Αρχαία Γόρτυνα
- iii. Μνημείο Αθανάτων Ζυγοβιστίου
- iv. Αρχαία Υψούς
- v. Ναός της Αφροδίτης Ερυκίνης
- vi. Κάστρο της Άκοβας
- vii. Χλιά βρύση

4.6.3. Θρησκευτικοί χώροι

- i. Ναός Ζωοδόχου Πηγής
- ii. Ναός Κοίμησης της Θεοδόχου
- iii. Μονή Αγίων Θεοδώρων
- iv. Παλαιά Μονή Φιλοσόφου
- v. Μονή Παναγίας Κλειβωκάς
- vi. Ναός Αγίου Γεωργίου
- vii. Νέα Μονή Φιλοσόφου
- viii. Μονή Αιμυαλών
- ix. Ναός Αγίου Τρύφωνα
- x. Μονή Αγίας Παρασκευής
- xi. Μονή Κερνίτσας
- xii. Ναός Αγίου Νικολάου
- xiii. Μονή Τιμίου Προδρόμου
- xiv. Ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών

- xv. Μονή Ζωοδόχου Πηγής
- xvi. Μονή Κοίμησης της Θεοτόκου
- xvii. Μονή Ευαγγελιστρίας
- xviii. Ναός Αγίου Γεωργίου
- xix. Ναός Αγίων Θεοδώρων

4.6.4.Αξιοθέατα

- i. Τρικάμαρο γεφύρι στη Δημητσάνα
- ii. Γεφύρι στο Δομοκό
- iii. Γεφύρι Ζαρζί στη Βυτίνα
- iv. Γεφύρι Κυράς Λάδωνα
- v. Γεφύρι Λιθόκτιστο στη Βάχλια
- vi. Νερόμυλοι στην Κοντοβάζαινα³¹
- vii. Γεφύρι Πέτρινο στους Παραλογγούς

4.6.5.Φυσικά αξιοθέατα

- i. Φαράγγι του Λούσιου
- ii. Λίμνη Λάδωνα
- iii. Φαράγγι Αρσιναίας
- iv. Ελατοδάσος Μαινάλου
- v. Φαράγγι Τουθόα
- vi. Ποταμός Ερύμανθος
- vii. Φαράγγι του Λάδωνα
- viii. Φαράγγι Γκούρας

4.6.6.Ιστορικά και παραδοσιακά αξιοθέατα

- i. Κρυφό Σχολειό
- ii. Αρχοντικό Αντωνόπουλο
- iii. Ληνός των Κολοκοτρωναίων
- iv. Παραδοσιακός οικισμός Παραλογγοί
- v. Ρολόι Δημητσάνας
- vi. Παραδοσιακός οικισμός Βυζίκι

- vii. Παραδοσιακός οικισμός Στεμνίτσας
- viii. Αρχοντικό Δελιγιανναίων
- ix. Πύργος του Αγά
- x. Πύργος Ξενιού Δημητσάνας
- xi. Παραδοσιακός οικισμός Βαλτεσινίκου

4.6.7.Δραστηριότητες:

- i. Trekking
- ii. Χιονοδρομικό κέντρο Οστρακίνας
- iii. Explore Mainalo
- iv. Eco action
- v. Rafting
- vi. Ορεινό τρίαθλο λίμνης Λάδωνα
- vii. Downhill
- viii. Kayak
- ix. River trekking³²
- x. Trekking Hellas Αρκαδίας
- xi. Ιαματικά λουτρά Ηραίας

4.7.Δήμος Κυνουρίας

4.7.1.Συγκρότημα αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός υπάγεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ο κύριος στόχος του είναι να έρθει ο επισκέπτης σε επαφή με το περιβάλλον ως κομμάτι της φύσης, αλλά και τις υπαίθριες δραστηριότητες, όπως επίσης και να κινητοποιηθούν οι πολιτισμικές, παραγωγικές και αναπτυξιακές τοπικές δυνάμεις, άρα να συμβάλει κατά αυτό τον τρόπο στην αιφόρο οικονομική κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιοχής. Ένα οικόπεδο με έκταση 22 στρεμμάτων που εντοπίζεται στην θέση του Άστρος Κυνουρίας, σε μια προνομιούχα περιοχή, καθώς συνδυάζει ιδανικό κλίμα, κατάλληλη γεωγραφική τοποθεσία, μεγάλη βιοποικιλότητα, σημαντική ιστορική κληρονομιά και χαμηλούς δείκτες κορεσμού όσον αφορά τον τουρισμό (Κοινωνικστουρισμοςgr, 2022). Ο στόχος πίσω από τη δημιουργία αυτού του συγκροτήματος ήταν η αρχιτεκτονική σύνθεση ενός συγκροτήματος παραθερισμού το οποίο θα είναι σε λειτουργία σε όλη τη διάρκεια του χρόνου και θα προσδίδει τις απαιτούμενες ανέσεις συνδυαστικά με ορισμένες ασχολίες αγροτουριστικού ενδιαφέροντος αλλά και διάφορες αθλητικές δραστηριότητες (Δήμος Βόρειας Κυνουρίας, 2022).

Η κεντρική ιδέα του σχεδιασμού εντοπίζεται στα ακόλουθα σημεία (Δήμος Βόρειας Κυνουρίας, 2022):

- ✓ Σεβασμός στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού τοπίου.
- ✓ Σεβασμός στην τοπική αρχιτεκτονική εντάξει υδάτινου στοιχείου.
- ✓ Χάραξη με ελεύθερο τρόπο αλλά και συνεκτικό ταυτόχρονα με κοινό παράγοντα ενοποιήσεις τις πλακόστρωτες οδούς διάρθρωση όγκοι γραμμικής φυσιογνωμίας ελαφριές κατασκευές και χαλαρές συνδέσεις.
- ✓ Πρόβλεψη για θέσεις πάρκινγκ, εφικτότητα μετακίνησης οχημάτων και εντός του οικοπέδου.
- ✓ Πρόβλεψη για την προσβασιμότητα από αμεα.
- ✓ Συμπερίληψη στο σχεδιασμό καλλιεργειών και ιδιωτικών κήπων.

4.7.2. Η παραλία του Άστρους

Η παραλία έχει πολύ μεγάλο μήκος το οποίο μάλιστα δεν γίνεται αντιληπτό εκτός και αν κανείς την εντοπίσει από ψηλά έχοντας θέα προς τον αργολικό κόλπο. Αν ο επισκέπτης κινηθεί προς τα νότια μπορεί να καταλήξει στο μικρό λιμάνι του αγίου Ανδρέα, αφού προηγουμένως προσπεράσει τον σημαντικότερο υδροβιότοπο του μούστου. Στην περιοχή υπάρχει ένα μεγάλο πλήθος από ελαιόδεντρα τα οποία εκτείνονται σε όλο τον κάμπο όπως αυτός ανηφορίζει προς το όρος του Πάρνωνα (DiscoveryArcadiaGr, 2022).

Ο κύριος λόγος που η περιοχή έχει αναπτυχθεί σημαντικά είναι η μεγάλη παραλία του Άστρους. Ο πεζόδρομος και το λιμάνι προσδίδουν μία πρώτη αίσθηση γραφικότητας τον επισκέπτη σε μία κατά τα άλλα τυποποιημένη κωμόπολη από αρχιτεκτονικής άποψης, ενώ η διαδρομή για την ανάβαση στο κάστρο του Ζαφειρόπουλου, βοηθάει τον επισκέπτη να ανακαλύψει τον λόφο νησί, μία γραφική χερσόνησο της οποίας δόθηκε το όνομα αυτό, καθώς σε παλαιότερες εποχές δεν είχε ένωση με την στεριά. Το νησί έχει σχήμα αστέρα και αυτό ήταν που έδωσε την ονομασία στον ομώνυμο οικισμό, ενώ το κάστρο κατασκευάστηκε πάνω στον ανωτέρω λόφο κατά τον 13ο αιώνα μετά Χριστόν από ενετούς (e-astros.gr, 2022). Το κάστρο ανακαινίσθηκε τον 17ο αιώνα όταν οι αδερφοί Ζαφειρόπουλου οι οποίοι ήταν οικονομικά ευκατάστατοι έμποροι που δραστηριοποιούνταν στο εξωτερικό, επέστρεψαν στην πατρίδα τους την Αρκαδία, για να συμβάλουν στον αγώνα της απελευθέρωσης της Ελλάδας. Κατά μήκος των 12 χιλιομέτρων της παραλίας, η οποία εκτείνεται προς νότο δίδεται η δυνατότητα στους τουρίστες να απολαύσουν την τοποθεσία με ησυχία καθώς δεν παρατηρείται στην περιοχή ιδιαίτερη πολυκοσμία. Ο κοντινός υδροβιότοπος ο οποίος αναδύεται κατά τη διαδρομή που κινείται μεταξύ Τυρού και Λεωνιδίου, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η χλωρίδα είναι πλούσια στην περιοχή. Εκτός από τα ζώα που μένουν μόνιμα στη λίμνη, κάθε έτος ξεχειμωνιάζει εκεί ένα πλήθος από υδρόβια πτηνά, το οποίο προτιμάει την περιοχή καθώς υπάρχουν εκεί ιδανικές κλιματικές συνθήκες. Η περιοχή αποτελεί έναν ιδανικό συνδυασμό βουνού και θάλασσας αφού πολύ κοντά βρίσκεται το όρος του Πάρνωνα.

Για τη μετάβαση του ο επισκέπτης μπορεί να ακολουθήσει τη διαδρομή δια μέσω του Άστρους και ακολούθως του δρόμου προς τον πλάτανο. Ο δρόμος αυτός είναι κατασκευασμένος στη βάση μιας όμορφης ρεματιάς και ουσιαστικά η αιτία αυτής της χάραξης προέρχεται από παλαιότερες εποχές όπου οι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής θέλαν να παραμένουν κρυμμένοι από πιθανές πειρατικές επιθέσεις. Το όνομα προδίδει την ύπαρξη υδάτινου δυναμικού, που κάνει αισθητή την παρουσία του με έναν μικρό καταρράκτη μέσα στο χωριό (exploring-greece.gr, 2022). Η βλάστηση περιλαμβάνει πεύκα ακόμα καστανιές και παράλληλα εντός του γραφικού οικισμού ο επισκέπτης μπορεί να εντοπίσει πολλά κτίσματα μεγάλου ενδιαφέροντος αλλά και παραδοσιακές στέρνες.

4.7.3.Αξιοθέατα

- Καστρί
- Φαράγγι Λεπίδας
- Κάστρο παραλίου Άστρους
- Παραλία Αρκαδικού χωριού
- Μονή Μαλεβής
- Παραλία Ανάβαλου
- Φαράγγι Μαζιάς
- Μονή Λουκούς
- Πάρνωνας
- Φαράγγι Πλάτανος
- Ίδρυμα Μνήμη «Αγγελικής και Λεωνίδα Ζαφείρη»
- Μονή Αρτοκωστά
- Παραλία Ξηροπήγαδου
- Καταράκτες Λεπίδας
- Παραλία Κρυονέρι
- Άνω Βέρβενα
- Λίμνη-υδροβιότοπος Μουστού
- Ελληνικό (ή Τειχιό)
- Άνω Δολιανά
- Πραστός
- Παραλία Άστρους (πλαζ)
- Παραλία Χερρονήσι

- Λιμάνι Αγίου Ανδρέα
- Πλάτανος
- Άγιος Πέτρος
- Καταφύγιο Πάρνωννα
- Άγιος Ανδρέας
- Παραλία Πόρτες³⁴
- Παραλία Ατσιγγανος
- Παράλιο Άστρος
- Καστάνισα
- Παραλία Παλιόχανο
- Φαράγγι Ζαρμπάνιτσας
- Βίλα Ηρώδη Αττικού

4.8. Κατάταξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού του νομού Αρκαδίας και μεθοδολογική οργάνωση

Τα στοιχεία που συστήνουν το τουριστικό προϊόν των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στην περιοχή της μελέτης περίπτωσης κατηγοριοποιούνται στα εξής στοιχεία.

Τουριστικός προορισμός, αυτόνομη η οργανωμένη μετακίνηση στον προορισμό, οργάνωση δια μέσω τουριστικού πρακτορείου η αυτόνομης οργάνωσης, επιπλέον υπηρεσίες στον προορισμό, ύπαρξη tour operators ή άλλων επιχειρήσεων και φορέων, οργανωμένη διατροφή, οργανωμένη διανομή σε τουριστικά καταλύματα και επιπλέον υπηρεσίες στον προορισμό (Butter et al., 2014).

Τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Βιώσιμος σχεδιασμός της ανάπτυξης
- Υποδομές που έχουν ενταχθεί στην τοπική κλίμακα
- Ειδικές μορφές κινήτρων δια μέσω διαφορετικών προϊόντων
- Διακοπές ενεργητικής μορφής
- Διαμόρφωση ιστού δραστηριοτήτων τοπικά
- Διασύνδεση περιβάλλοντος και τοπικού χαρακτήρα με πλήθος χωρικών επιλογών
- Αφίξεις καθόλη τη διάρκεια του έτους
- Αναζήτηση ποιοτικής ταξιδιωτικής εμπειρίας

- Οργανωτική αυτονομία

Οι κυρίες παραδοχές και αρχές για να αναλυθεί μεθοδολογικά ο ειδικός και εναλλακτικός τουρισμός είναι οι ακόλουθες:

- Γίνεται συγκρότηση ως ομάδα αυτοδύναμων και ειδικών τουριστικών προϊόντων
- Προκύπτουν συχνά ως αποτέλεσμα ισχυρών κινήτρων των επισκεπτών
- Γίνεται συγκρότηση τους δια μέσω αυτοδύναμων και δυναμικών τουριστικών προϊόντων και ταυτοχρόνως από πιο ειδικά υποπροϊόντα τους
- Οι ομάδες ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού διακρίνονται από κυρίαρχα κίνητρα με τα οποία συγκροτούνται

Οι τουρίστες ταξιδεύουν βασιζόμενοι σε κάποιο ισχυρό ειδικό κίνητρο όμως είναι πολύ πιθανό στον τόπο προορισμού να έχουν την δυνατότητα επιλογής μεταξύ δραστηριοτήτων διαφορετικών ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ή και μερικές φορές και οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών.

Οι πιο σημαντικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νομό Αρκαδίας όπως αναφέρθηκε προηγουμένως είναι ο ιαματικός τουρισμός ακόμα ο αθλητικός τουρισμός ο αγροτουρισμός ο ορεινός τουρισμός ο συνεδριακός τουρισμός και ο γαστρονομικός τουρισμός.

Σχετικά με τον ιαματικό **οικοτουρισμό** αυτός μπορεί να συγκροτηθεί ως ένα αυτοδύναμο και αυτόνομο προϊόν αφού η περιοχή του νομού Αρκαδίας διαθέτει φυσικό πλούτο ο οποίος προσαρμόζεται ειδικά στα υποκειμενικά θέλω κάθε τουρίστα.

Ο **αγροτουρισμός** αποτελεί μία από τις πιο δυναμικές μορφές τουρισμού στο νομό Αρκαδίας αφού είναι μία τοποθεσία όπου η πλειονότητα του πληθυσμού δραστηριοποιείται στην κτηνοτροφία και τη γεωργία. Συνεπώς, αποτελεί ένα προϊόν που ανακλύπτει λόγω της ανάγκης των επισκεπτών να έρθουν σε επαφή με την αγροτική ζωή και να επιλέξουν πέραν αυτής και ένα σύνολο από λοιπές δραστηριότητες που εξελίσσονται τοπικά, οι οποίες θα τους προσφέρουν γνώσεις σχετικά με τη φύση.

Οι προσφερόμενες αθλητικές δραστηριότητες στο νομό Αρκαδίας έχουν σχέση είτε με το βουνό ή με σχετικές με τη θάλασσα δραστηριότητες. Οι τουρίστες κάνουν επιλογή αυτής της μορφής τουρισμού και τη συνδυάζουν με άλλες δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, φεστιβάλ και γιορτές. Για τους προαναφερθέντες λόγους λοιπόν, ο **αθλητικός τουρισμός** αποτελεί μία σημαντικότερη μορφή τουρισμού για το νομό Αρκαδίας που έχει ακρίβεια και συνάφεια στην προέλευση των κινήτρων με τα οποία συγκροτείται.

Ο **θρησκευτικός τουρισμός** έχει πολύ μεγάλη σημασία και καταλαμβάνει υψηλή θέση στις μορφές εναλλακτικού τουρισμού στο νομό Αρκαδίας. Αποτελεί ένα αυτοδύναμο και ειδικό τουριστικό προϊόν και ανακλύπτει ως ένα αποτέλεσμα του μεγάλου κινήτρου του επισκέπτη να επισκεφθεί το πλήθος των μοναστηριών και των μονών, καθώς και των ναών του νομού.

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

Ο **θρησκευτικός τουρισμός** χαρακτηρίζεται από τη συνάφεια στην προέλευση των κινήτρων που κυριαρχούν για να συγκροτηθεί, αφού η εκμετάλλευση του πλούσιου θρησκευτικού περιεχομένου προκειμένου να προσελκυθούν οι πιστοί επισκέπτες αλλά και ξένοι που έχουν ενδιαφέρον να γνωρίσουν τη θρησκευτική ζωή του νομού Αρκαδίας

Σχετικά με το **συνεδριακό τουρισμό** στο νομό Αρκαδίας αναμφίβολα συγκροτείται ως ένα αυτοδύναμο και ειδικό προϊόν αφού αναφέρεται σε μία πολύ εξειδικευμένη ομάδα επισκεπτών οι οποίοι ενδιαφέρονται να επισκεφθούν το νομό Αρκαδίας εξαιτίας της διοργάνωσης κάποιου προγραμματισμένου συνεδρίου στην εν λόγω περιοχή. Ως εκ τούτου, αυτή η μορφή τουρισμού ανακύπτει από την ανάγκη των επισκεπτών να έχουν συμμετοχή στην οποιαδήποτε διοργάνωση συνεδρίου στο νομό Αρκαδίας. Εν τούτοις μπορούν να συνδυάσουν το ταξίδι τους και με διακοπές ή να κάνουν επιλογή και μιας άλλης μορφής εναλλακτικού τουρισμού.

Ο ορεινός πλούτος του νομού Αρκαδίας είναι αξιοσημείωτος και μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για ένα σύνολο μορφών τουρισμού ταυτοχρόνως. Συγκροτείται ως ένα ειδικό και αυτοδύναμο προϊόν και ανακύπτει από το ισχυρό κίνητρο του επισκέπτη ο οποίος είναι φυσιολάτρης και επιθυμεί να επισκεφτεί την περιοχή. Ο ορισμός **«τουρισμός»** γενικότερα συγκροτείται από αυτοδύναμα και δυναμικά τουριστικά προϊόντα αλλά ταυτόχρονα και από άλλα υποπροϊόντα, όπως διαφορετικές μορφές που συνδυάζονται με τον ορεινό τουρισμό. Ο επισκέπτης ταξιδεύει έχοντας ως προορισμό την ίδια τη φύση και συνδυάζει και άλλες μορφές τουρισμού για να τις αλλάξει κατά τη διάρκεια των διακοπών του.

Ο **γαστρονομικός τουρισμός** αποτελεί ένα συγκεκριμένο είδος τουρισμού που σχετίζεται με τη γευσίγνωσία και τους λάτρεις για το καλό φαγητό ιδιαίτερα αυτούς που λατρεύουν τα παραδοσιακά προϊόντα. Ο επισκέπτης του νομού Αρκαδίας στην πλειονότητα των περιοχών της είναι εφικτό να δοκιμάσει παραδοσιακά γλυκά, προϊόντα παραγωγής, φαγητά και λοιπά. Η εν λόγω μορφή τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί με τις διακοπές των επισκεπτών και συνηθέστατα δεν είναι η ίδια με κάποιο ξεχωριστό κίνητρο για τους τουρίστες εκτός και αν αναφερόμαστε σε κάποια εξειδικευμένη διοργάνωση με θεματικό άξονα τη γαστρονομία

4.9.Ανάλυση SWOT

Η λέξη SWOT προέρχεται από το αγγλικό ακρωνύμιο των λέξεων δυνατότητες, αδύνατα σημεία, απειλές και ευκαιρίες που υπάρχουν σε μία μονάδα, οργανισμό ή περιοχή. Τα δυνατά και αδύνατα σημεία σχετίζονται με το εσωτερικό περιβάλλον μιας περιοχής ή ενός οργανισμού. Εν αντιθέσει οι απειλές και οι ευκαιρίες πρακτικά είναι μεταβλητές που σχετίζονται με το εξωτερικό περιβάλλον της περιοχής ή του οργανισμού και τις οποίες θα πρέπει ο ερευνητής να εντοπίσει, να προσαρμόσει ή να προσαρμοστεί εάν αυτό είναι δυνατό. Εφαρμόζοντας την ανάλυση SWOT μπορούμε να εντοπίσουμε τους βασικούς κλάδους στην ευρύτερη περιφέρεια του νομού Αρκαδίας, δηλαδή τους κλάδους που δημιουργούν τις πιο ισχυρές πολλαπλασιαστικές επιρροές στην τοπική οικονομία (Sammut-Bonnici & Galea, 2015).

Δυνατότητες (Strengths)

Μικρή απόσταση από την πρωτεύουσα της χώρας ακόμα και από διάφορες πύλες εισόδου της χώρας. Αυτές είναι το λιμάνι της Πάτρας, το αεροδρόμιο της Καλαμάτας, ή το αεροδρόμιο ελευθέριος Βενιζέλος. Επιπλέον υπάρχει εύκολη πρόσβαση στο μεγαλύτερο μέρος του νομού Αρκαδίας. Υπάρχει μικρή απόσταση από τα πιο σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία της χώρας που είναι οι Μυκήνες και η αρχαία Ολυμπία. Επιπλέον η Αρκαδία κατέχει κεντρική θέση στη χερσόνησο της Πελοποννήσου η οποία επιτρέπει τη διέλευση των επισκεπτών που έχουν κατεύθυνση προς άλλους σημαντικούς προορισμούς τουριστικού ενδιαφέροντος στα δυτικά και στα νότια της εν λόγω περιφέρειας. Υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες πρόσβασης αλλά και εξυπηρέτηση από το σύγχρονο αυτοκινητόδρομο Αθήνα Τρίπολη-Καλαμάτα. Ο νομός Αρκαδίας συνδυάζει υψηλή ποιότητα και μοναδικότητα φυσικού περιβάλλοντος. Άσκηση γεωργικών πρακτικών που είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Ο νομός Αρκαδίας έχει χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και αυτό είναι μεγάλη η δυνατότητα προκειμένου να αναπτυχθεί ο τουρισμός χωρίς να υπάρχει οικιστικό πρόβλημα. Ο νομός Αρκαδίας έχει γίνει δέκτης σημαντικών επενδύσεων ίδρυσης και εκσυγχρονισμού τουριστικών υποδομών σε κάποια τμήματα της περιοχής παρέμβασης και επιπλέον αποτελεί τόσο ένα καταξιωμένο προορισμό χειμερινού τουρισμού, όσο και δέκτης σημαντικών δυνατοτήτων για την ανάπτυξη ενός πλήθους από θεματικές τουριστικές δραστηριότητες. Έχει μακρόχρονη ιστορία, ένα πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, ένα πλήθος από αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία παραδοσιακών οικισμούς, μνημεία, ειδικούς λαογραφικούς προορισμούς και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο νομός Αρκαδίας έχει επίσης μεγάλη παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Σημαντική δυνατότητα ο πρόσφατα ολοκληρωμένος αυτοκινητόδρομος Αθήνα – Τρίπολη – Καλαμάτα (ΕΑΣ, 2017).

Αδυναμίες (Weaknesses)

Ο νομός Αρκαδίας διακρίνεται από ελλιπή προστασία και εύστοχη αξιοποίηση του μοναδικού φυσικού περιβάλλοντος. Επιπλέον, παρατηρείται η υποβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος στα τμήματα του νομού Αρκαδίας, όπου έχουμε ανεπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, στα μέρη αυτά παρατηρείται η έλλειψη χώρων πρασίνου και αναψυχής και η επιβάρυνση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Επιπλέον, μία σημαντική αδυναμία στο νομό Αρκαδίας είναι το ενεργοβόρο και γερασμένο κτιριακό απόθεμα σε δημοτικά σχολεία και λοιπά δημόσια κτίρια. Ως εκ τούτου, παρατηρούμε ένα υψηλό κόστος για να λειτουργήσουν οι δημόσιες υποδομές λόγω των κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν ιδιαίτερα στο ορεινό τμήμα του νομού. Μία ακόμη εμφανής αδυναμία είναι το έντονο δημογραφικό πρόβλημα που παρατηρείται στην περιοχή. Εντοπίζεται πληθυσμιακή μείωση και ολοένα και πιο αυξημένη γήρανση του πληθυσμού. Επίσης, είναι πολύ χαμηλό το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού. Υπάρχει υψηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των νέων. Η πλειονότητα των κατοίκων διαθέτει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αλλά και ελλιπή επαγγελματική κατάρτιση, στοιχεία που δημιουργούν λειψανδρία όσον αφορά τις θέσεις της τουριστικής βιομηχανίας. Εξίσου μεγάλο πρόβλημα λόγω της ελλιπούς επαγγελματικής κατάρτισης

δημιουργείται στον γεωργικό τομέα. Ο νομός Αρκαδίας διακρίνεται σε όρους εισοδήματος και απασχόλησης σε σημαντικό τμήμα της ευρύτερης περιοχής, η οποία χαρακτηρίζεται από φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα (ΕΑΣ, 2017).

Ευκαιρίες (Opportunities)

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία σταδιακή αποκατάσταση της έκτασης των λιγνιτωρυχείων. Επιπλέον έχει ολοκληρωθεί η σημαντικός αριθμός έργων που στοχεύουν στο να προστατευτεί και να αναδειχθεί η πολιτιστική κληρονομιά ως ένα βαθμό αναπτύσσονται οι τουριστικές δραστηριότητες της περιοχής που απευθύνονται σε άτομα με πολύ εξειδικευμένο ενδιαφέροντα. Παρέχονται σημαντικές ευκαιρίες για εφαρμογή και προγραμματισμό έργων στα πλαίσια των χρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 έχει αναφερθεί η προοπτική της λειτουργίας συγκεκριμένων βιομηχανικών περιοχών εντός νομού Αρκαδίας. Επιπλέον προγραμματίζεται η κατασκευή επιχειρηματικού πάρκου logistics. Οι κυρίες οικονομικές δραστηριότητες του νομού Αρκαδίας που δεν είναι άλλες από την αγροδιατροφή και τον τουρισμό συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των τομέων προτεραιότητας στη στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης των περιφερειών. Είναι προγραμματισμένη η ανάπτυξη ενός καινοτόμου παραγωγικού προτύπου αντικαθιστώντας το υφιστάμενο που βασίζεται εν πολλοίς στη λειτουργία της ΔΕΗ στην περιοχή (ΕΑΣ, 2017).

Απειλές (Threats)

Οι περισσότερες δημοτικές ενότητες της περιοχής μελέτης, βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Υπάρχει μεγάλη αναντιστοιχία μεταξύ των απαιτήσεων που έχουν οι επιχειρήσεις και των διαθέσιμων προσόντων του εργατικού δυναμικού. Η πρόσφατη οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της πανδημίας είχαν σημαντικό δυσμενές αποτύπωμα στην οικονομία του νομού Αρκαδίας, αλλά και στους βασικούς για αυτήν κλάδους. Διαπιστώνεται μία αδυναμία στην προσέλκυση ξένων τουριστών και μεγάλη εξάρτηση από τον εσωτερικό τουρισμό που μάλιστα διακρίθηκε από χαμηλές διάρκειας παραμονής στην περιοχή. Ο νομός Αρκαδίας διακρίνεται για τη χωρική συγκέντρωση από τουριστικές δραστηριότητες σε μικρά τμήματα της περιοχής. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και υστερήσεις στην ποιότητα στις τουριστικές υποδομές. Δεν αξιοποιούνται σημαντικά πολιτιστικά και φυσικά χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού. Απουσιάζει η ταυτότητα στην περιοχή και για αυτό δε δημιουργείται ένα συνεκτικό τουριστικό προϊόν. Η προστιθέμενη αξία των παραγομένων γεωργικών προϊόντων παραμένει χαμηλή. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις δεν γίνονται σε βαθμό ικανοποιητικό και μάλιστα παρουσιάζεται τάσεις εγκατάλειψης της καλλιεργούμενης γης ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές οι εκτάσεις που μειονεκτούν λόγω κλιματολογικών συνθηκών. Ο βαθμός ενσωμάτωσης είναι πολύ χαμηλός στο επίπεδο της καινοτομίας, ιδιαίτερα στον γεωργικό τομέα. Η τυποποίηση των επωνύμων τοπικών προϊόντων ιδιαίτερα περιορισμένη. Παρατηρείται παντελής έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον δεν εντοπίζεται πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων. Ένα σημαντικό στοιχείο είναι και το ελλιπές θεσμικό πλαίσιο και νομοθετική διάταξη προστασίας

σχετικά με τη διαχείριση του όρους Μαινάλου υπάρχουν σημαντικά προβλήματα υδροδότησης ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές. Στις ίδιες περιοχές παρατηρείται προβληματική οδική σήμανση και μικρή βατότητα τη διάρκεια των χειμερινών περιόδων. Επιπλέον έχουμε πραγματική οδική σύνδεση μεταξύ των αρχαιολογικών τοποθεσιών και μνημείων. Σε κάποιες δημοτικές ενότητες που ήδη υπάρχει τουριστική κίνηση απουσιάζει πλήρως το αποχετευτικό δίκτυο. Σημαντικές είναι επιπλέον οι ελλείψεις στην παρεχόμενη πρωτοβάθμια υγεία κυρίως σε απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές. Παρατηρούνται καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των υποδομών διαχείρισης στερεών αποβλήτων που προβλέπονται κατά το πρόγραμμα αναπτυξιακής στρατηγικής Αρκαδία 2020 οι κτιριακές υποδομές στην εκπαίδευση έχουν μεγάλη παλαιότητα ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές. Η περιοχή διέπεται από υψηλό κόστος θέρμανσης. Τέλος παρατηρείται υστέρηση στις υποδομές πρόνοιας (ΕΑΣ, 2017).

Ακολουθούν αναλύσεις SWOT για τον ορεινό, τον αγροτικό και τον θρησκευτικό τουρισμό.

4.9.1. Ανάλυση SWOT Ορεινού τουρισμού

Εικόνα 17: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Ορεινού Τουρισμού, (Πηγή ίδια επεξεργασία)

ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ			
Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία	Ευκαιρίες	Απειλές
1. Φυσική ομορφιά και πλούτος 2. Παραδοσιακή περιοχή 3. Κατάλληλη περιοχή για χειμερινές δραστηριότητες και αθλήματα 4. Κατάλληλο κλίμα και χιόνι 5. Ιδανικός προορισμός για τους λατρες του βουνού και του χειμερινού τουρισμού 6. Κατάλληλα καταλύματα, παραδοσιακοί οικισμοί και εξοπλισμένοι ανάλογα με την περιοχή	1) Δύσκολη πρόσβαση στην περιοχή σε περίπτωση κακοκαιρίας και χιονόπτωσης 2) Αδύναμες υποδομές και δύσβατοι δρόμοι 3) Ανάπτυξη του τουρισμού εποχικά και όχι όλο το χρόνο και όλες τις μέρες 4) Έλλειψη εξειδίκευσης και πρωτότυπων ιδεών	1. Συνεργασία τοπικής κοινωνίας με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς για την ανάπτυξη της περιοχής 2. Βοήθεια από το κράτος και σωστή διαχείριση των κονδυλίων για την επιπλέον εξέλιξη του τουρισμού της περιοχής	1) Μικρό το ποσοστό των νέων ανθρώπων στην περιοχή και των νέων που ασχολούνται με τις δραστηριότητες του χειμερινού τουρισμού 2) Έλλειψη μονιμων θέσεων εργασίας που οδηγούν στην φυγή των νέων και στην αστικοποίηση

4.9.2.Ανάλυση SWOT Αγροτικού τουρισμού

Εικόνα 18: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Αγροτικού Τουρισμού, (Πηγή Ίδια επεξεργασία)

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ			
Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία	Ευκαιρίες	Απειλές
<p>1) Ανάπτυξη γεωργίας και κτηνοτροφίας στην περιοχή</p> <p>2) Μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που έχουν ως επάγγελμα αυτό του αγρότη</p> <p>3) Ανεπτυγμένα αγροτικά εδάφη</p> <p>4) Ανάλογος εξοπλισμός και καταλύματα για το συγκεκριμένο επάγγελμα</p>	<p>1) Αδύναμη διαχείριση όσο αφορά το πλαίσιο του τουρισμού</p> <p>2) Έλειψη σωστού μάρκετινγκ και προώθησης του αγροτουρισμού</p> <p>3) Όχι αρκετές και αναγκαίες γνώσεις πάνω στον αγροτουρισμό</p>	<p>1. Συνεργασία αγροτών και επιχειρηματιών του τουρισμού για να δημιουργηθούν περισσότερες αγροτικές δραστηριότητες για τους τουρίστες</p> <p>2. Εναλλακτικές ιδέες για σωστότερη διαχείριση του αγροτουρισμού</p>	<p>1) Έλειψη νέων ανθρώπων από το επάγγελμα της γεωργίας και της κτηνοτροφίας</p> <p>2) Έλειψη γνώσεων των επαγγελματιών της αγροτικής ζωής, καθώς είναι μεγαλύτεροι ηλικιακά και όχι έμπειροι πάνω στον τουρισμό</p>

4.9.3.Ανάλυση SWOT Θρησκευτικού τουρισμού

Εικόνα 19: Πίνακας Ανάλυσης SWOT Θρησκευτικού Τουρισμού, (Πηγή Ίδια επεξεργασία)

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ			
Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία	Ευκαιρίες	Απειλές
<p>1. Η περιοχή έχει πολλούς ναούς, εκκλησίες και μοναστήρια</p> <p>2. Υπάρχει μεγάλη ιστορία που σχετίζεται με την θρησκεία στην περιοχή</p> <p>3. Μεγάλη η συμβολή της εκκλησίας στην ελληνική επανάσταση</p> <p>4. Ιστορικά θρησκευτικά πρόσωπα και ναοί στην περιοχή</p> <p>5. Μεγάλο ενδιαφέρον για επίσκεψη στους θρησκευτικούς χώρους της περιοχής, από τουρίστες</p>		<p>1. Βελτίωση των έργων για την πρόσβαση στα Προσκυνητικά Μνημεία, κυρίως στις ορεινές περιοχές</p> <p>2. Η καταγραφή και αξιολόγηση της θρησκευτικής κληρονομιάς, με βάση τη σημασία τους για τον θρησκευτικό τουρισμό</p> <p>3. Η εκπόνηση ενός στρατηγικού σχεδίου από την Εκκλησία, την Πολιτεία και τους Επαγγελματίες του τουρισμού, για την προσέλκυση επισκεπτών, με τρόπο που να μην αλλοιώνεται η καθημερινότητα των μοναχικών αδελφοτήτων και η φυσιογνωμία των μονών, αλλά να αναδεικνύεται το μεγαλείο, η ιδιαιτερότητα και η πνευματικότητα της Ορθοδοξίας</p> <p>4. Δράσεις για την προσέλκυση προσκυνητών από χώρες της ανατολικής Ευρώπης, όπου το Ορθόδοξο στοιχείο ξεπερνά ίσως τα 450,000,000 άτομα με έμφαση σε νέους με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα</p> <p>5. Οργάνωση και προώθηση θεματικών εκδρομών και περιηγήσεων σε συνεργασία με την Εκκλησία</p> <p>6. Δημιουργία προγράμματος διαφήμισης και προγράμματος δημοσίων σχέσεων</p>	<p>Ο μαζικός τουρισμός έλκει πάντοτε περισσότερο νέο τουρίστες, ο οποίοι δεν επιλέγουν συχνά το θρησκευτικό</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

όπως αναφέρουν τα στοιχεία της ελληνικής στατιστικής υπηρεσίας, το 2020 η μέση πληρότητα στα ξενοδοχεία Α κατηγορίας στο νομό Αρκαδίας, εκτιμήθηκε κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου ότι έφτασε τις 123 μέρες έναντι 137 ημερών στο μέσο όρο που είχε η Πελοπόννησος την περασμένη δεκαετία. Δεδομένου ότι η τουριστική βιομηχανία έχει ως κύριο γνώρισμα την αυξημένη εισοδηματική ελαστικότητα, η οικονομική ύφεση λόγω και της πανδημίας του COVID-19, έχει οδηγήσει σε αυξημένες υποχωρήσεις στη ζήτηση, οι οποίες στην περίπτωση της Αρκαδίας η οποία έχει κατά κύριο λόγο εσωτερικό τουρισμό, έγινε περισσότερο αισθητή κατά το περασμένο έτος. Κάποιες εκτιμήσεις από επαγγελματίες της της βιομηχανίας του τουρισμού καταδεικνύουν ότι ο τζίρος κατέγραψε πτώση πάνω από 36% ενώ γίνεται μία αποτίμηση του τρόπου με τον οποίο ο τζίρος εκτιμάται πως θα υποχωρήσει περαιτέρω κατά το 2022 σε ποσοστό περίπου 20%. Όπως διαπιστώνεται από την υποχώρηση της ζήτησης, είναι αναγκαίο να συνδεθεί το τουριστικό προϊόν και να υιοθετηθούν νέες στρατηγικές και μέσα προκειμένου να προωθηθεί ο κλάδο, όπως επίσης αναγκαίο κρίνεται και το να αναζητηθούν νέες αγορές. Τα κεντρικά σημεία σε αυτές τις κατευθύνσεις είναι τα ακόλουθα (Medoná et al., 2021).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, η δικτύωση και η διασύνδεση σε επιχειρήσεις και υπηρεσίες τοπικών προϊόντων, η πιο εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου για προβολή του τουριστικού προϊόντος, η σημασία στο να διατηρηθεί η διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών η οποία θα χαρακτηρίζεται από μία αισθητική και λειτουργική πληρότητα υποστηριζόμενη από προσωπικό και υποδομές.

Μπορεί κανείς να πει με ασφάλεια πως παρουσιάζονται σαφείς ενδείξεις από την πλευρά των επαγγελματιών της τουριστικής βιομηχανίας, ότι πλέον πρόκειται για αναγκαιότητα να αναβαθμιστεί και να εμπλουτιστεί το τουριστικό προϊόν στο νομό Αρκαδίας.

Αν εξετάσουμε την οργανωτική δομή που έχουν οι επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα του νομού Αρκαδίας, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως φέρουν τα χαρακτηριστικά μικρών επιχειρήσεων με οικογενειακή διοίκηση, χωρίς κάποιο σαφές σύστημα σε σχέση με τις αποφάσεις στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, αλλά και με ένα πλήθος αλληλοκαλύψεων στις τάξεις του μικρού σε αριθμό προσωπικού τους. Σχεδόν πάντοτε, οι επιχειρήσεις αυτές διαθέτουν εξωτερικό λογιστήριο και η διεύθυνση των οικονομικών ασκείται κατευθείαν από τους ιδιοκτήτες, ενώ το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση των προμηθειών. Δεν υφίσταται εγκατεστημένα συστήματα διαχείρισης, κάτι που μπορεί να ανάγεται στο ότι οι επιχειρήσεις είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους. Ο νομός Αρκαδίας έχει 3012 ξενοδοχειακές κλίνες. Πέραν των κύριων καταλυμάτων που δραστηριοποιούνται στην ενδοχώρα και των περίπου 1.300 δωματίων (Inarcadiagr, 2022).

5.1. Προτάσεις για τουριστική ανάπτυξη στο νομό αρκαδίας

Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα που έχουν μέχρι και σήμερα τα ορεινά κομμάτια του νομού Αρκαδίας, είναι και οι βασικές αιτίες που η εν λόγω περιοχή δεν είχε αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης με τις αντίστοιχες πεδινές και πολύ περισσότερο σε σχέση με τα βιομηχανικά και αστικά κέντρα της περιφέρειας. Η εδαφική μορφολογία ακόμα οι συνθήκες κλίματος και οι αρκετά μεγάλες αποστάσεις σε συνδυασμό με τις μικρές σε αριθμό κωμοπόλεις και με τις ανεπαρκείς η ελλιπείς υποδομές, την ελάχιστη συμμετοχή και το μικρό ενδιαφέρον ιδιωτικών και κρατικών φορέων για να συμβάλλουν σε οποιαδήποτε μορφή ανάπτυξης, τη δυσκολία στην πρόσβαση, τα προ-βλήματα πληθυσμού, την εγκατάλειψη των παραδοσιακών δραστηριοτήτων και σε κάποιες περιπτώσεις την υπερεκμετάλλευση τους, αποτελούν τα προβλήματα που απαντώνται κυρίως σε ημιορεινές και ορεινές αγροτικές περιοχές του νομού Αρκαδίας με τελικό αποτέλεσμα την αξιοσημείωτη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

5.2.Αναβάθμιση υποδομών

Ο νομός Αρκαδίας, υπό το πρίσμα των υποδομών, θεωρείται ένας από τους πιο υποβαθμισμένος νομούς κάθε περιφέρειας στην Ελλάδα. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει κάποια θετικά βήματα σε αυτό το κομμάτι, αν και ακόμα διακρίνονται από αποσπασματικότητα. Για να αξιοποιηθούν οι επενδυτικές ευκαιρίες σε αυτό το θέμα των υποδομών, θα πρέπει να υπάρχει μία οργανωμένη προσπάθεια και από κρατικούς και από ιδιωτικούς φορείς οι οποίοι θα συμβάλουν στην ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, αφού οι υποδομές είναι ο βασικός γνώμονας για να αναπτυχθεί κατά ανάλογο τρόπο και το σύνολο του νομού Αρκαδίας. Ο σημαντικότερος τομέας υποδομών ο οποίος έχει μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη των δεικτών ευημερίας είναι ο τομέας των μεταφορών ο οποίος απαιτείται να βελτιωθεί άμεσα σε μεγάλες περιοχές του νομού. Από τις μεταφορές εξαρτάται η εύκολη πρόσβαση σε αρκετούς από τους προορισμούς που αναφέρθηκαν προηγουμένως και αποτελεί ένα κριτήριο για να επιλέξει ένα πλήθος τουρισμό τον εν λόγω νόμο ως προορισμό του παραθερισμού τους. Εκτός από όλα αυτά, ο νομός Αρκαδίας πρέπει να βελτιωθεί σε διάφορα σημαντικά στοιχεία υποδομών που έχουν συμβολή στην τουριστική ανάπτυξη.

5.3.Αξιοποίηση τουριστικών πόρων

Ταυτόχρονα με το ζήτημα των υποδομών πρέπει να ολοκληρωθούν σημαντικές επενδύσεις και σε ζητήματα τουριστικών, ιστορικών, πολιτισμικών και φυσικών πόρων, ούτως ώστε να μπορέσουν αυτοί να αναδειχθούν με βέλτιστο τρόπο και με μεγαλύτερη οργάνωση σε σχέση με την υφιστάμενη κατάσταση. Η παραπάνω πόροι αποτελούν την βιτρίνα του τουρισμού για κάθε περιοχή και συμβάλλουν στην ανάδειξη της τουριστικής αξίας και της ταυτότητάς του. Κάποιες προτάσεις που περιλαμβάνει το νέο προτεινόμενο μοντέλο είναι οι ακόλουθες.

1. Η βελτίωση και η επέκταση των εγκαταστάσεων του χιονοδρομικού κέντρου της Οστρακίνας,
2. Η ανοικοδόμηση του αρχαίου θεάτρου της Μεγαλόπολης,

3. Η επιπλέον τουριστική αξιοποίηση των ιαματικών πηγών του νομού,
4. Η επιπλέον τουριστική αξιοποίηση της σπηλιάς του Κάψια,
5. Η δημιουργία εγκαταστάσεων rafting – kayak στην Στεμνίτσα και στην Καρύταινα,
6. Αξιοποίηση των αρχαιολογικών μουσείων του νομού,
7. Δημιουργία μουσείου φυσικής ιστορίας στη Μεγαλόπολη,
8. Δημιουργία υπό την αιγίδα του Ε.Ο.Τ. Οργανωμένης πλαζ στην πλάκα του Λεωνιδίου

5.4.Εναλλακτικές προσεγγίσεις για αιεφόρο ανάπτυξη στο τουριστικό κλάδο

Εάν γινόταν τουριστικός σχεδιασμός της πολιτικής ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας υπό το πρίσμα του αιεφόρου ανάπτυξης τουρισμού, θα έπρεπε να εστιάσουμε σε καθαρά οικονομικές βάσεις αλλά και στην συντήρηση των οικονομικών τουριστικών δραστηριοτήτων σε μακροχρόνιο επίπεδο και με απόλυτες προτεραιότητες. Η περιβαλλοντική ποιότητα αποτελεί κατά αυτό τον τρόπο τον απλό παράγοντα με τον οποίο πετυχαίνουμε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και ως εκ τούτου οφείλουμε να σεβαστούμε τις αρχές της περιβαλλοντικής προστασίας. Μία εστιασμένη στο περιβάλλον στρατηγική για την τουριστική ανάπτυξη του νομού Αρκαδίας θα εδράζεται την βιωσιμότητα της στην διατήρηση των οικοσυστημάτων. Ωστόσο, στην περίπτωση του νομού Αρκαδίας δεν είναι το απολύτως ενδεδειγμένο μοντέλο καθώς εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο σε περιοχές που αν τις κρίνει κανείς από περιβαλλοντική σκοπιά εμφανίζουν μεγάλο ενδιαφέρον και ταυτόχρονα μικρή ή και ανύπαρκτη τουριστική και οικονομική δραστηριότητα πλην κάποιων πρωτογενών δραστηριοτήτων. Αντίθετα θα πρέπει να προσεγγίσουμε την λογική της αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης στον ορεινό όγκο του νομού Αρκαδίας και με αυτή την έννοια θα μπορούσαμε να πετύχουμε μία οικολογικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, η οποία είναι μάλλον μονόδρομος, όσον αφορά τις διαθέσιμες πολιτικές σε σχέση με τις οποίες μπορούμε να πετύχουμε ταυτόχρονη ανάπτυξη σε οικονομικά μεγέθη και διατήρηση του περιβάλλοντος. Σε αυτή την πολιτική θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στους δείκτες ποιότητας ζωής και θα αναπτυχθεί μία στρατηγική αιεφόρου ανάπτυξης η οποία κατά μεγάλο ποσοστό έχει και σαν σκοπό να προταθούν πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης και πληθυσμιακής αποκέντρωσης.

Ορισμένα από τα στοιχεία τις προτάσεις που διατυπώνονται στα πλαίσια της παρούσας εργασίας είναι τα ακόλουθα

- ❖ Περιβαλλοντική προστασία
- ❖ Ταυτόχρονη ανάπτυξη σε όλους τους οικονομικούς κλάδους
- ❖ Διαρκής ανατροφοδότηση στον παραγωγικό ιστό με χρήση καινοτόμων αναπτυξιακών πρωτοβουλιών
- ❖ Διατήρηση ιδανικών ισορροπιών δια μέσω μιας συνεχούς διαδικασίας προσαρμογών και εξελίξεων

- ❖ Πιο ενεργή συμμετοχή των κατοίκων στις διεργασίες ανάπτυξης
- ❖ Πιο ορθολογική διαχείριση στους πόρους
- ❖ Διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και του υφιστάμενου αστικού περιβάλλοντος
- ❖ Εν γένει εφαρμογή μεθοδολογιών που έχουν σαν στόχο τη συμβολή στην οικονομική αυτάρκεια
- ❖ Τοπική ενίσχυση στην οικονομία του νόμου
- ❖ Τροφοδότηση της συγκεκριμένης μορφής ανάπτυξης προκειμένου να διατηρηθεί σε μακροπρόθεσμο επίπεδο

Ως εκ τούτου, η στρατηγική για να αναπτυχθεί σε τουριστικό επίπεδο ο νομός Αρκαδίας και ιδιαίτερα το ορεινό της κομμάτι πρέπει να προσαρμοστεί στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ακόμα στη φυσική ομορφιά της, στη γεωγραφική της θέση και στον πλούσιο πολιτισμό της. Δεν πρέπει να αρκεστούμε σε κάποιο βραχυπρόθεσμο όφελος που απευθύνεται σε λίγους επιχειρηματίες σε βάρος μακροχρόνιων στρατηγικών για το σύνολο του πληθυσμού του νομού. Επιπλέον πρέπει να δοθεί έμφαση στις αναγκαιότητες που έχει η παρούσα φάση εξέλιξης του νομού, ενώ πρέπει να αντιμετωπιστούν τα υφιστάμενα προβλήματα χωρίς να μειωθεί η ικανότητα των μελλοντικών πληθυσμών να αντιμετωπίσουν τις προκύπτουσες ανάγκες αργότερα. Πρέπει να περιορίσουμε το τουριστικό κόστος και πιο συγκεκριμένα το κοινωνικό, το οικονομικό το περιβαλλοντικό, αλλά και το πολιτιστικό κόστος και να παραμείνουμε σύμφωνοι με τις αρχές της επονομαζόμενης ως φέρουσας ικανότητας.

Η εξέλιξη του τουρισμού δύναται χωρίς αμφιβολία να αποτελέσει έναν από τους πιο βασικούς τομείς που θα αναδειχθεί σε προτεραιότητα για την ανάπτυξη του νομού. Για να επιλεγεί η οποιαδήποτε πολιτική για την τουριστική ανάπτυξη που θα ακολουθήσει ο νομός Αρκαδίας, πρέπει να συνεκτιμηθεί το πώς θα συντονιστούν και θα κινητοποιηθούν και οι εθνικοί και οι τοπικοί και οι διεθνείς παράγοντες. Επιπλέον εξαρτάται κατά πολύ από τον τρόπο, αλλά και από τον τύπο του εφαρμοζόμενου μοντέλου ανάπτυξης.

5.5. Προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης πολιτιστικών στοιχείων

Στο νομό Αρκαδίας μπορεί κανείς να συναντήσει κάθε πολιτιστική φάση στην εξέλιξη του ελληνικού πολιτισμού, από την απώτερη προϊστορία μέχρι τα βυζαντινά χρόνια, καθώς και τη σύγχρονη πολιτισμικοπολιτιστική πραγματικότητα. Η σημαντική αυτή κληρονομιά στο νομό Αρκαδίας συμπεριλαμβάνει αρχαιολογικά μνημεία, σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος, πλούσια αρχιτεκτονική, καθώς και φυσικά μνημεία. Τα ιστορικά μνημεία αποτελούν μαρτυρίες της δράσης των ανθρώπων στο χρόνο και στο χώρο και συνθέτουν με τρόπο που δεν αμφισβητείται την πολιτιστική ταυτότητα μιας περιοχής, η οποία αποτελεί δικλείδα ασφαλείας για κάθε τόπο όσον αφορά τη διατήρηση των

ΘΕΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Ο ελληνικός τουρισμός πριν και μετά την πανδημία, ανάγκη αλλαγής τουριστικού μοντέλου; Η περίπτωση της Αρκαδίας»

διακριτών στοιχείων της. Τα ιστορικά μνημεία είναι ένας δυναμικός τύπος πληροφορίας. Είναι συστήματα ιστορικής μνήμης που σχετίζεται με ολόκληρες ομάδες πληθυσμού, ο οποίος σε προγενέστερες περιόδους τα δημιούργησε, με σκοπό να καλυφθούν ανάγκες πνευματικές ή υλικές. Μέσα στα μνημεία περικλείεται ένα ολόκληρο αξιακό σύστημα το οποίο πρέπει ο επισκέπτης να αποκωδικοποιήσει προκειμένου να διατηρήσει αναλλοίωτη την εθνική και τοπική ταυτότητα της περιοχής. Κατά ενδεικτικό τρόπο γίνεται αναφορά μερικών πολιτιστικών στοιχείων που απαντώνται στο νομό Αρκαδίας και συνθέτουν τις πολιτιστικές υποδομές τις περιοχές που μπορούν να ενσωματωθούν στο τουριστικό προϊόν προκειμένου να μεταβληθεί και να εμπλουτιστεί η υφιστάμενη εικόνα στον τουρισμό (Santana Talaver et al., 2014). Πιο συγκεκριμένα στο νομό Αρκαδίας συναντώνται πολλά πολιτιστικά στοιχεία από προϊστορικές και ιστορικές συγκεντρώσεις όπως:

- ο ναός της Δήμητρας στη θέση της αρχαίας πόλεως Νεστάνης.
- ο ναός του επικούρειου Απόλλωνος στις Βάσσεσ.
- το ιερό της υμνίας Αρτέμιδος στο Λεβίδι.
- το ιερό του παρρασίου Απόλλωνα και ο ναός της δέσποινας στη Λυκόσουρα.
- το ιερό βουνό της Αρκαδίας, το Λύκαιο όρος.
- το αρχαίο θέατρο της Μεγαλόπολης.
- η μεσαιωνική Άκοβα, όπου σώζονται υπολείμματα των πύργων και των κάστρων.
- η αρχαία πόλη Θέλπουσα που άκμασε το 420-146 π.χ.
- τα ερείπια της αρχαίας Γόρτυνος κοντά στο χωριό Ατσίχολος όπου υπήρχε και ο
- ο περίφημος ναός του Ασκληπιού.
- η αρχαία ηραία που γνώρισε ακμή τον 6ο αιώνα.
- τα ερείπια της αρχαίας Τεγέας όπου υπήρχε ο ναός της θεάς Αθηνάς.
- αξιοποίηση της ρωμαϊκής έπαυλης Ηρώδου του αττικού στη Λουκού Αρκαδίας
(έχει ήδη ενταχθεί στο τρέχον Ε.Σ.Π.Α.)
- τα ερείπια της Μαντινείας που την κοσμούσαν περίλαμπρα κτίρια και ανάμεσα σε
- ο ιδιόρρυθμος χωρίς θύρα ναός του Ποσειδώνος.
- το αρχαίο στάδιο, τα ερείπια της Λυκόσουρας που βρίσκονται στους πρόποδες του Λυκαίου όρους.
- τα ερείπια του Ορχομενού με το αρχαίο θέατρο.
- οι παραδοσιακοί και ιστορικοί οικισμοί των Λαγκαδίων, της Δημητσάνας, Καρύταινας, Στεμνίτσας και Νεστάνης.
- τα αρχαιολογικά μουσεία της Τρίπολης και της Αλέας.

- το φράγκικο κάστρο της Καρύταινας.
- το Άστρος Κυνουρίας, όπου συνήλθε το 1823 η β' εθνική συνέλευση και ψήφισε το Νέο καταστατικό χάρτη.
- τα 35 μοναστήρια με σημαντικές τοιχογραφίες θρησκευτικά κειμήλια κ.λπ.
- τα νεοκλασικά κτήρια (π.χ. Μαλλιαρπούλιο ίδρυμα).

Πέρα από την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, ο νομός Αρκαδίας συγκεντρώνει τα Παρακάτω πλεονεκτήματα

- είναι ο ομφαλός του Μοριά με αξιόλογη ιστορία και πολιτισμική παράδοση.
- συνδέεται οδικώς με όλες τις πρωτεύουσες νομών της Πελοποννήσου.
- διαθέτει αξιόλογους τόπους για οργανωμένες εκδρομές.
- παρέχει τη δυνατότητα για δημιουργία τουριστικών χωριών - προορισμών από την Τοπική αυτοδιοίκηση.
- διαθέτει παραδοσιακούς χώρους που προσφέρονται για πολιτισμικό τουρισμό.
- διαθέτει παραδοσιακούς οικισμούς παραλίμνιους ή ορεινούς με αρχοντικά σημαντικά Δείγματα της αρκαδικής αρχιτεκτονικής, όπως τα Λαγκάδια και τη Δημητσάνα.
- διαθέτει βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες με σπάνιες τοιχογραφίες και Ξυλόγλυπτα, μοναστήρια, ιαματικές πηγές, αρχαιολογικούς τόπους φυσικού κάλλους και οικολογικού ενδιαφέροντος, μουσεία αρχαιολογικά, λαογραφικά και φυσικής Ιστορίας.

5.6.Στρατηγικές για ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού

Έχοντας ως γνώμονα τα δρώμενα στον τομέα του τουρισμού αλλά και τους σκοπούς που έχει η ελληνική ανάπτυξη του πολιτισμού συνδυαστικά με το πώς συνδέεται αυτή με τη βιομηχανία του τουρισμού και την εσωτερική ανάπτυξη, τα στοιχεία που συνθέτουν τις στρατηγικές για την πολιτιστική τουριστική ανάπτυξη πρέπει να είναι τα εξής (Kourtis, 2004):

- ✓ Αειφόρος και ισορροπημένη ανάπτυξη του τουρισμού με αυξημένη ευαισθησία για να διαφυλαχθεί το περιβάλλον
- ✓ Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και δημιουργία ειδικών τουριστικών υποδομών,
- ✓ Διατήρηση των στοιχείων που απαρτίζουν την εθνική πολιτιστική κληρονομιά και δημιουργία πλάνου για περαιτέρω αξιοποίηση και αναβάθμιση τους
- ✓ Προβολή και διάδοση σε χώρες του εξωτερικού του αρχαίου και νεότερου πολιτισμού στην Ελλάδα

- ✓ Δημιουργία πολιτιστικών θεσμών που αφορούν συνολικά την Ελλάδα και διευκρινίζουν ποια είναι η πολιτιστική ταυτότητα της χώρας αυτοί εν συνόλω, αλλά και τοπικά κάθε περιφέρεια ξεχωριστά
- ✓ Ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχονται στην κάθε περιφέρεια
- ✓ Κατεύθυνση των οικονομικών πόρων σε τμήματα της χώρας που έχουν μεν το απαιτούμενο προφίλ για να αναπτυχθούν τουριστικά, αλλά υστερούν δε από πλευράς πολιτιστικής ανάπτυξης

Με την εφαρμογή των ανωτέρω στοιχείων που στοχεύουν στην πολιτιστική στρατηγική, είναι εφικτό για το νομό Αρκαδίας να εντάξει στις προτεραιότητες για την ανάπτυξη του τη διαμόρφωση των κατάλληλων και απαραίτητων πολιτιστικών και τουριστικών υποδομών, οι οποίες θα επιτρέψουν να αναπτυχθεί η υφιστάμενη τουριστική δραστηριότητα, κάτι που θα προκαλέσει ένα πλήθος θετικών επιπτώσεων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική δομή που παρουσιάζει αυτή τη στιγμή ο νομός.

5.7.Στόχοι και επιδιώξεις

Κεντρικές επιδιώξεις για την εθνική στρατηγική που αφορά την τουριστική ανάπτυξη σε επίπεδο πολιτισμού είναι οι ακόλουθοι (Βαρελάς, 2016).

- Δημιουργία απαραίτητων τουριστικών υποδομών για να δημιουργηθεί τουριστική ανάπτυξη, η προώθηση της οποίας θα πρέπει να γίνει στο πλαίσιο μιας ισορροπημένης ανάπτυξης σε σχέση με άλλες τουριστικές δραστηριότητες και κυρίως με δραστηριότητες που αφορούν τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.
- Η υλοποίηση όσο το δυνατόν πιο γρήγορα έργων υποδομής που βοηθούν στην εξυπηρέτηση να άμεσο ή έμμεσο τρόπο της τουριστικής ανάπτυξης.
- Ενίσχυση του ρόλου των τοπικών αυτοδιοικήσεων προκειμένου να αναληφθούν πρωτοβουλίες.
- Προβολή του νομού με πιο εντατικό τρόπο σε κάθε χώρα προέλευσης του τουρισμού, ώστε να προσελκύει θύμα μεγαλύτερος αριθμός επισκεπτών με υψηλότερο εισοδηματικό επίπεδο.
- Ενίσχυση των προσπάθειών από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς και παροχή πρόσθετων κινήτρων για να συντηρηθούν και να αναστηλωθούν παραδοσιακά σπίτια, προκειμένου να δημιουργηθούν ξενώνες και βοηθητικά καταλύματα, είτε από κοινωνικούς φορείς, είτε από συνεταιριστικής φορείς, είτε ακόμα και από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες αυτών των κατοικιών.
- Σχεδιασμός της τουριστικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο ή σε επίπεδο νομού, με στόχο να προωθηθούν ειδικές και εναλλακτικές λύσεις στα τουριστικά πακέτα που διατίθενται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τουριστική βιομηχανία δύναται να αποτελέσει το μοχλό για να αναπτυχθούν όλες οι οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή μελέτης και να βελτιωθούν οι οικονομικές επιδόσεις του νόμου. Κατά αυτό τον τρόπο μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη, για να αναπτυχθεί η τοπική οικονομία. Η τουριστική βιομηχανία είναι ικανή να αυξήσει τα εισοδήματα που εισρέουν σε μία περιοχή και κατά συνέπεια σε ολόκληρη την Ελλάδα. Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί έναν πολύ δυναμικό και αναπτυσσόμενο τομέα της ελληνικής οικονομίας παρά τα εμπόδια που έχουν ανακύψει λόγω της παρατεταμένης πανδημίας. Ως εκ τούτου, η τουριστική βιομηχανία στην Ελλάδα πρέπει να διατηρηθεί σε υψηλό επίπεδο σε σχέση με τις προσφορές των επιχειρήσεων και του κράτους. Ιδιαίτερα για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα που μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης επισκεπτών σε όλες τις περιοχές που δεν έχουν πρόσβαση σε θάλασσα.

Όλες οι περιοχές μπορούν να εκμεταλλευτούν τον πλούτο που διαθέτουν, με απώτερο στόχο να προσφέρουν στους επισκέπτες πρωτότυπες ιδέες για τουρισμό. Όπως φάνηκε από τα προηγούμενα κεφάλαια, ο νομός Αρκαδίας παρόλες τις δυσκολίες που παρουσιάζει στην τουριστική του ανάπτυξη, εμφανίζει τις προδιαγραφές μιας περιοχής που περιλαμβάνει ένα σύνολο από ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν.

Εντός του συνόλου αυτού εντάσσονται ο ιαματικός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός και άλλα είδη τουρισμού. Στη παρούσα πτυχιακή διαπιστώθηκε πως κάθε μορφή τουρισμού από τις προαναφερθείσες είναι ήδη ενεργές, έστω και σε υποτυπώδες επίπεδο, και ήδη αποφέρουν κάποια οικονομικά, κοινωνικά και τουριστικά οφέλη στην περιοχή. Ωστόσο, καταδείχθηκε το γεγονός πως ο νομός Αρκαδίας γίνεται να εκμεταλλευτεί κατά βέλτιστο τρόπο τις ευκαιρίες που του δίνονται και να αναπτύξει ένα νέο μοντέλο που θα στηρίζεται στον πολιτισμό και στην προστασία του περιβάλλοντος, ώστε να γίνει πιο ανταγωνιστικός και να αναπτυχθεί οικονομικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Air Traffic Statistics: Santorini Airport Greece: Fraport. 2020. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.jtr-airport.gr/en/jtr/air-traffic-statistics>
- Alebaki, Maria. (2016). Οινoturισμός: Ιστορική εξέλιξη, θεωρητικό πλαίσιο και σύγχρονες ερευνητικές τάσεις.
- Angelidis, Minas & Economou, Agisilaos. (2008). ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΚΤΙΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.
- ArchaialogiaGR, (2022). Καταβόθρες Κάψια, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.archaialogia.gr/blog/photo/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B2%CF%8C%CE%B8%CF%81%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%AC%CF%88%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%80%CE%AE%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%AC%CF%88%CE%B9%CE%B1/>
- Baum, Tom & Lundtorp, Svend. (2001). Seasonality in Tourism: An Introduction. 10.1016/B978-0-08-043674-6.50004-0.
- Bellos, I. Greece Hopes for a Late Tourism Surge. Greece Is 2020. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.greece-is.com/news/hopes-pinned-on-a-late-tourism-surge/>
- Boulouta, Konstantina. (2010). ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΜΙΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ. 10.13140/RG.2.2.33948.28801.
- Buckley, Ralf. (2006). Adventure Tourism Research: A Guide to the Literature. Tourism Recreation Research. 31. 10.1080/02508281.2006.11081265.
- Buhalis, D., & Deimezi, O. (2004). E-tourism developments in Greece: Information communication technologies adoption for the strategic management of the Greek tourism industry. Tourism and Hospitality Research, 5(2), 103–130. <http://www.jstor.org/stable/23743826>
- Buhalis, Dimitrios. (2001). Tourism in Greece: Strategic Analysis and Challenges. Tourism Research. 4. 10.1080/13683500108667898.
- Butler, Richard. (2008). The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. The Canadian Geographer / Le Géographe canadien. 24. 5 - 12. 10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x.
- Butler, Richard. (2015). The evolution of tourism and tourism research. Tourism Recreation Research. 40. 16-27. 10.1080/02508281.2015.1007632.
- Butter, Frank & Mihaylov, E.S. & Chasapopoulos, Panagiotis. (2014). Demand for tourism in Greece: A panel data analysis using the gravity model. International Journal of Tourism Policy,. 6. 10.1504/IJTP.2014.063105.

Camilleri, Mark Anthony. (2017). The Tourism Industry: An Overview. 10.1007/978-3-319-49849-2_1.

COVID-19: Industry Pulse Report: Tourism. EY, 2020. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/>

David W. J. Gill. (2013). Cultural Tourism in Greece at a Time of Economic Crisis. *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage Studies*, 1(3), 233–242. <https://doi.org/10.5325/jeasmedarcherstu.1.3.0233>

DiscoveryArcadiaGr, (2022). Παραλίες, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.discoverkynouria.gr/el/sights/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B5%CF%82>

Dologlou, Natali. (2009). Τουρισμός σε ορεινές περιοχές. Προβλήματα-ανάγκες. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και οικότουρισμός. Περιοδικό Αυλαία, ειδική έκδοση για την έκθεση Philoxenia.

Dologlou, Natali. (2017). Αγροτουρισμός - Οικότουρισμός Έννοιες και Πραγματικότητα.

e-astros.gr, (2022). Παραλίες, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.e-astros.gr/beaches/>

ΕΑΣ, (2017). «Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική 2017-2021», Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: https://www.researchgate.net/profile/Lois_Labrianidis/publication/341434226_ETHNIKE_ANAPTYXIAKE_STRATEGIKE_2021/links/5ec0fdc6a6fdcc90d67a80c6/ETHNIKE-ANAPTYXIAKE-STRATEGIKE-2021.pdf

exploring-greece.gr, (2022). Παραλία {Αρκαδία}, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.exploring-greece.gr/el/show/25931/:ttd/PARALIU-ASTRUS>

Fahey, L.; Randall, R.M. (Eds.) *Learning from the Future: Competitive Foresight Scenarios*; John Wiley & Sons: New York, NY, USA, 1997.

Galani-Moutafi, Vasiliki. (2004). Tourism research on Greece: A critical overview. *Annals of Tourism Research*. 31. 157-179. 10.1016/j.annals.2003.08.002.

Garay, Lluís & Canoves, Gemma. (2011). Life Cycles, Stages and Tourism History. *Annals of Tourism Research*. 38. 10.1016/j.annals.2010.12.006.

Georgiopoulos, George & Vassilis Triandafyllou. The Cost of Coronavirus: Greek Tourism Slump Threatens a Decade of Hard-Won Gains: Reuters, 2020. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-greece-economy-idUSKBN22N0>

Global Code of Ethics for Tourism. UNWTO: World Tourism Organization. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>

Gordon, Bertram. (1998). Warfare and tourism - Paris in World War II. *Annals of Tourism Research*. 25. 616-638. 10.1016/S0160-7383(98)00009-7.

- Gössling, S.; Scott, D.; Hall, C.M. Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *J. Sustain. Tour.* 2021,
- Halmaghi, Elisabeta-Emilia. (2016). Environmental Action Programmes of the European Union – Programmes Supporting the Sustainable Development Strategy of the European Union. *Scientific Bulletin.* 21. 10.1515/bsaft-2016-0040.
- Hodkinson, S., & Hodkinson, H. (1981). Mantinea and the Mantinike: Settlement and Society in a Greek Polis. *The Annual of the British School at Athens*, 76, 239–296. <http://www.jstor.org/stable/30103036>.
- Inarcadia, (2022). Αρκαδία, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.inarcadia.gr/>
- Jamieson C. Donati, & Apostolos Sarris. (2016). Evidence for Two Planned Greek Settlements in the Peloponnese from Satellite Remote Sensing. *American Journal of Archaeology*, 120(3), 361–398. <https://doi.org/10.3764/aja.120.3.0361>.
- Karampela, Sofia & Kizos, Thanasis. (2019). Agritourism and local development: the role of networking [in Greek]. *Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη: ο ρόλος της δικτύωσης*.
- Karampini, F. *The Role of Social Media Marketing in Hotel Marketing: How the Hotels in Oia Santorini Use the Facebook as Part of Their Marketing Strategy*; International Hellenic University: Thessaloniki, Greece, 2018.
- Koinonikostourismosgr, (2022). Νομός Αρκαδίας, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <http://www.koinonikostourismos.gr/nomos?name=%CE%91%CE%A1%CE%9A%CE%91%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A3>
- Kourtis, P. (2004). *Strategy and competitiveness in regional economic development based on tourism: the case of Ionian Islands*
- Koutsos, Thomas & Menexes, Georgios. (2017). Προδιαγραφές Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και Διαδικασία Αδειοδότησης Τεχνικών Έργων και Δραστηριοτήτων.
- Krabokoukis, Thomas & Polyzos, Serafeim. (2019). Ανάλυση και εκτίμηση της τουριστικής εποχικότητας στην Ελλάδα.
- Lichrou, M.; O'Malley, L.; Patterson, M. Making Santorini: Reflecting on the past, imagining the future. *J. Place Manag. Dev.* 2017,
- Lopez, Eduardo & García, Francisco. (2006). Agrotourism, sustainable tourism and Ultraperipheral areas: The Case of Canary Islands. *PASOS : Revista de Turismo y Patrimonio Cultural.* 4. 10.25145/j.pasos.2006.04.006.
- Luzadder, D. Investigation of Sea Diamond Sinking Seeks Solutions to Myriad Mysteries. *Travel Weekly: The Travel Industry's Trusted Voice* 2007. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από:

- <https://www.travelweekly.com/Cruise-Travel/Investigation-of-Sea-Diamond-sinking-seeks-solutions-to-myrriad-mysteries>
- Madeleine, Jost. (2018). Sanctuaires d'Arcadie trente ans après : bilan des recherches. *Ερά της Αρκαδίας τριάντα χρόνια μετά: απολογισμός των ερευνών* Arcadian sanctuaries thirty years later: review of research. *Bulletin de Correspondance Hellénique*. 97-143. 10.4000/bch.288.
- Mansfeld, Y.; Pizam, A. *Tourism, Security and Safety*; Routledge: Oxford, UK, 2006.
- Maridakis, Georgios. (2015). The relationship between tourism and culture and the International Cultural Tourism Charter. The example of the Alhambra. (In Greek: Η σχέση τουρισμού - πολιτισμού και η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού. Το παράδειγμα της Αλάμπρα.).
- Mckinney, Tracie. (2016). *Ecotourism*. 10.1002/9781119179313.wbprim0120.
- Medová, Nikola & Mackova, Lucie & Harmacek, Jaromir. (2021). The Impact of COVID-19 on Hospitality Industry in Greece and Its Treasured Santorini Island. *Sustainability*. 13. 7906. 10.3390/su13147906.
- Mirisaee, Seyed & Ahmad, Yahaya. (2018). Post-war tourism as an urban reconstruction strategy case study: Khorramshahr. *International Journal of Tourism Cities*. 4. 10.1108/IJTC-07-2017-0039.
- Missos, Vlassis & Rodousakis, Nikolaos & Soklis, George. (2021). A Recovery for Whom? The Case of the Greek Tourism Sector.
- Moira, Polyxeni & Mylonopoulos, Dimitrios. (2014). Η γαστρονομία ως μορφή πολιτισμικού τουρισμού. *e-Journal of Science and Technology (e-JST)*. Vol. 9. 81-105.
- Moira, Polyxeni & Mylonopoulos, Dimitrios. (2014). Η γαστρονομία ως μορφή πολιτισμικού τουρισμού. *e-Journal of Science and Technology (e-JST)*. Vol. 9. 81-105.
- Moira, Polyxeni & Mylonopoulos, Dimitrios. (2020). *ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Β' ΕΚΔΟΣΗ*.
- Moira, Polyxeni. (2019). *ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ. Πολιτικές Διαχείριση Αειφορία*.
- Mourby, A. What Happened on Santorini When the Tourism 'Machine' Stopped. CNN, 2020. Available online: <https://edition.cnn.com/travel/article/santorini-tourism-coronavirus/index.html> (accessed on 19 May 2021).
- Number of International Air Arrivals on the Greek Island of Santorini from 2010 to 2019. Statista: Greece. 2019. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.statista.com/statistics/880883/santorini-international-air-arrivals/>
- Papanikolaou, Yorgos. (2017). Οι επιδράσεις του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία.
- Papanikolaou, Yorgos. (2019). Δραστηριότητες Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού: Η Περιφερειακή Ενότητα Φωκίδας. 10.13140/RG.2.2.29559.98720.

- Paris, C. A Greek Island Paradise Tries to Be a Little Less Welcoming. Wall Str. J. 2018. Available online: <https://www.wsj.com/>
- Pavlakou, Evgenia. (2015). ΠΑΥΛΑΚΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Epitheorese Klinikes Farmakologias kai Farmakokinetikes. 133-140.
- Pavlogeorgatos, Gerasimos & Constantoglou, Mary. (2004). Cultural tourism: The case of Greece.
- Peeters, P. Research for TRAN Committee Overtourism: Impact and possible policy responses. Eur. Parliam. TRAN Comm. 2018, 1–260. Available online: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU\(2018\)629184_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU(2018)629184_EN.pdf) (accessed on 4 November 2020).
- Pikoula, Vasiliki. (2015). Οι Επιδράσεις του Τουρισμού στην Οικονομία 2000-2014.
- Pikoula, Vasiliki. (2016). Τουρισμός Και Ανάπτυξη.
- Polyzos, S.A.G. Determinant factors of tourist attractiveness of Greek prefectures. WIT Press 2008, 3, 343–366. [CrossRef]
- Psaltopoulos, Demetrios & Phimister, Euan & Ratinger, Tomas & Roberts, Deborah & Skuras, Dimitris & Balamou, Eudokia & Bednarikova, Zuzana & Espinosa, Maria & Gomez y Paloma, Sergio & Santini, Fabien & Mary, Sebastian & Nohel, F.. (2012). Ex-ante Spatial Policy Impact Analysis of the Rural Development Policy in European Rural Areas (RURAL ECMOD), JRC Scientific and Technical Reports, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Rachiotis, Theodoros. (2021). Υφιστάμενη νομοθεσία και μελλοντικές προτάσεις για την υποστήριξη και την ανάπτυξη της τουριστικής εκπαίδευσης και συνείδησης.
- Salamoura, M.; Giannopoulos, A.; Moumouri, F. Tourists' Perceptions and Intended Behavior Thanks to Celebrity Endorsement: Antetokounmpo Invites You to Santorini with Aegean Airlines. In Strategic Innovative Marketing and Tourism; Springer: Cham, Switzerland, 2020; pp. 871–879.
- Salva-Tomas, Pere. (2004). TOURIST PLANNING AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE AGENDA 21 APPLICATION IN THE BALEARIC ISLANDS (SPAIN).
- Sammut-Bonnici, Tanya & Galea, David. (2015). SWOT Analysis. 10.1002/9781118785317.weom120103.
- Santana Talavera, Agustin & Heredina, Fernandez-Betancort. (2014). Alternative tourism. 10.1007/978-3-319-01669-6_331-1.
- Santorini set to Limit Tourism in 2019. Greek City Times, 2018. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://greekcitytimes.com/2018/09/06>
- Sezgin, Erkan & Yolal, Medet. (2012). Golden Age of Mass Tourism: Its History and Development. 10.5772/37283.

- Škare M, Soriano DR, Porada-Rochoń M. Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry.
- Smith, O. Greece Tourism Numbers: Europe's Latest Victim of 'Overtourism'. Traveller, 2018. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.traveller.com.au/greece-tourism-numbers-europes-latest-victim-of-overtourism-h110v6>
- Sofronov, Bogdan. (2018). THE DEVELOPMENT OF THE TRAVEL AND TOURISM INDUSTRY IN THE WORLD. Annals of Spiru Haret University. Economic Series. 18. 123-137. 10.26458/1847.
- STATISTA. Greece: Distribution of Gross Domestic Product (GDP) across Economic Sectors from 2009 to 2019. 2021. Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.statista.com/statistics/276399/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-greece/>
- Stavrinoudis, Theodoros & Lagos, Dimitrios & Kampani. (2008). Τουρισμός Πόλεων, μια δυναμικά αναπτυσσόμενη αγορά στην Ευρώπη: Η περίπτωση της Αθήνας.
- Stougiannidou, Dimitra & Zafeiriou, Eleni & Raftoyannis, Yannis. (2021). Forest Fires in Greece and Their Economic Impacts on Agriculture. KnE Social Sciences. 10.18502/kss.v4i1.5977.
- Technological Forecasting and Social Change. 2021;163. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>
- Touristorama, (2022). Νομός Αρκαδίας, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: <https://www.touristorama.com/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%91%CF%81%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%AF%CE%B1%CF%82>
- Tsartas, Paris & Lagos, Dimitrios & Stavrinoudis, Theodoros & Proiou, Evangelia. (2014). Μια εισαγωγή στον τουρισμό. Βασικές έννοιες και σύγχρονες εξελίξεις.
- Tsartas, Paris & Lytras, Pericles & Alexandris, Kostas & Igoumenakis, Niko & Marinakos, Konstantinos & Papatheodorou, Andreas & Trihas, Nikolaos & Fragkiadoulakis, Manolis & Glyptou, Kyriaki & Dionysopoulou, Panagiota & Zacharatos, Gerasimos & Kilipiris, Fotios & Lagos, Dimitrios & Pappas, Nikolaos & Tsamos, Georgios & Farsari, Ioanna & Avgerinou-Kolonia, Sofia & Coccossis, Harris & Briasouli, Eleni & Christou, Evangelos. (2017). Τουρισμός, τουριστική ανάπτυξη: συμβολές Ελλήνων επιστημόνων.
- Tsartas, Paris & Papatheodorou, Andreas & Vasileiou, Magdalena. (2014). Tourism Development and Policy in Greece. 10.21832/9781845414344-023.
- Tsartas, Paris & Stavrinoudis, Theodoros. (2010). Ευρωπαϊκή διεύρυνση, ευκαιρίες και απειλές για τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς και τις ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις. Γεωγραφίες. 16. 32-51.
- Tsartas, Paris & Zagkotsi, Smaragda & Kyriakaki, Anna. (2020). Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό.

- Tsartas, Paris. (2001). Ο τουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές: μορφές και παραδείγματα ανάπτυξης στην Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- Tsartas, Paris. (2010). Greek tourism development: Characteristics, research, proposals.
- Uysal, Muzaffer & Woo, Eunju & Singal, Manisha. (2012). The Tourist Area Life Cycle (TALC) and Its Effect on the Quality-of-Life (QOL) of Destination Community. 10.1007/978-94-007-2288-0_25.
- Vourdoubas, J. An Appraisal of Over-tourism on the Island of Crete, Greece. 2020. Available online: <http://www.macrothink.org/journal/index.php/ijgs/article/view/17224> (accessed on 15 March 2021).
- Wadih, H.E. Identifying and Assessing Tourism Impact Factors on Localities and Their Nations: With Illustrations from Santorini. Ph.D. Thesis, University of Cincinnati, Cincinnati, OH, USA, 2005.
- Yfantidou, Georgia & George, Costa & Michalopoulou, Maria. (2008). Tourist Roles, Gender and Age in Greece: A Study of Tourists in Greece. International Journal of Sport Management, Recreation & Tourism. 1. 14-30. 10.5199/ijsmart-1791-874X-1b.
- Βαρελάς, Ν. (2016). Στρατηγικές για την ανάπτυξη τουριστικών επιχειρήσεων: περίπτωση ξενοδοχειακών επιχειρήσεων
- Δήμος Βόρειας Κυνουρίας, (2022). Αγροτουρισμός Κυνουρίας, Ανακτήθηκε στις 30/1/2022 από: https://www.boriakinouria.gov.gr/sites/default/files/stratigiki_meleti_perivallontikon_epiptoseon_v_kynourias_3_.pdf
- Κορρές, Γεώργιος & Τσομπάνογλου, Γεώργιος & Kourliouros, Elias & Μαρμαράς, Εμμανουήλ. (2006). Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Μια Μελέτη Περίπτωσης για τη Ελλάδα. 10.13140/2.1.2378.8487.
- Λαμπροπούλου, Έφη. (2015). Μη κυβερνητικοί μέτοχοι στην πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος: ρητορεία και εφαρμογή του κοινοτισμού. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας. 10. 155. 10.12681/sas.703.
- Σωτηρόπουλος, Α & Λυμπέρης, Ε. & Σιγάλας, Α & Ντουρούπη, Α & Προβιά, Κ & Ντουνιάς, Γ. (2004). LANDSLIDE AT TSAKONA AREA IN ARKADIA PREFECTURE. GEOLOGICAL CONDITIONS AND ACTIVATION MECHANISM. Bulletin of the Geological Society of Greece. 36. 1862. 10.12681/bgsg.16661.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

➤ **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ με το** γραφείο ταξιδιών Vlassopoulos Travel Services και τον κύριο Διονύση Βλασόπουλο (ΔΒ).

- **Ποια είναι η θέση της Αρκαδίας στις εκδρομές του πρακτορείου σας; Ενδέχεται να αλλάξει;**

- ΔΒ: Πάντα η Αρκαδία είχε τοπόσημα που ζητώνται πολύ από το κοινό, οπότε ανήκουμε στην ευρεία γκάμα των ελληνικών γραφείων, με εκδρομές εκεί σε τακτά διαστήματα, διαφορετικές βέβαια, ανάλογα το σύλλογο ή το γκρουπ. Λίγο πριν την πανδημία είχαμε μόλις αρχίσει να επισκεπτόμαστε και μέρη εκτός της πεπατημένης. Αυτό που νιώθω στην αγορά είναι ότι ο πελάτης θέλει να ξαναπεράσει από κάποιο αγαπημένο στάνταρ, π.χ. Δημητσάνα, Στεμνίτσα κλπ αλλά τώρα βλέποντας παράλληλα και κάτι που πριν άφηνε εκτός, π.χ. Δολιανά & Βαλτεσίικο. Οπότε τουλάχιστον στο δικό μας γραφείο, η Αρκαδία θα ισχυροποιηθεί ως προορισμός, μάλιστα με νέα προγράμματα περιήγησης που πιάνουν νέα μέρη και δράσεις ως τώρα σχετικά παραμελημένες (πεζοπορία με στάσεις διδασκαλίας σε φωτογραφία/ζωγραφική/εικαστικές τέχνες κλπ).

- **Μας δίνετε ένα παράδειγμα;**

- ΔΒ: Βάζουμε κονβόι από κατάλληλα οχήματα (τζιπ, βανάκια, SUVs) & πάμε σε «μυστικά» χωριά, ανέγγιχτα από τις μάζες. Σε ειδικό σημείο ορεινού παραδείσου, ο Δημήτρης Τριανταφυλλίδης, η σύζυγος του Ευαγγελία και ο αδερφός του Παναγιώτης, το 2016 πήραν στα χέρια τους τον ξενώνα Παπανικόλα του θείου τους και έκαναν μια νέα αρχή. Έστησαν μια επιτυχημένη επιχείρηση, με επαναλαμβανόμενους πελάτες από το εξωτερικό και εξαιρετικές κριτικές. Η απόφαση τους να δοκιμάσουν την τύχη τους στον τουρισμό στην άγνωστη Πιάνα το γραφικό χωριό στο όρος Μαίναλο, περίπου 160 χιλιόμετρα από την Αθήνα και να στήσουν κάτι δικό τους μακριά από το μαζικό τουρισμό, έπιασε στον κόσμο, κυρίως βέβαια σε ξένους, αλλά συγκίνησε κι εμάς. Διότι θέλουμε να είμαστε ανταγωνιστικοί και να λανσάρουμε στον πελάτη ομορφιές που εκτιμά, όπως αυτά που προσφέρει ο συγκεκριμένος ξενώνας, δηλ. βιωματικές περιηγήσεις σε οινοποιεία, τυροκομεία και μουσεία, γνωριμία με την πλούσια ιστορία, την παράδοση της περιοχής και βόλτες στο ελατόδασος της σπάνιας θέας μέχρι τα όρια της Αρκαδικής γης. Δραστηριότητες στην φύση σε ένα τοπίο μοναδικό που αλλάζει χρώματα και μυρωδιές ανάλογα με τις εποχές του χρόνου, μαζί με αυθεντική κουζίνα που μοσχοβολάει, είναι must στη δουλειά μας.

- **Συναντάτε ποτέ κάποια προβλήματα με το νομό, σε όσες αποστολές κάνετε εκεί;**

- ΔΒ: Οι άνθρωποι που μας υποδέχονται είναι γενικά φιλόξενοι, έξυπνοι κι εργατικοί. Μπορεί να μην αητοί στο σύγχρονο μάρκετινγκ, αλλά αυτό είναι ίσως αρμοδιότητα πιο κεντρικών οργάνων. Εμείς είμαστε ευχαριστημένοι με τους φίλους συνεργάτες εκεί, τοπικούς ξεναγούς, ιδιοκτήτες καταλυμάτων, εστιατορες κλπ. Αυτό που λείπει είναι να δώσουν βάση στο παράκτιο κομμάτι με την έννοια του θαλάσσιου τουρισμού, που είναι μάλλον πίσω. Όταν υπήρξε αίτημα πελατών να τους βρούμε λύση σε πακέτο σκάφους με υπηρεσίες θαλάσσιας περιήγησης έξω από Λεωνίδιο, Τυρό, ορμίσκους κι απάγκια που αγνοεί η συντριπτική μερίδα επισκεπτών, η υψηλή χρέωση και η ασχετοσύνη πολλών τοπικών παραγόντων στάθηκε μέγα εμπόδιο.

- **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ με τον κύριο Κώστα Μαρινάκο** (Επίκουρος Καθηγητής, Μέλος ΔΕΠ, στο Τμήμα Τουρισμού της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, Πρόεδρος Τουριστικού Οργανισμού Πελοποννήσου)

Οδικές προσβάσεις: Πιστεύετε ότι ο νομός Αρκαδίας χρειάζεται νέους δρόμους σε συγκεκριμένα σημεία, για την καλύτερη εξυπηρέτηση της τουριστικής κίνησης, υφιστάμενης ή αναμενόμενης;

Δυστυχώς το οδικό δίκτυο είναι πληγή ως προς τον τουρισμό της Αρκαδίας κυρίως το επαρχιακό δίκτυο και πέρα από αυτό αν θέλουμε ανάπτυξη τουριστική όλο το χρόνο και με τον εναλλακτικό τουρισμό χρειάζονται υποδομές.

Τι είδους ξενοδοχεία και σε ποιες περιοχές θα θέλατε να δείτε την επόμενη περίοδο να δημιουργούνται στο νομό, με σκοπό την τόνωση της τουριστικής του αξίας;

Ποσοτικά είναι σε επάρκεια αλλά δεν έχουν προηγηθεί μελέτες φερουσών ικανοτήτων στην ευρύτερη περιοχή για να έχουμε μετρήσιμα αποτελέσματα, ένα τέτοιο μοντέλο που προβλέπει την εκμετάλλευση πόρων βελτιώνει την ποιότητα των ντόπιων αλλά και των τουριστών.

Εάν τα κονδύλια δεν επαρκούν για ισόρροπη χρηματοδότηση καμπάνιας τουρισμού σε 12 χώρες (Αγγλία, Ιταλία, Γερμανία, Γαλλία, Ρωσία, Ισπανία, Ελβετία, Αυστρία, Ισραήλ, Αυστραλία, Καναδά & ΗΠΑ), ποιες 6 (τις μισές) θα προκρίνατε ως σημαντικές να απορροφήσουν τη μερίδα λέοντος στην τουριστική μας διαφήμιση;

Μεγάλη κουλτούρα σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μας ενδιαφέρει έχουν η Γερμανία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Αγγλία το Ισραήλ και ΗΠΑ.

Από όλα τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού που σημειώνουν επιτυχία στην Ελλάδα & τον κόσμο, ποια κρίνετε ως κατάλληλα να υιοθετήσουμε στο νομό, προωθώντας με ιδιαίτερη δυναμική την ανάπτυξή τους;

Φυσικά το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να βασίζεται στην ήπια τουριστική ανάπτυξη εναρμονισμένη με το φυσικό περιβάλλον και ο άλλος πυλώνας θα πρέπει να συνδυάζει τον αγροτοδιατροφικό τομέα και να υπάρχει διασύνδεση με αλυσίδα σε τοπικές επιχειρήσεις και προϊόντα. Χωρίς να εξαιρέσουμε το μαζικό τουρισμό η Πελοπόννησος από το 100% του εθνικού εισοδήματος έχει το 2,5% ποτέ δεν είχε μεγάλα μεγέθη έχει μείνει πίσω, αλλά μπορεί να τα έχει με ένα νέο μοντέλο ήπιας ανάπτυξης και αγροτουρισμού. Ο εναλλακτικός τουρισμός θέλει απομονωμένους προορισμούς θέλει τουρισμό υπαίθρου, άθλησης και περιπατητικές διαδρομές, πεζοπορία, φυσιολατρία, τοπική γαστρονομία/οινοποιία.

Διακρίνετε κάποια Αρκαδική ζώνη ως τουριστικά παραμελημένη, υποτιμημένη, αδικημένη ή υποβαθμισμένη; Ποια και για ποιο λόγο; Πιστεύετε ότι είναι αναστρέψιμο το φαινόμενο, με τι τρόπο και σε ποιους χρονικούς ορίζοντες;

Επίκεντρο ενδιαφέροντος είναι η Δημητσάνα η Στεμνίτσα τα Λαγκάδια το Λεωνίδιο και η Βυτίνα, το Άστρος έχει κυρίως παραθεριστικό τουρισμό, παραμελημένες είναι όλες οι άλλες περιοχές, αλλά με επίκεντρο αυτές μπορούμε να αναπτύξουμε και τις υπόλοιπες με συμπληρωματικές υπηρεσίες π.χ τυροκομίας, οινοποιίας κλπ. Ένας τουριστικός σχεδιασμός πρέπει να λάβει υπόψη του τις τοπικές ιδιαιτερότητες και σε συνδυασμό με αυτές να αναπτύξει τον τουρισμό.

Βλέπετε να υπάρχουν επιχειρηματικές ευκαιρίες στα χέρια δημόσιου, αυτοδιοίκησης, κρατικών φορέων, περιφέρειας κλπ, ώστε να εκτοξευθούν συγκεκριμένα έργα τουρισμού; Ή αυτά είναι αμελητέα μπροστά στον όγκο και το βεληνεκές των ιδιωτικών επενδύσεων στον Αρκαδικό τουρισμό;

Είναι θέμα πόρων οι περιφέρειες έχουν πόρους και μέσω ΣΔΙΤ να κάνουν έργα αλλά υπάρχει θέμα συνεργιών μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, το δημόσιο δε θέλει τον ιδιώτη και το αντίθετο. Στη στρατηγική διακυβέρνηση για τον τουρισμό μια ευκαιρία είναι η ανάπτυξη οργανισμών διαχείρισης προορισμών (Destination Management Organization - DMO), αν λειτουργήσει αυτό όπως στο εξωτερικό, Ολλανδία, Ισπανία, Ιταλία θα έχει επιτυχία, τα έχουμε τα μοντέλα δεν χρειάζεται να το ανακαλύψουμε. Βέβαια θα πρέπει να υπάρχει ισότιμη συμμετοχή δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με παράλληλη συνεργασία και ισόποση οικονομική συμμετοχή.

Τι εντύπωση έχετε για τους εργαζόμενους που εμπλέκονται στον Αρκαδικό τουρισμό; Είναι αποτελεσματικοί; Χρειάζονται μετεκπαίδευση; Σε ποιους τομείς; Είναι κίνητρο για τον τοπικό πληθυσμό η δραστηριοποίηση στον τουρισμό της περιοχής; Έχουν οι νέοι της Αρκαδίας εφόδια για κάτι τέτοιο; Μπορούν να βελτιώσουν την τεχνογνωσία τους με σπουδές εδώ ή εκτός νομού; Με τι οικονομικό κόστος και ποιες περιπτώσεις συγχρηματοδότησης;

Είναι απαραίτητα ταχύρρυθμα σεμινάρια. Υπάρχουν μονάδες μικρές αλλά θέλει ειδικευμένο προσωπικό, υπάρχει έλλειμμα επαγγελματικής κουλτούρας και από τους επιχειρηματίες και από τους εργαζόμενους στον τουριστικό κλάδο, έκαναν την επιχείρηση γιατί είχαν τους πόρους αλλά δεν ξέρουν να την λειτουργήσουν και δεν έχουν και το ειδικευμένο προσωπικό που χρειάζεται, δεν φτάνουν μόνο τα προγράμματα ΛΑΕΚ.

Από τον αρχαιολογικό πλούτο της Αρκαδίας, ποια αξιοθέατα σταθμίζετε ως δικαίως κορυφαία κι αναγνωρισμένα, και ποια ατυχώς έχουν παρακαμφθεί, όπου πρέπει να εφαρμόσουμε ενέργειες για την ανάδειξή τους;

Έχει πλούτο αρχαιολογικό, πολιτιστικό, φυσικό πλούτο αλλά έχουν παραμεληθεί όλοι Αρχαία Γορτυνία, Τεγέα, Μαντινεία και θρησκευτικό πλούτο με τα μοναστήρια και τις εκκλησίες. Έχει επισκεψιμότητα αλλά είναι παραμελημένοι δεν έχουν αναπτυχθεί και το σημαντικότερο δεν έχει καταγραφεί ο πολιτιστικός πλούτος της Αρκαδίας, όλοι είναι παραμελημένοι.

➤ **Συνέντευξη με τον κύριο Γιώργο Καμπύλη, Δήμαρχο Β. Κυνουρίας**

Οδικές προσβάσεις: Πιστεύετε ότι ο νομός Αρκαδίας χρειάζεται νέους δρόμους σε συγκεκριμένα σημεία, για την καλύτερη εξυπηρέτηση της τουριστικής κίνησης, υφιστάμενης ή αναμενόμενης;

Δυστυχώς το οδικό δίκτυο είναι πληγή ως προς τον τουρισμό της Αρκαδίας. Όσον αφορά τον Δήμο Βόρειας Κυνουρίας χρειάζεται νέο οδικό δίκτυο το μεγαλύτερο μέρος του: ο επαρχιακός οδικός άξονας Άργους Λεωνιδίου, ο δρόμος προς Άγιο Ιωάννη ο οποίος συνδέει το παραλιακό κομμάτι της Βόρειας Κυνουρίας με τον ορεινό όγκο. Ο δρόμος από Άνω Δολιανά ως Ιερά Μονή Μαλεβής.

Τι είδους ξενοδοχεία και σε ποιες περιοχές θα θέλατε να δείτε την επόμενη περίοδο να δημιουργούνται στο νομό, με σκοπό την τόνωση της τουριστικής του αξίας;

Ξενοδοχεία τα οποία να έχουν μεγάλη δυναμικότητα σε κοινό. Τα ξενοδοχεία θα πρέπει να έχουν τις κατάλληλες και σύγχρονες υποδομές που απαιτεί ο τουρίστας. Δεν υπάρχουν καθόλου καταλύματα με All Inclusive παροχές. Σε μέρη όπου δεν υπάρχουν καταλύματα αλλά υπάρχουν δραστηριότητες όπως η Καστάνιτσα, ο Πραστός. Βέβαια ακόμη και οι παραλιακές μας Κοινότητες όπως είναι το Παράλιο, το Ξηροπήγαδο, υπολείπονται σε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες.

Εάν τα κονδύλια δεν επαρκούν για ισόρροπη χρηματοδότηση καμπάνιας τουρισμού σε 12 χώρες (Αγγλία, Ιταλία, Γερμανία, Γαλλία, Ρωσία, Ισπανία, Ελβετία, Αυστρία, Ισραήλ, Αυστραλία, Καναδά & ΗΠΑ), ποιες 6 (τις μισές) θα προκρίνατε ως σημαντικές να απορροφήσουν τη μερίδα λέοντος στην τουριστική μας διαφήμιση;

Γερμανία, Ρωσία, Ελβετία, Αυστραλία, Καναδά & ΗΠΑ.

Από όλα τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού που σημειώνουν επιτυχία στην Ελλάδα & τον κόσμο, ποια κρίνετε ως κατάλληλα να υιοθετήσουμε στο νομό, προωθώντας με ιδιαίτερη δυναμική την ανάπτυξή τους;

Αθλητικός (πεζοπορία, αναρρίχηση), αγροτουρισμός, θρησκευτικός, πολιτιστικός, οικοτουρισμός, θαλάσσιος.

Διακρίνετε κάποια Αρκαδική ζώνη ως τουριστικά παραμελημένη, υποτιμημένη, αδικημένη ή υποβαθμισμένη; Ποια και για ποιο λόγο; Πιστεύετε ότι είναι αναστρέψιμο το φαινόμενο, με τι τρόπο και σε ποιους χρονικούς ορίζοντες;

Θεωρώ πως η Αρκαδία στο σύνολό της είναι υποβαθμισμένη λόγω του άσχημου οδικού δικτύου, της έλλειψης υποδομών καθώς και της τουριστικής προβολής. Φυσικά με τη συνεργασία Δήμων και Περιφέρειας μπορεί να ανατραπεί αυτό το φαινόμενο μέσα στην επόμενη πενταετία.

Βλέπετε να υπάρχουν επιχειρηματικές ευκαιρίες στα χέρια δημοσίου, αυτοδιοίκησης, κρατικών φορέων, περιφέρειας κλπ, ώστε να εκτοξευθούν συγκεκριμένα έργα τουρισμού; Ή αυτά είναι αμελητέα μπροστά στον όγκο και το βεληνεκές των ιδιωτικών επενδύσεων στον Αρκαδικό τουρισμό;

Δυστυχώς αυτήν τη στιγμή οι κρατικοί φορείς αιμορραγούν. Η υγειονομική κρίση του κορονοϊού έφερε στην επιφάνεια πολλά προβλήματα της Αυτοδιοίκησης και των κρατικών φορέων γενικότερα. Υπάρχει οικονομική δυσχέρεια. Η έλλειψη προσωπικού δυσκολεύει στην πραγματοποίηση εργασιών όπως: ένταξη νέων έργων, αναζήτηση χρηματοδοτικών προγραμμάτων, υλοποίηση τουριστικού προγράμματος κλπ

Τι εντύπωση έχετε για τους εργαζόμενους που εμπλέκονται στον Αρκαδικό τουρισμό; Είναι αποτελεσματικοί; Χρειάζονται μετεκπαίδευση; Σε ποιους τομείς; Είναι κίνητρο για τον τοπικό πληθυσμό η δραστηριοποίηση στον τουρισμό της περιοχής; Έχουν οι νέοι της Αρκαδίας εφόδια για κάτι τέτοιο; Μπορούν να βελτιώσουν την

τεχνογνωσία τους με σπουδές εδώ ή εκτός νομού; Με τι οικονομικό κόστος και ποιες περιπτώσεις συγχρηματοδότησης;

Ως επί το πλείστον οι εργαζόμενοι στον τουριστικό τομέα της Αρκαδίας είναι νεαρά άτομα στην εξυπηρέτηση πελατών και μεσήλικες στην παροχή υπηρεσιών. Φυσικά χρειάζονται μετεκπαίδευση γιατί η ζήτηση και οι απαιτήσεις αλλάζουν κάθε χρονιά. Οι υπάλληλοι πρέπει να διαθέτουν εμπειρία και πολλές φορές εξειδίκευση στο αντικείμενο απασχόλησής τους, ενέργεια, κέφι, ευελιξία ωραρίου. Πολλοί από τους κατοίκους βιοπορίζονται από τον τουρισμό της περιοχής τους. Η τεχνογνωσία τους μπορεί πάντα με βελτιωθεί είτε μέσω των ΙΕΚ στο Νομό Αρκαδίας είτε με σπουδές εκτός περιοχής. Σαφώς για να υπάρξει ενδιαφέρον από τους τουρίστες ως προς την εκάστοτε επιχείρηση θα πρέπει να σπαταλήσει κάποια χρήματα.

Από τον αρχαιολογικό πλούτο της Αρκαδίας, ποια αξιοθέατα σταθμίζετε ως δικαίως κορυφαία κι αναγνωρισμένα, και ποια ατυχώς έχουν παρακαμφθεί, όπου πρέπει να εφαρμόσουμε συνέργειες για την ανάδειξή τους;

Αναγνωρισμένα αξιοθέατα είναι η Έπαυλη Ηρώδη του Αττικού, ο Χώρος Β' Εθνοσυνέλευσης, το Αρχαιολογικό Μουσείο Άστρους, το Κάστρο Παραλίου Άστρους, η Σχολή Καρυτσιώτη στον Άγιο Ιωάννη. Σε όσα έχουν ατυχώς παρακαμφθεί, ανήκουν κάστρο της Ωριάς κι αρχαία τείχη Ελληνικού.

